

Annemieke Benschop Marije Wouters Dirk J. Korf

Flevomonitor 2007

*Kwetsbare Groepen en
Huiselijk Geweld*

Bonger Reeks

10

FLEVOMONITOR 2007

FLEVOMONITOR 2007
Kwetsbare Groepen en Huiselijk Geweld

Annemieke Benschop, Marije Wouters & Dirk J. Korf

Dit onderzoek is uitgevoerd door het Bonger Instituut voor Criminologie van de Universiteit van Amsterdam, in opdracht van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de Gemeente Almere, namens alle gemeenten in de provincie Flevoland.

Universiteit van Amsterdam
Bonger Instituut voor Criminologie
Postbus 1030
1000 BA Amsterdam
www.bonger.nl
Tel : 020 525 3918
E-mail : bonger-fdr@uva.nl

Gemeente Almere
Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling
Postbus 200
1300 AE Almere
www.almere.nl
Tel : 036 527 7000
E-mail : dmosecretariaat@almere.nl

Uitgave: Rozenberg Publishers (www.rozenbergps.com)

Benschop A, Place S, Wouters M, Korf DJ (2008) *Flevomonitor 2007. Kwetsbare Groepen en Huiselijk Geweld*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

ISBN 978 90 5170 917 9

Trefwoorden: Flevoland, verslaving, dak- en thuisloosheid, huiselijk geweld.

© 2008, de auteurs.

INHOUD

1	SAMENVATTING	7
	Kerncijfers 2007	7
	<i>Geslacht, leeftijd, etniciteit</i>	8
	<i>Gemeente</i>	9
	Trends en patronen.....	10
	Opbouw van dit rapport	11
2	DOEL EN AANPAK	13
	Doelstelling	13
	Aangeleverde gegevens	13
	Databewerking en analyse	15
	Begrippen en definities	16
	<i>Etniciteit</i>	16
	<i>Gemeente</i>	18
	<i>Opleiding, inkomen, woonsituatie en samenstelling huishouden</i>	18
	Hoe de tabellen te lezen	19
3	DE CIJFERS VAN 2007.....	21
	<i>Overlap tussen instanties</i>	22
	<i>Geregistreerde problematiek</i>	23
	Verslaving.....	24
	Dak- en thuisloosheid	29
	<i>Vier groepen dak- en thuislozen</i>	34
	Huiselijk geweld	39
	Overlap tussen de thema's	44
	Situatie per gemeente.....	46
4	NADERE VERKENNING VERSLAVING	49
	Profielen verslaafden	50
	<i>Ambulante en klinische behandeling</i>	50
	<i>Hardrug-, softdrug, alcohol- en gokverslaafden</i>	51
	<i>Oudere verslaafden</i>	56
	<i>Jonge alcoholisten</i>	57
	Doorstroom en verwijzing	58
	<i>Verwijzingen naar verslavingshulpverlening</i>	58
	<i>Verwijzingen door verslavingshulpverlening</i>	61
	<i>Toe- of afname?</i>	62

	<i>Zelfhulpgroepen</i>	63
	<i>Knelpunten</i>	64
	<i>Registratie</i>	65
	Conclusie	66
5	TRENDS	69
	Verslaafden	72
	Dak- en thuislozen	74
	Slachtoffers huiselijk geweld.....	76
	Conclusie	78
6	(VERDACHTE) PLEGERS VAN HUISELIJK GEWELD	79
7	OVERZICHT PER INSTELLING	85
	BlijfGroep	87
	MEE IJsseloever	89
	IrisZorg	91
	Kwintes	93
	Leger des Heils	95
	Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland.....	97
	Meerkanten	99
	Openbaar Ministerie	101
	Politie	103
	Rehoboth.....	105
	De Meregaard	107
	Tactus.....	109
	Tikvah	111
	Vangnet & Advies	113
	De Waag	115
	Zorggroep Almere.....	117
	Zorggroep Oude en Nieuwe Land	119
	Woningcorporaties.....	121
	<i>De Alliantie</i>	121
	<i>Centrada</i>	121
	<i>Goede Stede</i>	121
	<i>Ymere</i>	122

1 SAMENVATTING

De Flevomonitor focust op de thema's verslaving, dak- en thuisloosheid en huiselijk geweld in de provincie Flevoland. Sinds 2005 worden jaarlijks registratiegegevens verzameld en geanalyseerd van instanties die zich bezighouden met deze thematiek. In deze derde jaargang is extra aandacht besteed aan de verslavingshulpverlening.

Kerncijfers 2007

Dit rapport is gebaseerd op registratiegegevens van 16 instanties, waaronder verslavingszorg, maatschappelijke opvang, geestelijke gezondheidszorg, maatschappelijk werk en politie. De wijze waarop de verschillende instanties hun gegevens registreren loopt uiteen. Dat heeft onder andere te maken met het soort problematiek waarmee zij te maken krijgen. Een instelling voor verslavingszorg registreert gedetailleerde gegevens over verslaving, maar houdt niet altijd bij of iemand dak- of thuisloos is. Een voorziening die zich richt op thuis- en daklozen registreert dit thema goed, maar er wordt bijvoorbeeld geen informatie vastgelegd over huiselijk geweld. En de politie is juist weer alert op huiselijk geweld, maar noteert niet altijd of er verslaving in het spel is. Of een persoon verslaafd, dak- of thuisloos, dan wel slachtoffer is van huiselijk geweld is voor deze monitor alleen te achterhalen als de problematiek is opgemerkt, vastgelegd, en de gegevens beschikbaar zijn gesteld. De 16 deelnemende instanties hadden in 2007 contact met **4 878 unieke personen** die zijn *geregistreerd* als verslaafd, dak- en thuisloos en/of slachtoffer van huiselijk geweld.

De registratiegegevens zijn geanonimiseerd, maar wel zodanig versleuteld dat koppeling op individueel niveau mogelijk is. Hierdoor is het mogelijk de overlap tussen verschillende instanties te achterhalen. In 2007 hadden 793 verslaafden, dak- en thuislozen en/of slachtoffers van huiselijk geweld contact met meerdere instanties. De overlap tussen instanties binnen hetzelfde jaar bedraagt daarmee 16%.

Ook tussen de drie thema's bestaat overlap. Voor zover bekend bevatten de aangeleverde registraties gegevens van:

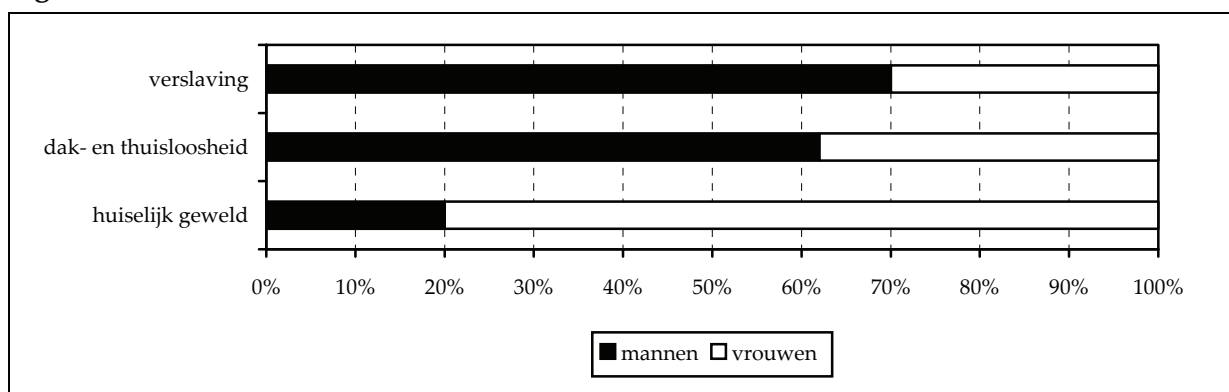
- **1 753 unieke verslaafden**
- **1 644 unieke dak- en thuislozen**
- **1 927 unieke slachtoffers van huiselijk geweld**

Bij elkaar opgeteld zijn dat 5 324 unieke gevallen, dus meer dan het totale aantal unieke personen. Dit komt omdat 429 personen onder twee of alledrie de thema's vallen. De overlap tussen de thema's bedraagt daarmee 9% op jaarbasis.

Geslacht, leeftijd, etniciteit

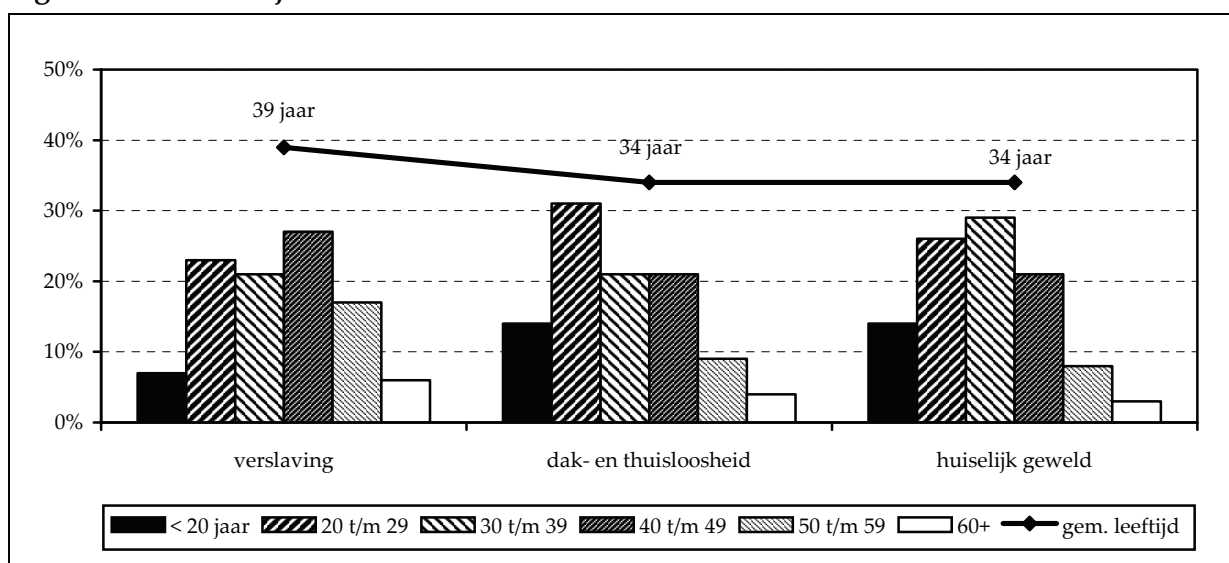
De verslaafden zijn in meerderheid **mannen** (70%), net als de dak- en thuislozen (62%). De slachtoffers van huiselijk geweld zijn daarentegen voornamelijk, maar zeker niet uitsluitend, vrouwen (80%).

Figuur 1.1 Geslacht

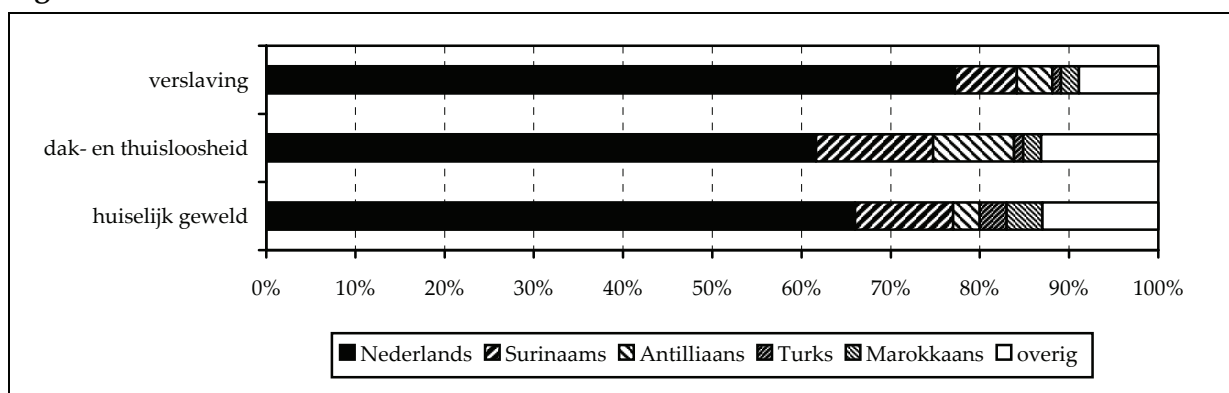
De gemiddelde **leeftijd** van de verslaafden ligt relatief hoog op 39 jaar. Dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld zijn gemiddeld 5 jaar jonger (34 jaar). Vooral het aantal vijftigers is bij verslaafden relatief groot.

Figuur 1.2 Leeftijd

Etniciteit wordt bij verschillende instellingen op verschillende manieren geregistreerd en bepaald: op basis van het geboorteland van de persoon zelf, diens ouders, en/of nationaliteit. We onderscheiden autochtone Nederlanders, Surinamers, Antillianen, Turken, Marokkanen en overige allochtonen. Autochtone Nederlanders vormen binnen alledrie de thema's de grootste groep. Bij de verslaafden is hun aandeel het grootst (78%); bij de dak- en thuislozen het kleinst (61%). Van de etnische minderheden vormen Surinamers over het algemeen de grootste groep. Dit loopt parallel aan de algemene bevolking van Flevoland, waar het aantal Surinaamse inwoners veel groter is dan het aantal Antillianen, Turken of Marokkanen.

Figuur 1.3 Etniciteit

Gemeente

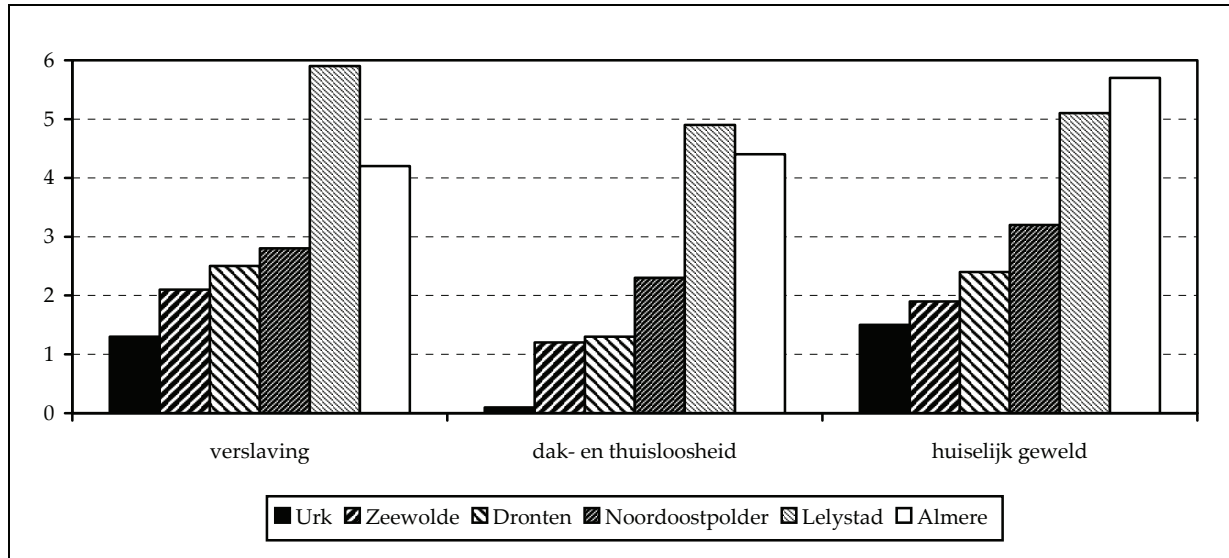
Almere kent verreweg de meeste geregistreerde verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld.¹ Omdat hier ook veruit de meeste mensen wonen, is dat ook niet zo verwonderlijk. Een betere onderlinge vergelijking tussen gemeenten ontstaat wanneer het aantal geregistreerde personen wordt afgezet tegen het inwonertal. Voor heel Flevoland komt dat neer op ongeveer 11 gevallen van geregistreerde verslaving, dak- en thuisloosheid en/of slachtofferschap van huiselijk geweld op elke 1 000 inwoners. Circa 1% van de Flevolandse bevolking valt dus onder één of meer van deze drie thema's.

Ook in relatieve zin herbergen kleinere gemeenten kleinere aantallen verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld. Bij stijgende inwonertallen groeit de problematiek proportioneel mee. Er is echter geen lineair verband. Lelystad en Almere hebben, ondanks een groot verschil in inwonertal, problematiek van ver-

¹ We hebben de gegevens zoveel mogelijk opgesplitst naar gemeente. Meestal is dit de huidige woonplaats van de betrokkenen, maar soms moesten we onze toevlucht nemen tot de laatst bekende woonplaats of de pleeggemeente.

gelijkbare omvang. Lelystad kent naar verhouding zelfs meer verslaafden en dak- en thuislozen dan Almere.

Figuur 1.4 Gemeente: aantallen per 1 000 inwoners

(Verdachte) plegers huiselijk geweld

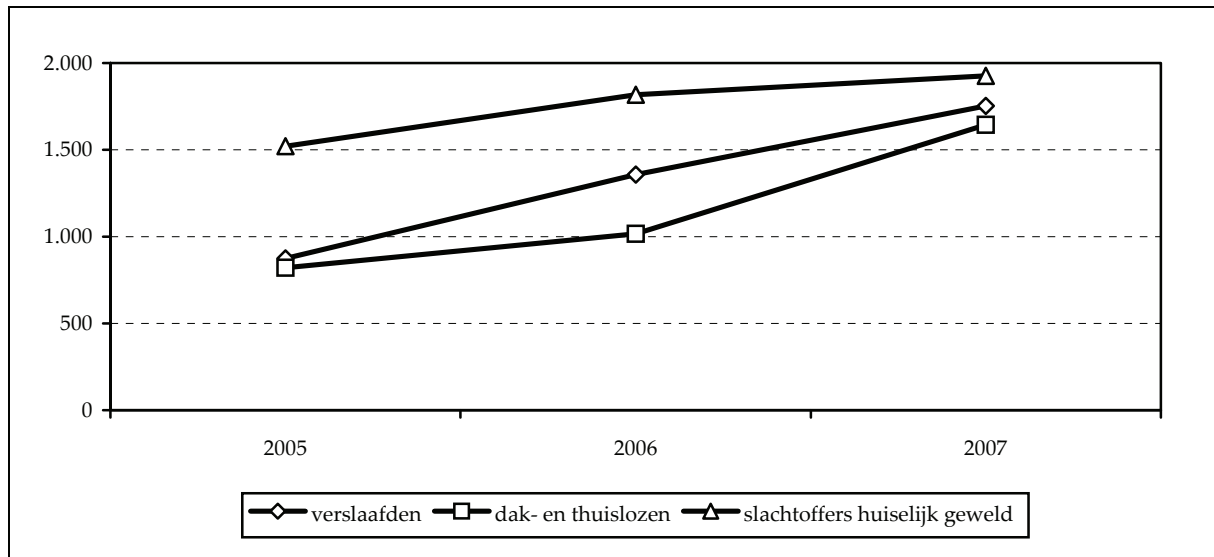
Naast de kwetsbare groepen waarop deze Flevomonitor focust (verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld), bevatten de registraties van de deelnemende instanties gegevens van 1 003 unieke (verdachte) plegers van huiselijk geweld. Dit zijn vooral mannen met een gemiddelde leeftijd van 34 jaar. Vier op de tien zijn allochtoon. Ook voor de (verdachte) plegers geldt dat kleinere gemeenten zowel absoluut als relatief kleinere aantallen laten zien.

De overlap met de drie hoofdthema's van deze monitor bedraagt 135 personen (13%): 8% van de (verdachte) plegers is verslaafd, 3% is (ook) dak- en thuisloos en 5% is tevens zelf slachtoffer van huiselijk geweld.

Trends en patronen

De Flevomonitor is drie jaar jong en volop in ontwikkeling. Trends zijn daarom nog moeilijk aan te tonen. Er wordt in de registraties een groeiend aantal verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld aangetroffen, vooral doordat de kwantiteit en kwaliteit van de aangeleverde gegevens toeneemt. Het aantal verslaafden en dak- en thuislozen in Flevoland lijkt op basis van de registratiegegevens verdubbeld tussen 2005 en 2007, maar dat zal voor een groot deel een registratie-effect zijn. Waarschijnlijk geldt datzelfde voor de (schijnbare) toename in overlap tussen de drie thema's: van 2% in 2005 naar 9% in 2007.

Figuur 1.5 Aantallen per jaar

De volgorde is de afgelopen drie jaar wel hetzelfde gebleven: slachtoffers van huiselijk geweld vormen steeds de grootste groep en de groep dak- en thuislozen blijft het kleinst. Ook de verdeling over de gemeenten is ongewijzigd: Almere en Lelystad laten de hoogste cijfers zien. In het profiel van de verslaafden lijkt er echter een belangrijke verandering te hebben plaatsgevonden. Het aantal geregistreerde verslaafden dat afhankelijk is van cannabis is zowel absoluut als relatief flink toegenomen. Mogelijk is er extra aandacht of hulpaanbod voor deze groep gekomen. Dak- en thuislozen lijken steeds minder vaak van buiten de provincie te komen. Het profiel van de slachtoffers van huiselijk geweld bleef onveranderd.

Opbouw van dit rapport

In hoofdstuk 2 beschrijven we het doel en de aanpak van deze monitor en definiëren we enkele begrippen. Hoofdstuk 3 presenteren we de resultaten van 2007. We geven een overzicht van het totale bestand, bespreken de drie thema's die centraal staan in de monitor, gaan in op de overlap tussen verslaving, dak- en thuisloosheid en huiselijk geweld, en schetsen de situatie per gemeente. In hoofdstuk 4 doen we verslag van een verdiepende studie rondom het thema verslaving. In hoofdstuk 5 proberen we trends te onderscheiden in de omvang en samenstelling van de groepen. In hoofdstuk 6 zijn de gegevens terug te vinden van (verdachte) plegers van huiselijk geweld. Tot slot staan in hoofdstuk 7 de meer gedetailleerde gegevens per instelling.

2 DOEL EN AANPAK

In de provincie Flevoland bestaat een gevarieerd aanbod aan preventie, opvang en begeleiding van kwetsbare groepen als dak- en thuislozen, verslaafden en slachtoffers van huiselijk geweld. Bij de provincie, regio, gemeente en instellingen bleek een sterke behoefte te zijn aan betrouwbare en overzichtelijke informatie over maatschappelijke opvang, ambulante verslavingszorg en huiselijk geweld. Door de grote verscheidenheid aan vindplaatsen en voorzieningen ontbrak een compleet beeld van groepsprofielen en in-, uit- en doorstroom. Vanuit deze achtergrond is vanaf 2005, onder verantwoordelijkheid van centrumgemeente Almere, een monitor ontwikkeld waarin periodiek en systematisch gegevens worden verzameld en gekoppeld.

Doelstelling

Het leveren van beleidsondersteunende informatie over de stand van zaken en recente ontwikkelingen rond verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld aan instellingen, gemeenten en provincie, vormt het bestaansrecht van deze monitor. Aangezien de monitor pas in 2005 is gestart, is deze nog steeds in ontwikkeling. Trends en ontwikkelingen kunnen pas na meerdere jaren gedegen worden onderzocht. Doelstellingen zijn dan ook:

- Vanaf het registratiejaar 2005 wordt jaarlijks een monitorrapport opgeleverd waarin relevante beleidsinformatie op het niveau van groepen en voorzieningen in beeld wordt gebracht.
- De beleidsinformatie is ondersteunend aan het proces van beleidsevaluatie en beleidsontwikkeling voor gemeenten, betrokken instellingen en provincie.
- Wanneer de geselecteerde cliëntregistratiegegevens (indicatoren) van de leverende instellingen op geanonimiseerd gegevensniveau kunnen worden gekoppeld, zal het gaandeweg mogelijk worden om de in-, door- en uitstroom van groepen tussen voorzieningen zo betrouwbaar mogelijk in beeld te brengen.

Aangeleverde gegevens

Voor deze monitor zijn geanonimiseerde gegevens aangeleverd door verschillende instanties die contact hebben met verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers (en plegers) van huiselijk geweld. De voorletter, eerste drie letters van de achternaam, geboortedatum en geslacht zijn versleuteld tot een unieke, niet op de persoon her-

leidbare code. Op deze wijze kunnen bestanden op individueel niveau gekoppeld worden en kan de overlap tussen verschillende instanties en de overlap tussen verschillende doelgroepen in kaart worden gebracht.

Het is voor de deelnemende instanties niet altijd even eenvoudig om de gevraagde gegevens (tijdig) aan te leveren. Ondanks de extra ondersteuning die dit jaar door de afdeling Onderzoek & Statistiek van de gemeente Almere aan de instellingen werd geboden, kwamen niet alle gegevensbestanden op tijd en in goede orde naar het Bonger Instituut ter analyse. Door een fout in de selectieprocedure heeft één instantie alleen gegevens geleverd van afgeronde hulpverleningstrajecten, bij twee instanties ontbreken basale achtergrondgegevens (geslacht, leeftijd, gemeente) en één instantie heeft uiteindelijk helemaal niet geleverd.

Tegelijkertijd zien we ook dat de registraties 'schoner' en vollediger worden en dat het aantal deelnemende instanties toeneemt.

Ongeveer de helft van de instanties leverde de volledige registratie over 2007, althans voor zover het de provincie Flevoland betrof. De overige instanties maakten een selectie van gegevens binnen de thema's verslaving, dak- en thuisloosheid en/of huiselijk geweld.

Instantie	Geleverd bestand
BlijfGroep (Bl)	Volledig bestand
MEE IJsseloever (IJs)	Selectie 'crisisituatie' (NB: alleen afgeronde trajecten)
IrisZorg (Ir)	Volledig bestand
Kwintes (Kw)	Volledig bestand (geslacht en leeftijd ontbreken)
Leger des Heils (Le)	Volledig bestand
Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland (Ma)	Selectie slachtoffers van huiselijk geweld
Meerkanten (Me)	Selectie verslaafden afd. volwassenen
Openbaar Ministerie (Op)	Selectie plegers van huiselijk geweld
Politie (Po)	Selectie incidenten huiselijk geweld
Reclassering	- niet geleverd -
Rehoboth (Re)	Volledig bestand
De Meregwaard (Sy) (Symfora groep)	Selectie verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld (gemeente ontbreekt)
Tactus (Ta)	Volledig bestand
Tikvah (Ti)	Volledig bestand
Vangnet & Advies GGD (Va)	Volledig bestand
De Waag (Wa)	Selectie plegers van huiselijk geweld
Zorggroep Almere (Za)	Volledig bestand AMW
Zorggroep Oude en Nieuwe Land (Zo)	Selectie slachtoffers van huiselijk geweld
Woningcorporaties	

Instantie	Geleverd bestand
Alliantie	Overzicht huurachterstanden, inschakeling deurwaarder en huisuitzettingen.
Centrada	Overzicht huurachterstanden, inschakeling deurwaarder en huisuitzettingen.
Goede Stede	Overzicht huurachterstanden, inschakeling deurwaarder en huisuitzettingen.
Ymere	Overzicht huurachterstanden, inschakeling deurwaarder en huisuitzettingen.

De woningcorporaties registreren op adresniveau en kunnen geen registratie van individuen leveren, die gekoppeld kunnen worden met de andere gegevensbestanden. Deze instanties leverden overzichten van huurachterstanden en het aantal maal dat een deurwaarder is ingeschakeld en/of een woning is ontruimd.

Databewerking en analyse

Voor de analyse zijn de bestanden bewerkt en opgeschoond. Dit bestond deels uit een reductie van het aantal records ('rijen' in het databestand).

- Een aantal bestanden bevatte *aperte identieke records*; deze dubbels zijn verwijderd.
- Bij Kwintes resulteerden *interne verhuizingen* in een nieuw record. Omdat het hier geen nieuwe instroom betreft, maar een mutatie van een bestaande klant, zijn deze records gecombineerd.
- Bij Politie, De Meregwaard en Zorggroep Almere leidde de selectieprocedure tot *meervoudige records* wanneer sprake was van meerdere rollen respectievelijk problemen bij eenzelfde persoon. Deze records zijn gecombineerd.
- De registraties van Kwintes, Leger des Heils en Zorggroep Almere bevatten ook records van klanten op een wachtlijst, of klanten die wel zijn aangemeld, maar niet daadwerkelijk zijn ingestroomd (bijvoorbeeld niet op komen dagen). Omdat de overige instanties alleen bij instroom registreren, of een selectie hebben gemaakt van ingestroomde klanten, zijn ten behoeve van de vergelijkbaarheid records van *aanmeldingen zonder instroom* verwijderd.

Daarnaast zijn gegevens gesynchroniseerd, gecategoriseerd en gecombineerd.

- Geboortedatum is omgezet in leeftijd. Deze is vervolgens ingedeeld in categorieën.
- In sommige gevallen is de geboorteplaats omgezet in het geboorteland.
- Gegevens over etniciteit, inkomen, opleidingsniveau, woonsituatie en samenstelling van het huishouden zijn samengevoegd tot een beperkt aantal categorieën.

- Na koppeling van de bestanden zijn, in die gevallen dat een persoon in meerdere bestanden voorkwam, eventuele missende gegevens in het ene bestand aangevuld met gegevens uit een ander bestand.
- Wanneer verschillende bestanden tegenstrijdige achtergrondgegevens van dezelfde persoon bevatten (bijv. woonplaats is Almere in bestand A en Lelystad in bestand B), dan gelden de meest actuele gegevens.
- Wanneer verschillende bestanden afwijkende informatie omtrent verslaving, dakloosheid of huiselijk geweld van dezelfde persoon bevatten (bijv. dakloos in bestand A en niet dakloos in bestand B), dan geldt de positieve score.

Het uiteindelijke gekoppelde bestand bevatte meer dan twaalfduizend records. Een deel daarvan had geen betrekking op de drie thema's van deze monitor. Dat wil zeggen dat de personen bij geen van de deelnemende instanties bekend stonden als verslaafde, dak- en thuisloze, of slachtoffer of (verdachte) plegger van huiselijk geweld. Deze gegevens laten we in dit rapport buiten beschouwing.²

In het volgende hoofdstuk bespreken we de aangeleverde gegevens van verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld. Gegevens van (verdachte) pleggers van huiselijk geweld komen in hoofdstuk 6 aan bod.

Begrippen en definities

Verschillende instellingen hanteren verschillende manieren om achtergrondkenmerken te registreren. Voor deze monitor hebben we gezocht naar de grootste gemene deler om deze kenmerken toch op een eenduidige manier te kunnen presenteren.

Etniciteit

De officiële definitie van etniciteit is die van het CBS: hierbij wordt het **geboorteland van de ouders** gecombineerd met het geboorteland van die persoon zelf, om zo tot etniciteit te komen. Iemand is dan autochtoon wanneer beide ouders in Nederland geboren zijn en allochtoon wanneer ten minste een van de ouders in het buitenland geboren is. Met deze methode zijn ook tweede generatie allochtonen nog te herkennen; dat zijn in Nederland geboren kinderen van in het buitenland geboren ouders. Voorwaarde voor toepassing van de CBS methode is dus de registratie van het geboorteland van de ouders. In de registraties van de instellingen die meewerken aan de Flevomonitor is deze informatie niet altijd beschikbaar. De Blijfgroep, IrisZorg,

² Bij de tabellen per instelling achter in deze rapportage zijn deze gegevens wel meegenomen.

Meerkanten, De Meregaard, Tactus, De Waag en Zorggroep Almere registreren wel het geboorteland van de ouders. De code “onbekend” komt echter regelmatig voor. Leger de Heils leverde wel het geboorteland van de moeder, maar niet dat van de vader. IrisZorg en Tactus leverden geboorteland van vader en moeder, maar niet van de klant zelf. Hiermee kunnen we geen onderscheid maken tussen eerste en tweede generatie, maar autochtone en allochtone personen kunnen wel worden onderscheiden.

Bij het ontbreken van het geboorteland van de ouders, zijn we voor wat betreft Rehoboth en Zorggroep Oude en Nieuwe Land uitgegaan van het **geboorteland van de persoon zelf**. Voor de gegevens van Politie en Openbaar Ministerie kunnen we een combinatie maken van **geboorteland en nationaliteit**. MEE IJsseloever, Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland en Tikvah leverden zogenoemde **subjectieve etniciteit**. Dat wil zeggen dat de klant zelf aangeeft tot welke etnische groep hij/zij zichzelf rekent.

Deze alternatieve procedures om de etniciteit te bepalen zullen een onderschatting van het aantal allochtonen tot gevolg hebben. Tweede generatie allochtonen die in Nederland geboren zijn kunnen niet als zodanig herkend worden wanneer alleen de geboorteland van de persoon zelf bekend is. Daarnaast hebben Surinamers en Antillianen doorgaans de Nederlandse nationaliteit. Het is aan de andere kant ook mogelijk dat personen die volgens de CBS definitie autochtoon Nederlands zijn, wel een buitenlands paspoort hebben of zichzelf tot de allochtonen rekenen, maar dat komt naar verwachting minder vaak voor.

Kwintes en Vangnet & Advies registreren helemaal geen gegevens met betrekking tot etniciteit.

Etniciteit is in deze monitor dus gebaseerd op wisselende maten. We maken onderscheid tussen autochtonen (Nederlanders) en allochtonen. Allochtonen zijn vervolgens weer onderverdeeld in Surinamers, Antillianen, Turken, Marokkanen, overige niet-westerse allochtonen³ en westerse allochtonen⁴.

³ Afkomstig uit Afrika, Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Zuid-Amerika.

⁴ Afkomstig uit Australië, Europa of Noord-Amerika. Officieel worden door het CBS hier ook Indonesië en Japan toe gerekend. Indonesische allochtonen zijn vaak afkomstig zijn uit voormalig Nederlands-Indië (en dus van oorsprong weer Nederlandse kolonisten). Japanse allochtonen zijn vaak expats (werknemers van internationale bedrijven).

Instantie	Geboorteland persoon	Geboorteland moeder	Geboorteland vader	Subjectieve etniciteit	Nationaliteit
BlijfGroep (Bl)	✓	✓	✓		
MEE IJsseloever (IJs)				✓	
IrisZorg (Ir)		✓	✓		
Kwintes (Kw)					
Leger des Heils (Le)	✓	✓			✓
Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland (Ma)				✓	
Meerkanten (Me)	✓	✓	✓		
Openbaar Ministerie (Op)	✓				✓
Politie (Po)	✓				✓
Rehoboth (Re)	✓				
De Meregaard (Sy) (Symfora groep)	✓	✓	✓		
Tactus (Ta)		✓	✓		
Tikvah (Ti)				✓	
Vangnet & Advies GGD (Va)					
De Waag (Wa)	✓	✓	✓		✓
Zorggroep Almere (Za)	✓	✓	✓		
Zorggroep Oude en Nieuwe Land (Zo)	✓				

Gemeente

Gemeente kan zowel betrekking hebben op de gemeente van herkomst bij aanmelding (soms jaren geleden) als de huidige woonplaats. Wanneer personen in de opvang verblijven, betekent dit dus dat het huidige woonadres vaak wordt bepaald door de vestigingsplaats van de instelling. De Politie leverde gegevens over de pleegplaats in plaats van de woonplaats.

Opleiding, inkomen, woonsituatie en samenstelling huishouden

Indien beschikbaar zijn gegevens over opleidingsniveau gecategoriseerd: laag (lo, vmbo), midden (havo, vwo, mbo) en hoog (hbo, wo).

Bron van inkomsten is onderverdeeld in: geen, loondienst (inclusief zelfstandig ondernemer), uitkering (o.a. WW, WIA, bijstand en ziektewet) en anders (inclusief pensioen en studiefinanciering).

Bij de woonsituatie onderscheiden we: ouderlijk huis, zelfstandig (van studentenhuus tot gezinswoning), opvang en begeleiding (van tijdelijke opvang tot langdurige woonbegeleiding), institutioneel (detentie, kliniek, asielzoekerscentrum) en dak- en thuisloos.

Samenstelling van het huishouden is onderverdeeld in: met ouder(s)/verzorger(s), alleenstaand met of zonder kind(eren), met partner met of zonder kind(eren), en anders (overige huisgenoten).

Hoe de tabellen te lezen

In de meeste tabellen worden zowel absolute aantallen als percentages weergegeven. De absolute aantallen tellen binnen een tabel niet altijd op tot hetzelfde totaal. Dit is te wijten aan missende gegevens. De percentages tellen wel op tot 100%.

Missende gegevens

Om verschillende redenen kunnen gegevens ontbreken in de aangeleverde bestanden. In sommige registraties is het onmogelijk bepaalde gegevens vast te leggen. In andere gevallen worden bepaalde gegevens niet verzameld bij intake. De klant kan bepaalde vragen misschien niet beantwoorden of weigert antwoord te geven. Dan kan het (bijvoorbeeld door tijdgebrek) ook nog voorkomen dat de informatie niet van papier naar de computer wordt overgebracht. Tot slot kunnen ook wel in de registratie aanwezige gegevens gewoonweg niet zijn geleverd in deze monitor.

Van de basale gegevens ontbreekt geslacht bij 269 personen (5%), leeftijd bij 287 personen (5%), etniciteit bij 762 personen (13%) en gemeente bij 467 personen (8%). Bij de in de tabellen weergegeven percentages zijn missende waarden buiten beschouwing gelaten. Het percentage heeft dus betrekking op alleen die personen waarvan het betreffende kenmerk bekend is.

Om dezelfde redenen ontbreken vaak gegevens over verslaving, dak- en thuisloosheid of huiselijk geweld. Hierbij gaan we echter uit van *geregistreeerde* problematiek. Wanneer iemand niet als verslaafde is geregistreerd, dan gaan we ervan uit dat die persoon niet verslaafd is. Daarom is er geen sprake van missende gegevens en hebben percentages verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld betrekking op het totaal.

In deze rapportage worden de gegevens van alle unieke personen in de registraties en van verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld afzonderlijk weergegeven in tabellen. Deze tabellen zijn onderverdeeld naar de zes Flevolandse gemeenten Almere (ALM), Lelystad (LST), Dronten (DRT), Noordoostpolder (NOP), Urk (URK), Zeewolde (ZWL) en gemeenten buiten de provincie. Verschillen tussen gemeenten zijn niet statistisch getoetst; daarvoor zijn de afzonderlijke aantallen te klein.

In hoofdstuk 4 wordt het profiel van verschillende groepen verslaafden vergeleken. In hoofdstuk 5 vergelijken we het profiel van verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld van 2006 met het profiel van 2007. Hierbij is wel

gebruik gemaakt van statistische analyse. Het resultaat daarvan wordt uitgedrukt in een p-waarde. Hoe kleiner de p-waarde, hoe kleiner de kans dat een verschil in percentage op toeval berust. Bij een p-waarde van .05 kunnen we met 95% zekerheid zeggen dat er een verschil is tussen 2006 en 2007.

Significantie (p-waarden)

*	≤ .05
**	≤ .01
***	≤ .005
****	≤ .001
n.s.	geen significant verschil

In hoofdstuk 7 worden de gegevens per instelling gepresenteerd, zoals deze in de eigen registratie vastgelegd zijn. Hierbij is geen onderscheid gemaakt naar gemeente omdat de aantallen daarvoor te klein zijn. Bij kleine aantallen zou deze onderverdeling tot gevolg kunnen hebben dat gegevens in een tabel herleidbaar zijn naar een persoon.⁵ Indien mogelijk wordt per instelling ook aangeleverde informatie omtrent opleidingsniveau, bron van inkomsten, woonsituatie en samenstelling van het huishouden gepresenteerd. Wanneer deze gegevens ontbreken in het bestand of incompleet zijn (meer dan 20% missende gegevens) wordt dat vermeld.

⁵ Wanneer in een kleine gemeente bijvoorbeeld één Turkse vrouw tussen de 20 en 29 jaar geregistreerd staat als slachtoffer van huiselijk geweld, is de kans aanwezig dat deze persoon geïdentificeerd kan worden.

3 DE CIJFERS VAN 2007

De geleverde databestanden van de instanties (afgezien van de woningcorporaties) bevatten meer dan twaalfduizend records, waarvan er in totaal 6 473 betrekking hadden op de drie kwetsbare groepen waar deze monitor zich op richt: verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld.⁶ Er zijn dubbeltellingen binnen de instanties en er zijn personen die bij meerdere instanties bekend zijn. In totaal gaan deze records over **4 878 unieke verslaafden, dak- en thuislozen en/of slachtoffers van huiselijk geweld** waarmee de verschillende instanties in 2007 contact hebben gehad.

De 4 878 unieke personen in het totale bestand zijn gemiddeld 36 jaar. Er zijn ongeveer evenveel mannen als vrouwen (48% om 52%). Voor zover bekend⁷ is tweederde autochtoon Nederlands. Surinamers vormen met 10% de grootste etnische minderheidsgroep, gevolgd door 'overige niet-westerse' allochtonen (7%). Bij de laatste groep gaat het relatief vaak om personen met een Irakese of Iranese achtergrond. Een kleine meerderheid (54%) komt uit Almere en een kwart (24%) uit Lelystad.

Parallel aan de algemene bevolking vormen autochtone Nederlanders in de kleinere gemeenten in Flevoland veruit de grootste groep. In Almere en Lelystad en onder de personen in de registratie van buiten Flevoland komen naar verhouding meer allochtonen voor. In Almere is vooral de groep Surinamers relatief groot. Daar zijn ook de vrouwen licht in de meerderheid. Wat betreft leeftijd zijn er geen opvallende verschillen tussen de gemeenten.

⁶ De registratiegegevens van (verdachte) plegers van huiselijk geweld worden in de hoofdstuk 6 behandeld.

⁷ Van 15% is de etniciteit onbekend.

Tabel 3.1 Totaal overzicht achtergrondkenmerken

	ALM	LST	DRT	NOP	URK	ZWL	buiten Flevoland	Totaal
Geslacht								
man	45%	51%	52%	57%	58%	53%	42%	48%
	1 027	492	102	174	28	49	108	2 197
vrouw	55%	49%	48%	43%	42%	47%	58%	52%
	1 235	476	95	132	20	44	147	2 412
Leeftijd								
jonger dan 20	12%	13%	12%	10%	19%	16%	17%	12%
	264	130	24	29	9	15	42	532
20 t/m 29	27%	25%	20%	23%	23%	26%	29%	26%
	602	240	39	71	11	24	75	1 190
30 t/m 39	24%	24%	22%	23%	19%	18%	27%	24%
	545	229	43	70	9	17	69	1 105
40 t/m 49	23%	21%	28%	28%	21%	24%	17%	23%
	510	204	54	85	10	22	42	1 050
50 t/m 59	11%	13%	11%	11%	19%	12%	8%	12%
	251	121	22	34	9	11	20	532
60 en ouder	4%	4%	6%	5%		4%	3%	4%
	84	43	11	16		4	7	188
Etniciteit								
Nederlands	63%	72%	89%	87%	100%	88%	61%	69%
	1 281	638	152	237	44	78	152	2 864
Surinaams	13%	8%	1%			1%	14%	10%
	274	75	2			1	35	413
Antilliaans	5%	6%	1%	1%		1%	4%	4%
	103	51	2	2		1	9	184
Turks	2%	2%	1%	1%		1%	2%	2%
	35	16	2	3		1	6	67
Marokkaans	3%	3%	4%	2%			4%	3%
	58	27	6	5			11	119
overig westers	5%	6%	2%	5%		9%	4%	5%
	102	49	3	13		8	11	211
overig niet-westers	9%	4%	2%	5%			11%	7%
	190	36	4	14			27	294
Totaal								
	54%	24%	5%	8%	1%	2%	6%	100%
	2 366	1 050	224	354	48	95	257	4 878

Overlap tussen instanties

Soms komen personen *binnen* een registratiebestand van een enkele instantie meerdere malen voor. Deze personen zijn doorgestroomd naar een andere afdeling binnen dezelfde instelling, of zijn uitgeschreven en later in het jaar weer aangemeld bij dezelfde instelling. Bij de politie gaat het om meerdere aangiftes van huiselijk geweld binnen een jaar. Het totale bestand telt 586 van dergelijke dubbeltellingen. Deze interne overlap bespreken we in hoofdstuk 7 bij de overzichten per instelling.

Daarnaast bestaat er ook overlap *tussen* instanties: personen die binnen een kalenderjaar bij meerdere verschillende instanties geregistreerd staan. In 2007 hebben 793 ver-

slaafden, dak- en thuislozen of slachtoffers van huiselijk geweld met twee of meer instanties contact gehad. Afgezet tegen de 4 878 unieke personen, is dat een overlap van 16%.

Geregistreeerde problematiek

Van de 4 878 unieke personen in het totale bestand staan er 1 753 geregistreerd als zijnde verslaafd, 1 644 als dak- en thuisloos en 1 927 als slachtoffer van huiselijk geweld. Deze drie thema's worden in de volgende paragrafen uitgewerkt, evenals de overlap tussen de thema's (waardoor de afzonderlijke aantallen optellen tot boven de 4 878). Daarnaast zijn bij één op de vijf ook schulden geregistreerd.

Tabel 3.2 Totaal overzicht problematiek

	ALM	LST	DRT	NOP	URK	ZWL	buiten Flevoland	Totaal
Problematiek								
Verslaafd	32%	41%	42%	37%	46%	44%	10%	36%
	759	428	95	130	22	42	26	1 753
Dak- en thuisloos	34%	34%	21%	30%	4%	24%	72%	34%
	799	354	48	107	2	23	185	1 644
Huiselijk geweld	43%	35%	41%	41%	54%	39%	37%	40%
	1 025	366	91	146	26	37	95	1 927
Schulden	19%	18%	10%	16%	8%	23%	39%	20%
	456	187	22	55	4	22	101	949

De registratiegegevens van de personen uit Urk wijzen, vergeleken met de andere gemeenten, bovengemiddeld vaak op verslaving en huiselijk geweld. We mogen echter niet concluderen dat deze problemen vaker voorkomen op Urk. Deze percentages hebben namelijk geen betrekking op de algemene bevolking, maar op een selectie van verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld uit de registratie van instellingen. Is een persoon niet geselecteerd om het één (bijvoorbeeld dak- en thuisloosheid), dan is het wel om het ander (verslaving of huiselijk geweld). Verderop in dit hoofdstuk gaan we dieper in op de situatie per gemeente.

Per thema geven we eerst een overzicht van de wijze waarop verslaafden, dak- en thuislozen, en slachtoffers van huiselijk geweld in de verschillende bestanden zijn geïdentificeerd. Vervolgens bespreken we de kenmerken van de groep.

Verslaving

In de registraties van de BlijfGroep, IrisZorg, Rehoboth, Tactus en Vangnet & Advies is een kolom 'verslaving' terug te vinden. Bij de BlijfGroep staat hierin alleen 'ja' of 'nee', bij de andere vier instanties wordt onderscheid gemaakt tussen alcohol, softdrugs en harddrugs. Tactus specificceert zelfs de afzonderlijke middelen.

Het Leger des Heils leverde een bestand met afzonderlijke kolommen voor elk type verslaving (alcohol, softdrugs, harddrugs, gokken, medicijnen, eten, internet en bel-len).

De beide ggz-instellingen Meerkanten en De Meregaard registreren DSM of ICD-10 diagnoses.⁸ Ook hierbij kan onderscheid gemaakt worden tussen verschillende middelen en niet-middelgebonden verslavingen. Formeel bestaat de diagnose verslaving niet; men hanteert de term 'afhankelijkheid'. Voor deze Flevomonitor rekenen we ook andere middelgebonden stoornissen als intoxicatie en misbruik tot de categorie verslaving. Hoewel dat volgens officiële psychiatrische criteria dus niet mag, worden personen met deze stoornissen in de praktijk over het algemeen wel als verslaafd aangeduid. Overigens wordt ook roken of 'nicotineafhankelijkheid' als verslaving aangemerkt. Dit wordt zelden geregistreerd, maar zal in de toekomst wellicht vaker voorkomen in de registraties.

Zorggroep Almere registreert brede probleemcategorieën, waaronder verslaving, zonder specificatie van het middel.

In de registraties van MEE IJsseloever, Kwintes, Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland, Openbaar Ministerie, Politie, Tikvah, De Waag en Zorggroep Oude en Nieuwe Land zijn geen gegevens over verslaving te vinden.

⁸ DSM (Diagnostic and Statistic Manual of mental disorders) en ICD-10 (International Classification of Diseases) zijn internationale classificatiesystemen. De DSM richt zich op psychiatrische stoornissen, waaronder ook verslavingen vallen. De ICD-10 behelst daarnaast ook lichamelijke ziekten en stoornissen.

Instelling	Selectie verslaving
BlijfGroep (Bl)	Op basis van kolom 'verslaving' (verslaving komt niet voor)
MEE IJsseloever (IJs)	- geen selectie mogelijk -
IrisZorg (Ir)	Op basis van kolom 'verslaving'
Kwintes (Kw)	- geen selectie mogelijk -
Leger des Heils (Le)	Op basis van geregistreerde problematiek en kolommen 'verslaving', 'hard-drugs', 'alcohol', 'softdrugs', 'gokken', 'medicijnen', 'eten', 'internet', 'bellen'
Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland (Ma)	- geen selectie mogelijk -
Meerkanten (Me)	Op basis van ICD-10 diagnose (selectie door instantie zelf)
Openbaar Ministerie (Op)	- geen selectie mogelijk -
Politie (Po)	- geen selectie mogelijk -
Rehoboth (Re)	Op basis van kolom 'verslaving'
De Meregwaard Symfora groep (Sy)	Op basis van DSM as I diagnose
Tactus (Ta)	Op basis van kolom 'middel verslaving'
Tikvah (Ti)	- geen selectie mogelijk -
Vangnet & Advies GGD (Va)	Op basis van kolom 'verslaving'
De Waag (Wa)	- geen selectie mogelijk -
Zorggroep Almere (Za)	Op basis van geregistreerde problematiek
Zorggroep Oude en Nieuwe Land (Zo)	- geen selectie mogelijk -

In totaal staan in 2007 bij de instanties **1 753 unieke personen** geregistreerd als **verslaafd**. Zeven op de tien zijn man. De leeftijd varieert fors, van tieners tot tachtigers. De gemiddelde leeftijd is 39 jaar. Ruim driekwart is autochtoon Nederlands. Van de bekende etnische minderheden vormen Surinamers de grootste groep, gevolgd door Antillianen, Marokkanen en Turken.

De helft van de verslaafden is afkomstig uit Almere en ruim een kwart uit Lelystad. Het globale profiel van de verslaafden verschilt nauwelijks tussen de gemeenten. De gemiddelde leeftijd is overal tussen de 35 en 40 jaar en de meerderheid is man en autochtoon. In de kleinere gemeenten in Flevoland komen allochtone verslaafden echter vrijwel helemaal niet voor.

Bij ongeveer de helft van de verslaafden is er sprake van alcoholafhankelijkheid. Harddrugs en softdrugs nemen ieder ongeveer een kwart voor hun rekening. Combinaties van verschillende middelen komen voor. Daarnaast zijn er 140 verslaafden (8%) waarbij geen van de drie middelen is geregistreerd. Deze personen zijn vaak geregistreerd als nicotineverslaafd of gokverslaafd, of er is geen middel gespecificeerd.

Wat opvalt bij de vergelijking tussen gemeenten, is het relatief hoge percentage alcoholverslaafden in Dronten, Noordoostpolder en Urk. Dit gaat samen met een relatief laag percentage softdrugverslaafden. De vierde kleine gemeente in Flevoland (Zeevolde) laat echter percentages zien die vergelijkbaar zijn met Almere en Lelystad.

Tabel 3.3 **Overzicht verslaafden**

	ALM	LST	DRT	NOP	URK	ZWL	buiten Flevo	Totaal
Geslacht								
man	72%	73%	71%	81%	73%	81%	58%	70%
	543	310	67	104	16	34	15	1 229
vrouw	28%	27%	29%	19%	27%	19%	42%	30%
	215	117	28	25	6	8	11	521
Leeftijd								
jonger dan 20	9%	9%	9%	1%	5%	14%	4%	7%
	69	39	8	1	1	6	1	129
20 t/m 29	22%	20%	25%	23%	27%	33%	31%	23%
	168	87	23	30	6	14	8	400
30 t/m 39	21%	22%	16%	20%	27%	7%	23%	21%
	161	94	15	26	6	3	6	363
40 t/m 49	25%	26%	30%	35%	27%	26%	31%	27%
	190	109	28	45	6	11	8	464
50 t/m 59	17%	17%	17%	14%	14%	14%	8%	17%
	132	73	16	18	3	6	2	296
60 en ouder	5%	6%	4%	7%		5%	4%	6%
	38	26	4	9		2	1	98
Etniciteit								
Nederlands	72%	77%	95%	92%	100%	92%	69%	78%
	440	274	71	98	20	36	18	1 133
Surinaams	10%	6%					12%	7%
	58	23					3	96
Antilliaans	4%	6%					4%	4%
	23	23					1	52
Turks	1%	2%	1%	1%				1%
	5	7	1	1				14
Marokkaans	2%	3%	1%				8%	2%
	10	9	1				2	25
overig westers	4%	5%		4%		8%	4%	4%
	27	17		4		3	1	64
overig niet-westers	8%	1%	3%	4%			4%	5%
	47	5	2	4			1	66
Middel								
harddrugs	28%	32%	21%	28%	27%	24%	15%	26%
	211	136	20	36	6	10	4	461
softdrugs	26%	25%	14%	7%	5%	31%	31%	25%
	197	106	13	9	1	13	8	431
alcohol	44%	43%	60%	60%	64%	45%	42%	47%
	332	184	57	78	14	19	11	822
Totaal								
	50%	28%	6%	9%	2%	3%	2%	100%
	759	428	95	130	22	42	26	1 753

Van de 1 753 verslaafden komen er 505 voor in de registraties van meerdere instellingen (371 tweemaal, 102 driemaal, 28 viermaal, 3 vijfmaal en 1 zesmaal). De **overlap tussen instanties** bedraagt daarmee **29%**.

Verreweg de meeste overlap vinden we tussen Tactus en Meerkanten: 147 verslaafden waren in 2007 bij beide instanties bekend. Ook tussen Tactus en De Meregwaard (55 personen) en Tactus en Leger de Heils (50 personen) is veel overlap. Van alle verslaafden in de registratie van Tactus, is 35% ook bekend bij andere instanties. Kwintess, Meerkanten en De Meregwaard richten zich alledrie op psychische problematiek, dus ook daartussen is redelijke overlap te vinden.

Voor een aantal instanties geldt dat alle verslaafde personen tevens bij andere instanties bekend zijn. Dat zijn echter allemaal instanties waar verslaving niet wordt geregistreerd. Als deze personen niet ook in registraties van andere instanties voor zouden komen, zou helemaal niet bekend zijn dat ze verslaafd zijn. Hoogstwaarschijnlijk bevinden zich bij deze instanties ook verslaafden die niet elders als zodanig bekend zijn. Deze kunnen echter niet geïdentificeerd worden.

De verslaafden hebben in deze Flevomonitor extra aandacht gekregen. In een nadere verkenning wordt specifiek ingegaan op doorverwijzing door en samenwerking tussen verschillende instanties. Zie daarvoor hoofdstuk 4.

Tabel 3.4 Overlap tussen instanties – verslaafden

	Bl	Ijs	Ir	Kw	Le	Ma	Me	Op	Po	Re	Sy	Ta	Ti	Va	Wa	Za	Zo
Bl	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ijs	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0
Ir	0	0	0	0	6	0	0	0	0	0	2	7	1	2	0	0	0
Kw	0	0	0	0	9	0	56	0	1	0	41	34	0	12	0	4	0
Le	0	0	6	9	0	0	18	5	13	0	16	50	0	17	3	6	0
Ma	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Me	0	0	0	56	18	0	0	10	37	1	43	147	2	36	9	10	0
Op	0	0	0	0	5	0	10	17	0	0	1	8	0	3	2	3	0
Po	0	0	0	1	13	0	37	17	0	0	12	30	0	9	4	4	0
Re	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sy	0	1	2	41	16	0	43	1	12	0	55	55	0	19	4	25	0
Ta	0	2	7	34	50	0	147	8	30	0	0	1	1	32	29	24	0
Ti	0	0	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Va	0	0	2	12	17	0	36	3	9	0	19	32	0	1	6	0	0
Wa	0	0	0	0	3	0	9	2	4	0	4	29	0	1	0	0	0
Za	0	0	0	4	6	0	10	3	4	0	25	24	0	6	0	0	0
Zo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Verslaafden geregistreerd bij instantie																	
	0	3	20	114	177	0	559	18	70	10	355	853	3	111	34	102	0
Bekend bij andere instantie(s)																	
	0%	100%	60%	100%	49%	0%	47%	100%	100%	10%	43%	35%	100%	70%	100%	50%	0%
	0	3	12	114	87	0	261	18	70	1	152	297	3	78	34	51	0

Bl	BlijfGroep	Ti	Tikvah
Ijs	MEE IJsselvoer	Va	Vangnet & Advies
Ir	IrisZorg	Wa	De Waag
Kw	Kwintes	Za	Zorggroep Almere
Le	Leger des Heils	Zo	Zorggroep Oude en Nieuwe Land
Ma	Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland		
		Me	Meerkanten
		Op	Openbaar Ministerie
		Po	Politie
		Re	Rehoboth
		Sy	De Mergaard (Symfona groep)
		Ta	Tactus

Dak- en thuisloosheid

In de Flevomonitor 2006 werd op grond van een nadere verkenning dak- en thuisloosheid geconcludeerd dat de omvang van 'echte dakloosheid' in Flevoland gering is. Medewerkers van instellingen betitelen cliënten namelijk als 'echt dakloos' wanneer die buiten op straat slapen. De medewerkers hebben het wel over thuisloze cliënten: mensen die geen vast woonadres hebben, maar wel een dak boven het hoofd, of een (tijdelijke) slaappleaats. Toch wordt vanuit het beleid met de term dakloosheid meestal ook impliciet bedoeld op deze groep thuislozen. We spreken in deze monitor dan ook van dak- en thuislozen.

Als selectie van dak- en thuisloosheid mogelijk is, dan is dat bij meeste instanties op basis van woonsituatie of voorziening. Wanneer onder woonsituatie bijvoorbeeld 'zwervend' of 'sociaal pension' wordt vermeld, dan wordt de betreffende persoon als dak- en thuisloos aangemerkt. Dat geldt ook voor personen die zijn geregistreerd bij voorzieningen die specifiek gericht zijn op dak- en thuislozen, zoals nachtopvang of begeleid wonen.

Bij De Merregaard vindt de selectie plaats op basis van DSM as IV diagnose. As IV van de DSM heeft betrekking op psychosociale problemen en omgevingsfactoren die van invloed kunnen zijn op het psychisch functioneren. Het kan hierbij gaan om problemen binnen het gezin, of met de sociale omgeving, woonproblemen, of problemen met werk, school, financiën, of justitie. Feitelijke dakloosheid wordt onder een specifieke code 51 geregistreerd.

Ook Meerkanten en Zorggroep Almere registreren DSM as IV problematiek, maar in de aangeleverde gegevens was alleen de brede categorie 'woonproblemen' terug te vinden. Dakloosheid valt binnen deze categorie, maar bijvoorbeeld ook onenigheid met burens of huisbaas. Hierop kan dus niet worden geselecteerd.

In de aangeleverde registraties van MEE IJsseloevers, Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland, Meerkanten, Openbaar Ministerie, Politie, De Waag en Zorggroep Almere zijn geen gegevens omtrent dakloosheid terug te vinden.

Instelling	Selectie dak- en thuisloosheid
BlijfGroep (Bl)	Op basis van kolom 'dakloos' (dak- en thuisloosheid komt niet voor)
MEE IJsseloever (IJs)	- geen selectie mogelijk -
IrisZorg (Ir)	Op basis van voorziening
Kwintes (Kw)	Op basis van voorziening
Leger des Heils (Le)	Op basis van voorziening en woonsituatie
Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland (Ma)	- geen selectie mogelijk -
Meerkanten (Me)	- geen selectie mogelijk -
Openbaar Ministerie (Op)	- geen selectie mogelijk -
Politie (Po)	- geen selectie mogelijk -
Rehoboth (Re)	Op basis van voorziening
De Meregaard Symfora groep (Sy)	Op basis van DSM as IV diagnose
Tactus (Ta)	Op basis van woonsituatie
Tikvah (Ti)	Op basis van voorziening
Vangnet & Advies GGD (Va)	Op basis van woonsituatie
De Waag (Wa)	- geen selectie mogelijk -
Zorggroep Almere (Za)	- geen selectie mogelijk -
Zorggroep Oude en Nieuwe Land (Zo)	Op basis van woonsituatie (dak- en thuisloosheid komt niet voor)

Op basis van deze selectiecriteria staan in de registraties **1 644 unieke personen** die **dak- en thuisloos** zijn. Een kleine tweederde is man. Er zijn zowel jonge kinderen als hoogbejaarden binnen deze groep. Over het algemeen gaat het echter om twintigers, dertigers en veertigers. De gemiddelde leeftijd is 34 jaar. Autochtone Nederlanders zijn ook bij de dak- en thuislozen in de meerderheid, maar minder sterk dan bij de verslaafden. Ten opzichte van de algemene bevolking van Flevoland zijn allochtonen oververtegenwoordigd bij de dak- en thuislozen. Vooral Surinamers en Antillianen komen relatief vaak voor; Turken of Marokkanen daarentegen weer relatief weinig.

Iets meer dan de helft van de dak- en thuislozen is te vinden in de gemeente Almere. Ruim één op de vijf komt uit Lelystad en ruim één op de tien van buiten de provincie. De gemeente Zeewolde valt op door de jonge leeftijd en het relatief grote aandeel vrouwen. Het gaat hier echter om een kleine en selecte groep die voornamelijk bestaat uit klanten van Enkeltje Zelfstandig – een project voor jongeren van 15 tot 25 jaar van het Leger des Heils.

De overige gemeenten in de provincie laten wat betreft geslacht en leeftijd een onderling vergelijkbaar beeld zien. Wel geldt ook hier weer, parallel aan de algemene bevolking, dat de dak- en thuislozen in kleinere gemeenten voornamelijk autochtoon

Nederlands zijn. Allochtone dak- en thuislozen zijn vrijwel uitsluitend afkomstig uit Almere, Lelystad of van buiten de provincie.

Tabel 3.5 Overzicht daklozen

	ALM	LST	DRT	NOP	URK	ZWL	buiten Flevo	Totaal
Geslacht								
man	62%	63%	62%	66%	100%	52%	55%	62%
	429	173	13	40	2	11	101	856
vrouw	38%	37%	38%	34%		48%	45%	38%
	268	100	8	21		10	82	524
Leeftijd								
jonger dan 20	12%	22%	5%	3%		38%	16%	14%
	81	60	1	2		8	30	191
20 t/m 29	32%	33%	25%	28%	50%	38%	29%	31%
	223	90	5	17	1	8	53	432
30 t/m 39	22%	18%	20%	21%	50%	5%	22%	21%
	149	49	4	13	1	1	40	286
40 t/m 49	21%	17%	25%	33%		14%	20%	21%
	146	47	5	20		3	36	292
50 t/m 59	10%	7%	10%	8%			9%	9%
	72	19	2	5			17	126
60 en ouder	3%	3%	15%	7%		5%	4%	4%
	23	8	3	4		1	7	49
Etniciteit								
Nederlands	55%	63%	94%	88%	100%	95%	62%	61%
	344	165	17	44	1	20	111	763
Surinaams	16%	13%	6%				15%	13%
	100	34	1				27	169
Antilliaans	10%	13%				5%	5%	9%
	61	33				1	9	117
Turks	1%	1%					2%	1%
	7	3					3	14
Marokkaans	2%	3%					2%	2%
	15	7					4	30
overig westers	5%	5%		4%			6%	5%
	32	12		2			10	65
overig niet-westers	11%	4%		8%			9%	8%
	67	10		4			16	104
Totaal								
	52%	23%	3%	7%	0%	2%	12%	100%
	799	354	48	107	2	23	185	1 644

Van de 1 644 dak- en thuislozen komen er 348 voor in de registraties van meerdere instellingen (275 tweemaal, 73 driemaal, 16 viermaal, 3 vijfmaal en 1 zesmaal). De **overlap tussen instanties** bedraagt daarmee **21%**.

Voor de dak- en thuislozen die bij Tactus en De Meregaard zijn geregistreerd zijn relatief vaak bekend bij andere instanties: 83% is ook elders geregistreerd.

In absolute aantallen zijn het de dak- en thuislozen van Kwintes en Leger des Heils die vaak elders bekend zijn. Een deel van de dak- en thuislozen van het Leger des Heils (18%) is terug te vinden bij vrijwel alle andere instanties in deze monitor, waaronder een groot deel (72 personen) bij de verslavingszorg. Dit is opvallend omdat we in de Flevomonitor 2006 nog concludeerden dat de klanten van het Leger des Heils bij geen enkele andere instantie bekend waren. De overlap van dak- en thuislozen tussen instanties lag toen echter ook een factor tien lager (2%). Kwintes richt zich op mensen met psychische problemen, waardoor hun klanten ook vaak contact hebben met ggz-instellingen Meerkanten en De Meregwaard.

Net als bij de hiervoor besproken overlap van verslaafden, registreren instanties met een 100% overlap met andere instellingen zelf geen dak- en thuisloosheid.

Tabel 3.6 Overlap tussen instanties – dak- en thuislozen

	Bl	Ijs	Ir	Kw	Le	Ma	Me	Op	Po	Re	Sy	Ta	Ti	Va	Wa	Za	Zo
Bl	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ijs	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ir	0	0	0	0	12	0	0	1	4	0	2	7	5	4	0	1	0
Kw	0	0	0	0	18	0	35	1	3	1	57	22	1	28	1	8	1
Le	0	1	12	18	0	0	18	8	40	0	36	54	1	37	6	34	0
Ma	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Me	0	0	0	35	18	0	0	1	5	1	13	23	2	9	1	0	0
Op	0	0	1	1	8	0	1	11	0	0	1	5	0	3	1	0	0
Po	0	0	4	3	40	0	5	11	0	0	6	9	0	6	1	1	0
Re	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0
Sy	0	0	2	57	36	0	13	1	6	1	14	14	0	18	0	10	0
Ta	0	0	7	22	54	0	23	5	9	0	14	1	1	13	3	2	0
Ti	0	0	5	1	1	0	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Va	0	0	4	28	37	0	9	3	6	0	18	13	0	1	1	6	0
Wa	0	1	0	1	6	0	1	1	1	0	0	3	0	1	0	0	0
Za	0	0	1	8	34	0	0	0	1	0	10	2	0	6	0	0	0
Zo	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dak- en thuislozen geregistreerd bij instantie																	
	0	1	116	398	1 011	0	65	12	53	24	125	113	32	7	7	41	1
Bekend bij andere instantie(s)																	
	0%	100%	23%	34%	18%	0%	100%	100%	100%	13%	83%	83%	25%	100%	100%	100%	100%
	0	1	27	135	186	0	65	12	53	3	104	104	8	7	7	41	1

Bl	BlijfGroep	Ti	Tikvah
Ijs	MEE IJsselmeer	Va	Vangnet & Advies
Ir	IrisZorg	Wa	De Waag
Kw	Kwintes	Za	Zorggroep Almere
Le	Leger des Heils	Zo	Zorggroep Oude en Nieuwe Land
Ma	Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland		
	Meerkanten		
	Openbaar Ministerie		
	Politie		
	Rehoboth		
	De Mergaard (Symfona groep)		
	Tactus		

Vier groepen dak- en thuislozen

In het 'Stappenplan Stedelijk Kompas' – waarin het Plan van Aanpak Maatschappelijke Opvang van alle 43 centrumgemeenten in Nederland wordt uitgewerkt – wordt de doelgroep dak- en thuislozen afgebakend en onderverdeeld in vier groepen.⁹ In overleg met de betrokken instanties zijn de dak- en thuislozen in deze Flevomonitor volgens dit beleidsplan ingedeeld.

• **Feitelijk daklozen**

Personen die niet beschikken over een eigen woonruimte en voor een slaapplek gedurende de nacht tenminste één nacht (in de maand) waren aangewezen op buiten slapen, ofwel overnachten in de openlucht en in overdekte openbare ruimten (portieken, fietsenstallingen, stations, winkelcentra of een auto) en binnen slapen: in passantenverblijven van de maatschappelijke opvang, inclusief eendaagse noodopvang, of binnen slapen bij vrienden, kennissen of familie, zonder vooruitzichten op een slaapplek voor de daarop volgende nacht.¹⁰

In de registraties staan **402 unieke personen** die **feitelijk dakloos** zijn. Dit zijn:

- Klanten (≥ 25 jaar) van de Leger des Heils nachtopvang, mobiel schoonmaak team, mobiel preventie team en postadressen, tenzij de woonsituatie aangeeft dat zij over huisvesting beschikken.
- Klanten (≥ 25 jaar) van De Meregaard met DSM as IV diagnose code 51.
- Alle andere personen (≥ 25 jaar) waarbij de woonsituatie feitelijke dakloosheid aangeeft ('zwervend', 'op straat', etc.).

• **Residentieel daklozen**

Personen die als bewoner staan ingeschreven bij instellingen voor maatschappelijke opvang (internaten en sociale pensions, woonvoorzieningen op basis van particulier initiatief dat zich richt op semi-permanente bewoning door daklozen en particuliere commerciële pensions waar voornamelijk daklozen wonen).¹⁰

⁹ Daan Heineke, Ronald Bosker & Anna van Deth (2007) *Stappenplan Stedelijk Kompas. Intensivering van de aanpak van dakloosheid*. Den Haag: VNG.

¹⁰ In de Flevomonitor is daar een leeftijdsgrens aan toegevoegd (≥ 25 jaar) om deze groep van de zwerfjongeren te kunnen onderscheiden.

In de registraties staan **532 unieke personen** die **residentieel dakloos** zijn. Dit zijn:

- Klanten (≥ 25 jaar) van voorzieningen voor begeleid (zelfstandig) wonen, beschermd wonen¹¹, crisisopvang, of sociaal pension.
- Klanten (≥ 25 jaar) van de Leger des Heils noodopvang tenzij de woonsituatie aangeeft dat zij over huisvesting beschikken.
- Alle andere personen (≥ 25 jaar) waarbij de woonsituatie residentiele dakloosheid aangeeft ('begeleid woonproject', 'tehuis voor daklozen', etc.).

• Dreigend daklozen

Zelfstandig wonende 'verkommerden en verloederden'. Een groep die nog min of meer zelfstandig woont en waar sprake is van een ernstige multi-probleemsituatie. Bij deze groep speelt langdurige zorgafhankelijkheid als gevolg van een combinatie van psychiatrische problemen, verslavingsproblemen, veelpleging en zorgmijding. Daarnaast worden ook ex-gedetineerden en ex-patiënten uit intramurale geestelijke gezondheidszorg, verslavingszorg of gehandicaptenzorg, die na ontslag niet over huisvesting beschikken en een zorgvraag hebben, tot de dreigend daklozen gerekend.

In de registraties staan **461 unieke personen** die **dreigend dakloos** zijn. Dit zijn:

- Klanten van Kwintes woonbegeleiding die bemoeizorg ontvangen.
- Klanten van de Leger des Heils nachtopvang, noodopvang, mobiel schoonmaak team, mobiel preventie team en postadressen die over huisvesting beschikken.
- Klanten van Tikvah ambulante hulpverlening.

• Zwerfjongeren

De definitie van deze laatste groep is in 2004 door het Ministerie van VWS vastgesteld als: jongeren tot 25 jaar met meervoudige problemen, die dakloos zijn of in opvang verblijven.¹²

In de registraties staan **424 unieke zwerfjongeren**. Dit zijn:

- Feitelijk en residentieel daklozen < 25 jaar.

¹¹ Kwintes is voor deze monitor ook tot de maatschappelijke opvang gerekend. Klanten van Kwintes beschermd wonen zijn daarmee als residentieel dakloos aangemerkt.

¹² Algemene Rekenkamer (2008) *Opvang zwerfjongeren 2007*. Den Haag: Sdu.

De vertaling van de beleidsdefinities naar selectiecriteria voor de registratiegegevens bleek vooral voor de dreigend daklozen zeer lastig. Ex-gedetineerden en klinische ex-patiënten zijn niet als dreigend dakloos te herkennen zolang zij intramuraal verblijven, maar zodra deze personen na ontslag zonder onderdak op straat staan, zijn zij feitelijk dakloos. Deze groep komt dus in feite niet voor in de registraties.

De zelfstandig wonende verkommerden en verloederden komen wel voor, maar zijn moeilijk als zodanig te herkennen. Vooral bij de afdeling Vangnet & Advies van de GGD kun je verwachten deze personen aan te treffen. Het registratiesysteem stond echter (nog) niet toe deze specifieke problematiek vast te leggen.

Ook bij degenen die wel als dreigend dakloos zijn aangemerkt is niet expliciet geselecteerd op basis van de in de omschrijving genoemde 'multi-probleemsituatie', 'veelpleging' of 'zorgmijding'. Maar wanneer een zelfstandig wonende persoon ambulante hulpverlening ontvangt van instanties die zich richten op daklozen, wordt een dergelijke problematische situatie verondersteld.

In de registratiebestanden komen ook kinderen voor die samen met hun ouder(s) op straat zijn komen te staan of in de opvang terecht zijn gekomen. In sommige gevallen wordt namelijk alleen de hoofdaanmelder geregistreerd, in andere gevallen worden ook de gegevens van de kinderen vastgelegd. Deze kinderen zijn vanwege hun leeftijd (< 25 jaar) tot de zwerfjongeren gerekend. Het is niet mogelijk op basis van de registratiegegevens te achterhalen of jongeren zelf dak- en thuisloos zijn of onderdeel vormen van een dak- en thuisloos gezin. Er zijn 39 zwerfjongeren waarbij het laatste zeer waarschijnlijk het geval is: zij zijn jonger dan 15 jaar.

In de definitie van zwerfjongeren wordt geen onderscheid gemaakt tussen residentiele en feitelijke dakloosheid. Het grootste deel van de zwerfjongeren verblijft echter in de opvang. In 2007 stonden er 309 geregistreerd als residentieel dakloos, 92 als feitelijk dakloos en 23 als beide.

Net als bij de dreigend daklozen is ook bij de zwerfjongeren niet expliciet geselecteerd op 'meervoudige problematiek', maar dit wordt verondersteld aanwezig te zijn bij de door ons als dak- en thuisloos betitelde jongeren.

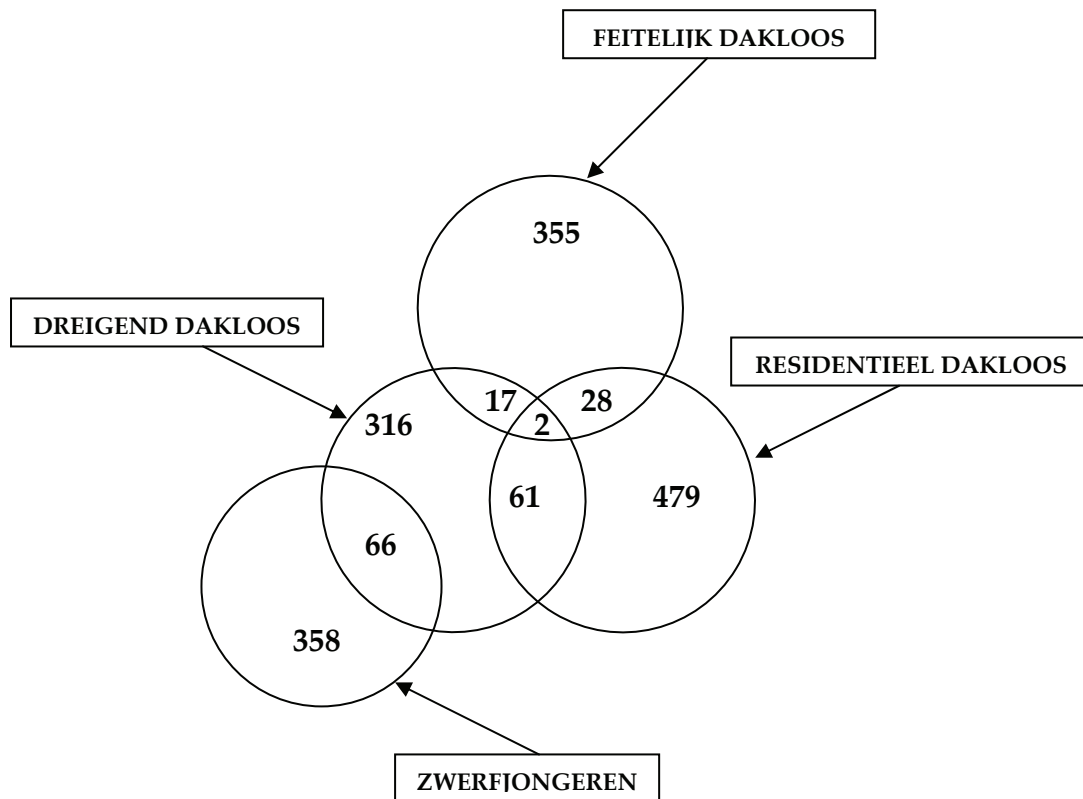
Feitelijk daklozen zijn voornamelijk mannen en ten minste de helft is allochtoon. Bij de andere drie groepen is de man-vrouw verhouding min of meer gelijk en is het grootste gedeelte autochtoon Nederlands. Feitelijk, residentieel en dreigend daklozen zijn gemiddeld twee maal zo oud als de zwerfjongeren (40 jaar versus 20 jaar). Dit is natuurlijk het gevolg van de gehanteerde definities.

Het grootste deel van de feitelijk daklozen is afkomstig uit Almere. Ook de andere groepen vind je vaker in Almere dan in andere gemeenten in Flevoland. Een relatief groot deel van de residentieel daklozen en de zwerfjongeren komt echter voor rekening van Lelystad. Hier zijn enkele afdelingen voor beschermd of begeleid wonen gesitueerd, mede gericht op jongeren.

Tabel 3.7 Vier groepen dak- en thuislozen

	Feitelijk daklozen		Residentieel daklozen		Dreigend daklozen		Zwerf jongeren	
Geslacht								
man	345	86%	206	52%	161	47%	235	56%
vrouw	56	14%	182	48%	182	53%	188	44%
Leeftijd								
jonger dan 20					25	7%	189	45%
20 t/m 29	78	20%	76	20%	105	31%	234	55%
30 t/m 39	134	34%	116	30%	69	20%		
40 t/m 49	135	34%	128	33%	70	20%		
50 t/m 59	41	10%	54	14%	46	13%		
60 en ouder	9	2%	14	4%	28	8%		
Etniciteit								
Nederlands	170	49%	249	66%	218	69%	238	60%
Surinaams	54	16%	49	13%	5	14%	49	12%
Antilliaans	31	9%	23	6%	5	15%	56	14%
Turks	1	0%	8	2%	1	0%	5	1%
Marokkaans	14	4%	6	2%	7	2%	6	2%
overig westers	26	8%	18	5%	15	5%	14	4%
overig niet-westers	49	14%	23	6%		4%	28	7%
Gemeente								
Almere	215	64%	219	42%	268	59%	198	49%
Lelystad	65	19%	131	25%	76	17%	110	27%
Dronten	4	1%	26	5%	16	4%	3	1%
Noordoostpolder	8	2%	45	9%	55	12%	7	2%
Urk			1	0%	1	0%	1	0%
Zeewolde	1	0%	7	1%	2	0%	14	3%
Buiten Flevoland	35	10%	77	15%	31	7%	66	16%
Totaal								
	402		532		461		424	

Hoewel er vanwege de leeftijdsgrens geen **overlap** is tussen feitelijk/residentieel daklozen en zwerfjongeren, kan een persoon binnen een jaar wel in meerdere categorieën vallen. Iemand kan bij wijze van spreken op maandag dreigend dakloos zijn, op dinsdag zijn huis kwijtraken en feitelijk dakloos worden, en op woensdag zijn intrek nemen in een sociaal pension en daarmee residentieel dakloos worden. De overlap tussen de vier groepen ziet er als volgt uit:

Een opvallend groot deel van de dreigend daklozen ($146/461 = 31\%$) is binnen een jaar op straat of in de opvang terechtgekomen. Bedenk echter wel dat het hier om een selecte groep gaat, namelijk personen die ambulante hulpverlening ontvangen van instellingen voor dak- en thuislozen. Wellicht is dit een groep dreigend daklozen met uitzonderlijk vergevorderde problematiek. Ook speelt de doelstelling van de hulpverlening mee. Is deze gericht op het zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen, of juist op een snelle instroom in de opvang?

Huiselijk geweld

Zeven instanties hebben impliciet of expliciet geselecteerd op huiselijk geweld. De BlijfGroep impliciet vanwege de aard van de instantie. Deze richt zich voornamelijk op (vrouwelijke) slachtoffers van huiselijk geweld, maar ook de geweldpleger wordt soms betrokken in de hulpverlening. Het bestand bevat dus ook gegevens van enkele verdachten van huiselijk geweld.

Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland, De Meregaard en Zorggroep Oude en Nieuwe Land selecteerden cliëntgegevens van slachtoffers van huiselijk geweld.

Bij het bestand van De Meregaard is gebruik gemaakt van de al eerder genoemde DSM as IV diagnose. Huiselijk geweld op zich is geen DSM diagnose, maar 'seksueel of lichamelijk misbruik' en 'verwaarlozing van een kind' worden als zodanig aangemerkt. Belangrijke kanttekening hierbij is dat – hoewel een actuele factor in psychosociaal functioneren – de gebeurtenis mogelijk in het verleden heeft plaatsgevonden. De Politie selecteerde gegevens van personen die waren betrokken bij incidenten met projectcode huiselijk geweld. Deze personen zijn geregistreerd als verdachte, slachtoffer, benadeelde, aangever en/of melder. In de Flevomonitor van 2005 en 2006 zijn benadeelden, aangevers en melders ook tot de slachtoffers gerekend en ook voor 2007 zag de politie geen aanleiding deze keuze te wijzigen. Beperking tot de categorieën benadeelde en slachtoffer zou tot een grote onderschatting van het aantal slachtoffers leiden. Deze bredere definitie betekent weliswaar een *overschatting*, maar deze wordt minder groot geacht.

Het Openbaar Ministerie en De Waag selecteerden ook op huiselijk geweld; deze bestanden bevatten alleen gegevens van verdachten.

In de registraties van Tactus, Kwintes en Meerkanten zijn geen gegevens omtrent huiselijk geweld terug te vinden.

Instelling	Selectie slachtoffers huiselijk geweld
BlijfGroep (Bl)	Selectie door instantie (slachtoffers en verdachten), selectie slachtoffers op basis van kolom 'dader'
MEE IJsseloever (IJs)	- geen selectie mogelijk -
IrisZorg (Ir)	Op basis van geregistreerde problematiek
Kwintes (Kw)	- geen selectie mogelijk -
Leger des Heils (Le)	Op basis van geregistreerde problematiek
Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland (Ma)	Selectie door instantie (uitsluitend slachtoffers)
Meerkanten (Me)	- geen selectie mogelijk -
Openbaar Ministerie (Op)	Selectie door instantie (uitsluitend verdachten)
Politie (Po)	Selectie door instantie (slachtoffers en verdachten), selectie slachtoffers op basis van rol bij incident
Rehoboth (Re)	Op basis van geregistreerde problematiek
De Mergaard Symfora groep (Sy)	Selectie door instantie op basis van DSM as IV diagnose
Tactus (Ta)	- geen selectie mogelijk -
Tikvah (Ti)	- geen selectie mogelijk -
Vangnet & Advies GGD (Va)	Op basis van geregistreerde problematiek
De Waag (Wa)	Selectie door instantie (uitsluitend verdachten)
Zorggroep Almere (Za)	Op basis van geregistreerde problematiek
Zorggroep Oude en Nieuwe Land (Zo)	Selectie door instantie (uitsluitend slachtoffers)

De Flevomonitor focust op **slachtoffers** van huiselijk geweld. Personen die alleen als (verdachte) pleger van huiselijk geweld voorkomen in de registratiebestanden, worden in hoofdstuk 6 afzonderlijk besproken.

In totaal zijn er in de registraties **1 927 unieke personen** te vinden die geregistreerd staan als **slachtoffer van huiselijk geweld**. Verreweg de meesten zijn afkomstig uit de politieregistratie. Er zijn 824 personen die alleen bij de politie geregistreerd staan als melder/aangever en waarvan dus niet met zekerheid gezegd kan worden of het hier slachtoffers betreft. Anderzijds zijn er ook 51 personen die bij de politie weliswaar alleen melder/aangever waren, maar bij andere instanties toch als slachtoffer staan geregistreerd.

De slachtoffers van huiselijk geweld zijn grotendeels, maar zeker niet uitsluitend, vrouwen. Twee van de tien zijn mannen. De meesten zijn tussen de 20 en 50 jaar oud, hoewel er ook baby's en bejaarden zijn. De gemiddelde leeftijd is 34 jaar. Tweederde is autochtoon Nederlands. Allochtone slachtoffers zijn vaak Surinaams, op afstand gevolgd door Marokkanen.

Almere herbergt meer dan de helft van de slachtoffers van huiselijk geweld. De kleinste gemeenten laten ook de kleinste percentages zien. Het valt op dat buiten Almere en Lelystad relatief veel mannelijke slachtoffers van huiselijk geweld voorkomen. Wat betreft leeftijd is er geen duidelijk onderscheid tussen gemeenten. De etniciteitsverdeling volgt ook hier de algemene bevolking, met relatief veel allochtonen (vooral Surinaamse) slachtoffers van huiselijk geweld in de grote steden.

Tabel 3.8 Overzicht slachtoffers van huiselijk geweld

	ALM	LST	DRT	NOP	URK	ZWL	buiten Flevo	Totaal
Geslacht								
man	18%	21%	30%	37%	42%	24%	10%	20%
	186	75	27	54	11	9	9	384
vrouw	82%	79%	70%	63%	58%	76%	90%	80%
	838	291	64	91	15	28	86	1 541
Leeftijd								
jonger dan 20	13%	12%	18%	18%	31%	11%	17%	14%
	137	44	16	26	8	4	16	258
20 t/m 29	27%	26%	18%	22%	19%	14%	33%	26%
	276	94	16	31	5	5	31	497
30 t/m 39	28%	30%	27%	24%	12%	35%	38%	29%
	282	108	24	34	3	13	36	550
40 t/m 49	22%	20%	25%	24%	15%	24%	7%	21%
	226	72	22	34	4	9	7	407
50 t/m 59	7%	10%	7%	9%	23%	14%	5%	8%
	72	36	6	13	6	5	5	153
60 en ouder	3%	3%	6%	4%		3%		3%
	28	10	5	6		1		52
Etniciteit								
Nederlands	61%	69%	84%	83%	100%	81%	60%	66%
	614	251	73	118	25	29	56	1234
Surinaams	15%	9%	1%			3%	11%	11%
	146	32	1			1	10	197
Antilliaans	3%	3%	2%	1%			2%	3%
	34	12	2	2			2	53
Turks	3%	3%	1%	1%		3%	4%	3%
	28	9	1	2		1	4	48
Marokkaans	4%	4%	6%	4%			9%	4%
	36	14	5	5			8	74
overig westers	5%	7%	3%	6%		14%	2%	5%
	53	24	3	8		5	2	101
overig niet-westers	10%	6%	2%	5%			13%	8%
	96	23	2	7			12	152
Totaal								
	57%	21%	5%	8%	2%	2%	5%	100%
	1 025	366	91	146	26	37	95	1 927

Van de 1 927 slachtoffers van huiselijk geweld komen er 190 voor in de registraties van meerdere instellingen (157 tweemaal, 28 driemaal, en 5 viermaal). De **overlap tussen instanties** bedraagt daarmee 10%. Met de politie als bron van het grootste registratiebestand met betrekking tot huiselijk geweld, is het niet verwonderlijk dat de politie ook meestal een rol speelt bij de overlap. Veel overlap is te vinden tussen Politie en Zorggroep Almere (70 personen). Daarnaast is er overlap met Leger des Heils, Meerkanten, De Meregaard, Tactus en Vangnet & Advies.

De overlap tussen Politie en Openbaar Ministerie en De Waag lijkt op het eerste gezicht logisch: het zijn alledrie justitiële instanties. De laatste twee instanties hebben echter een selectie gemaakt van (verdachte) plegers van huiselijk geweld. Het geweld komt dus blijkbaar niet altijd van één kant. Een klein deel is zowel slachtoffer als verdachte van huiselijk geweld (46 personen, 2%).

Incidenten

De bij de politie geregistreerde slachtoffers van huiselijk geweld waren betrokken bij in totaal 1 602 meldingen en aangiften van huiselijk geweld. Bij deze incidenten was in ongeveer een derde van de gevallen sprake van (huiselijke) ruzie en twist zonder gevolgen; een derde betrof eenvoudige mishandeling en in een kleine kwart van de gevallen werd het slachtoffer bedreigd.

Tabel 3.9 Delicten bij incidenten van huiselijk geweld

Delicten		
(huiselijke) twist zonder gevolgen	560	35%
bedreiging	346	22%
eenvoudige mishandeling	537	34%
zware mishandeling	69	4%
gijzeling/ontvoering	9	1%
doodslag/moord	19	1%
zedemisdrijf ¹³	38	2%
overig ¹⁴	24	1%

¹³ Aanranding, verkrachting, seksueel misbruik, incest, overige zedendelicten.

¹⁴ Belediging, chantage/afpersing, huisvredebreuk, openlijke geweldpleging, overige misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid, overige mishandeling.

Tabel 3.10 Overlap tussen instanties – slachtoffers van huiselijk geweld

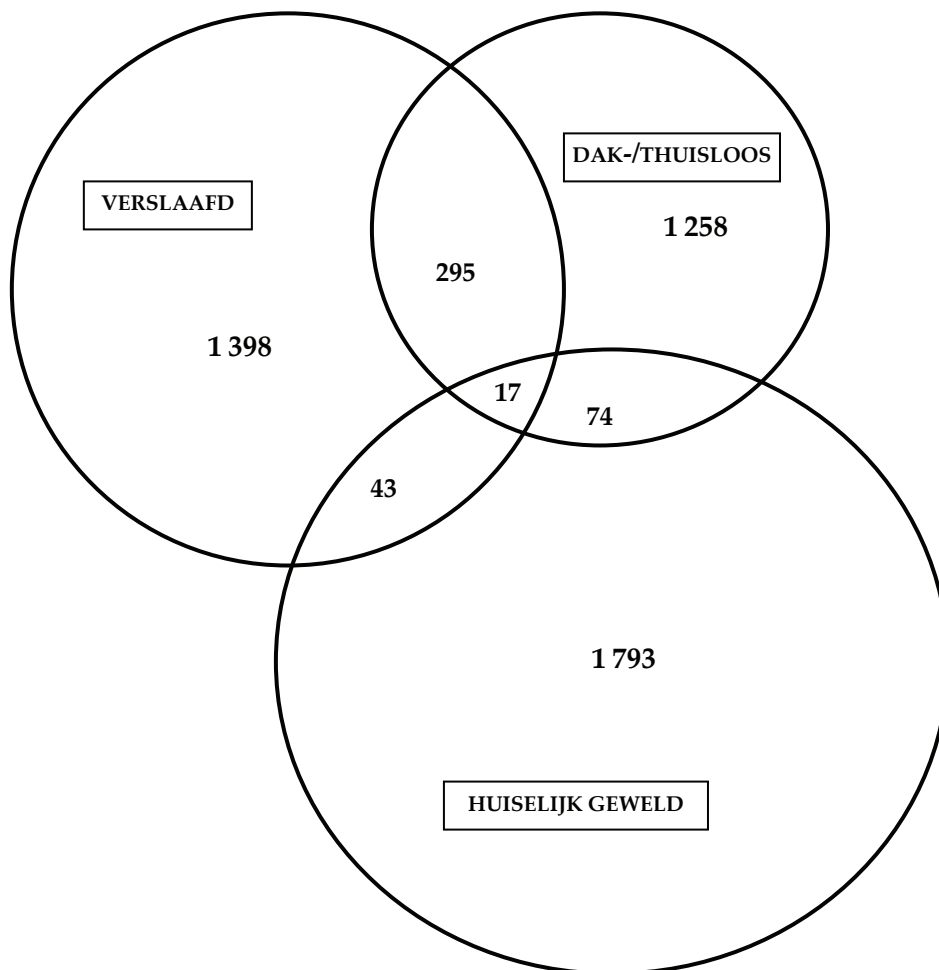
	Bl	Ijs	Ir	Kw	Le	Ma	Me	Op	Po	Re	Sy	Ta	Ti	Va	Wa	Za	Zo
Bl	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ijs	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0
Ir	0	0	0	0	3	0	0	1	4	0	0	0	0	1	0	1	0
Kw	0	0	0	0	0	0	1	1	4	1	9	0	0	1	0	0	1
Le	0	0	3	0	0	0	1	3	24	0	1	2	0	2	0	1	0
Ma	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Me	0	0	0	1	1	0	0	0	14	0	2	5	0	4	0	0	0
Op	0	0	1	1	3	0	0	14	14	0	2	2	0	0	2	1	0
Po	0	4	4	4	24	1	14	14	0	24	24	13	0	11	9	70	0
Re	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Sy	0	0	0	9	1	0	2	2	24	1	0	0	0	3	0	16	0
Ta	0	0	0	0	2	0	5	2	13	0	0	0	0	4	0	0	0
Ti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Va	0	0	1	1	5	0	4	0	11	0	3	4	0	0	4	1	0
Wa	0	0	0	0	0	0	0	2	9	0	0	0	0	0	2	0	0
Za	0	0	1	0	1	0	0	1	70	0	16	0	0	4	2	0	0
Zo	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Slachtoffers van huiselijk geweld geregistreerd bij instantie																	
	249	4	33	13	47	21	15	14	1 354	6	135	14	0	31	10	195	14
Bekend bij andere instantie(s)																	
	0%	100%	24%	100%	60%	5%	100%	100%	12%	33%	33%	100%	0%	61%	100%	44%	14%
	0	4	8	13	28	1	15	14	157	2	45	14	0	19	10	86	2

Bl	BlijfGroep	Ti	Tikvah
Ijs	MEE IJsselover	Va	Vangnet & Advies
Ir	IrisZorg	Wa	De Waag
Kw	Kwintes	Za	Zorggroep Almere
Le	Leger des Heils	Zo	Zorggroep Oude en Nieuwe Land
Ma	Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland		
	Meerkanten		
	Openbaar Ministerie		
	Politie		
	Rehoboth		
	De Mergaard (Symfona groep)		
	Tactus		

Overlap tussen de thema's

De **overlap tussen de drie thema's** bedraagt 9%: van de 4 878 unieke personen in de thema's vallen er 429 onder meer dan één thema. Zeventien personen zijn zowel verslaafd, als dak- en thuisloos, als slachtoffer van huiselijk geweld. De overige 412 personen vallen onder twee thema's.

De overlap is in de figuur hieronder schematisch weergegeven.

De overlap tussen dak- of thuisloosheid en verslaving is zowel absoluut als relatief het grootst. In percentages betekent dit namelijk:

- 18% van de verslaafden is dak- of thuisloos
- 3% van de verslaafden is slachtoffer van huiselijk geweld

- 19% van de dak- en thuislozen is verslaafd
- 6% van de dak- en thuislozen is slachtoffer van huiselijk geweld

- 3% van de slachtoffers van huiselijk geweld is verslaafd
- 5% van de slachtoffers van huiselijk geweld is dak- of thuisloos

De overlap tussen dak- en thuisloosheid en verslaving is ten opzichte van de Flevomonitor 2006 ruim twee maal zo groot. Toen rapporteerden we dat 7% van de verslaafden dak- of thuisloos was en 9% van de dak- en thuislozen verslaafd. Een verklaring voor deze grotere overlap kan liggen in toenemende problematiek bij dak- en thuislozen en/of verslaafden. Maar ook de groeiende aandacht voor dak- en thuisloosheid in beleid en hulpverlening – wellicht versterkt door het verdiepend onderzoek dat vorig jaar in het kader van de Flevomonitor is uitgevoerd – kan een rol spelen. Hierdoor zal de registratie van dak- en thuisloosheid verbeterd zijn. Zeer waarschijnlijk heeft er echter ook een technisch probleem gespeeld in 2006, waardoor geen volledige individuele koppeling van registratiegegevens kon plaatsvinden en de overlap in de Flevomonitor 2006 onderschat is. Het feit dat er in 2006 geen enkele overlap was tussen Leger des Heils en andere instanties, terwijl die voor 2007 wel degelijk is gevonden, wijst erop dat dit van zeer grote invloed is geweest op de resultaten.

Situatie per gemeente

In alle voorgaande tabellen met gegevens opgesplitst naar gemeente, scoorde Almere het hoogst. Meer dan de helft van de geregistreerde verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld in deze monitor komt uit Almere. Deze gemeente lijkt dus in absolute zin de grootste kwetsbare groepen te herbergen. Almere is echter ook veruit de grootste gemeente in de provincie. Bijna de helft van alle Flevolandse woont er. De vergelijking is dus niet helemaal eerlijk. Beter is het de aantallen af te zetten tegen het aantal inwoners. Op 1 januari 2007 kende de hele provincie Flevoland 374 424 inwoners. In het totale bestand komen 4 168 unieke verslaafden, dak en thuislozen en/of slachtoffers van huiselijk geweld uit Flevoland voor. Dit komt erop neer dat van elke 1 000 inwoners er 11 behoren tot de kwetsbare groepen die het onderwerp vormen van deze monitor.

Tabel 3.11 Aantallen per gemeente

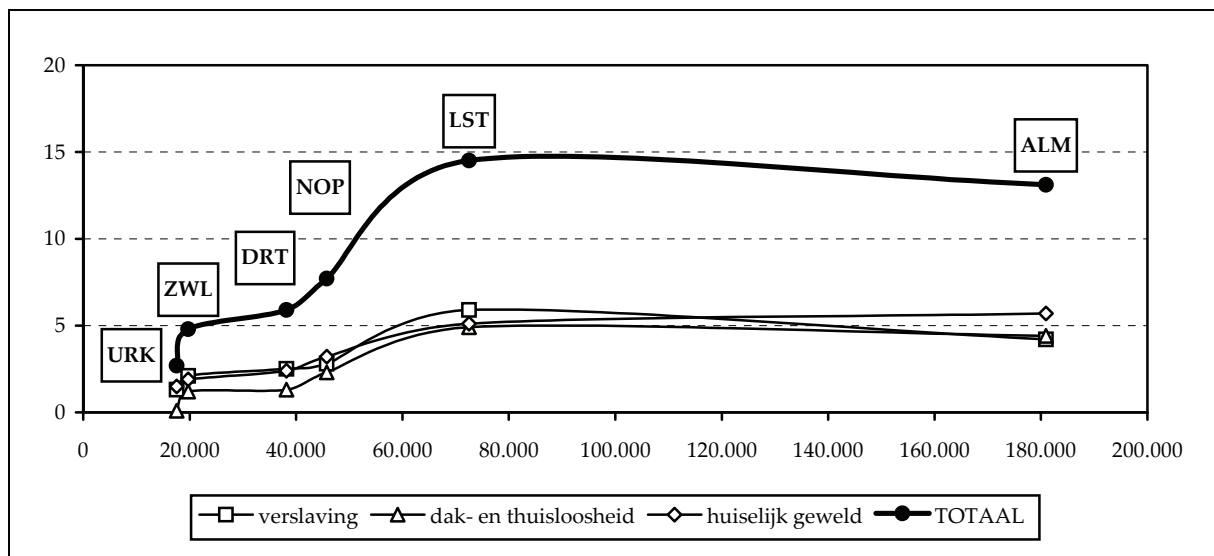
	ALM	LST	DRT	NOP	URK	ZWL	Totaal Flevoland
Grootte							
Inwoners	180 924	72 252	38 182	45 777	17 585	19 704	374 424
Aantal							
Verslaafden	759	428	95	130	22	42	1 484
Dak- en thuislozen	799	354	48	107	2	23	1 364
Huiselijk geweld	1 025	366	91	146	26	37	1 691
Totaal thema's	2 366	1 050	224	354	48	95	4 168
Per 1 000 inwoners							
Verslaafden	4,2	5,9	2,5	2,8	1,3	2,1	4,0
Dak- en thuislozen	4,4	4,9	1,3	2,3	0,1	1,2	3,6
Huiselijk geweld	5,7	5,1	2,4	3,2	1,5	1,9	4,5
Totaal thema's	13,1	14,5	5,9	7,7	2,7	4,8	11,1

De absolute aantallen zijn voor Almere ruim twee keer zo groot als Lelystad, maar Almere telt ook ruim honderdduizend zielen meer. Afgezet tegen het inwonertal is de omvang van kwetsbare groepen in Lelystad iets groter. Vooral het aantal verslaafden is in Lelystad relatief groot ten opzichte van Almere. Lelystad kent bijna 6 verslaafden per 1 000 inwoners; Almere kent er 4. Vergeleken met de rest van Flevoland zijn de geregistreerde kwetsbare groepen in deze beide gemeenten veel groter.

Er is een trend zichtbaar dat met een stijgend inwonertal ook het aantal verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld stijgt. Niet alleen in absolute aantallen, maar ook relatief ten opzichte van het aantal inwoners. Urk heeft zowel absoluut als relatief de kleinste aantallen, vooral wat betreft dak- en thuisloosheid.

Het verband tussen inwonertal en omvang van kwetsbare groepen is echter verre van lineair. Dat wordt duidelijk als we bovenstaande cijfers weergegeven in een grafiek. Het lijkt erop dat er twee drempelwaarden bestaan. Stijgt het inwonertal boven de eerste drempel (in onderstaande grafiek rond de 40 000), dan neemt de problematiek explosief toe. Komt het inwonertal echter boven de tweede drempel (hier rond de 70 000), dan is een plafond bereikt en stagneert de groei. Dit verklaart mogelijk waarom Almere met een veel groter aantal inwoners dan Lelystad niet navenant grotere problemen kent. Het absolute aantal verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld is in Almere wel groter, maar het relatieve aantal niet. Een alternatieve verklaring zou kunnen liggen in een naar verhouding uitzonderlijk grote problematiek in Lelystad.¹⁵ Ook het voorzieningenniveau kan een rol spelen. Wanneer een gemeente relatief veel residentiele opvangplaatsen heeft voor verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld, zal dat de aantallen beïnvloeden.¹⁶

Figuur 3.12 Omvang kwetsbare groepen per 1 000 inwoners, naar inwonertal

¹⁵ Op basis van deze Flevomonitor alleen zijn daar geen uitspraken over te doen. Een vergelijking met gemeenten van soortgelijke omvang (zoals Gouda, Dordrecht, Zoetermeer of Zwolle) zou dat uit moeten wijzen.

¹⁶ Dit is het geval wanneer niet de gemeente van herkomst, maar de huidige woonplaats wordt geregistreerd (zie hoofdstuk 2).

4 NADERE VERKENNING VERSLAVING

Dit jaar is in de verdieping van de Flevomonitor specifiek gekeken naar verslaving. Dat is gedaan door middel van extra data analyses en interviews.

Op basis van extra analyses van de beschikbare data wordt het profiel beschreven van verslaafden, gedifferentieerd naar soort behandeling (ambulant of klinisch), middel (alcohol, softdrugs, harddrugs, indien mogelijk gokken) en gemeente. Specifieke onderzoeksvragen zijn hierbij:

- Verschillen de profielen tussen verslaafden in ambulante en klinische behandeling? Kun je op basis van deze verschillen juist wel of niet een doorstroom verwachten van de ene naar de andere vorm?
- Zijn er belangrijke verschillen of overeenkomsten in profiel te constateren tussen de alcoholist, drugsverslaafde en gokker per gemeente in Flevoland.
- Wat is het profiel van de softdruggebruiker?
- Wat is het profiel van de jonge alcoholist (tieners en twintigers)?
- Wat is het profiel van de groep oudere verslaafden (vanaf 55 jaar) en hun recidive?
- Zijn er overeenkomsten of verschillen tussen deze profielen? Op welke kenmerken?

In interviews met behandelaars en verwijzers is aanvullende informatie verzameld over instroom, doorstroom en uitstroom van verslaafden. Hierbij is aandacht besteed aan contra-indicaties, verwijzing van en naar de verslavingszorg, en de rol van zelfhulpgroepen. Specifieke onderzoeksvragen luiden:

- Wie zijn de belangrijkste verwijzers naar vormen van verslavingszorg (ambulant en klinisch)?
- Naar wie wordt door de verslavingszorg verwezen na afloop van de behandeling?
- Hoe vaak wordt doorverwezen naar zelfhulpgroepen in het vervolg of wat is hun bekendheid onder verwijzers? En hoe vaak al tijdens de behandeling die nog duurt?
- Is er een tekort aan (soorten) zelfhulpgroepen?
- Hanteren instellingen en instanties contra-indicaties voor verslaving? Indien ja, waaruit bestaan deze?

Profielen verslaafden

Bij de beschrijving van het profiel van verschillende groepen verslaafden beperken we ons tot geslacht, leeftijd en etniciteit. Data over andere achtergrondkenmerken (opleiding, inkomen, woonsituatie, samenstelling huishouden) zijn incompleet.

Ambulante en klinische behandeling

Van de 1 753 unieke personen die in 2007 als verslaafd geregistreerd stonden, waren er 1 265 (72%) dat jaar in behandeling bij de verslavingszorginstellingen Meerkanten en Tactus. Vijf op de zes cliënten ontvingen hier alleen ambulante hulp; één op de zes ontving (ook) klinische zorg.¹⁷ De 488 verslaafden die niet bij Meerkanten of Tactus geregistreerd staan, zijn vooral terug te vinden in de registraties van Leger des Heils of De Mergaard.

Tabel 4.1 Profiel verslaafden – naar soort behandeling

	geen verslavingszorg	alleen ambulant	(ook) klinisch	<i>p</i>
Geslacht				
man	61%	74%	71%	****
vrouw	39%	26%	29%	
Leeftijd				
jonger dan 20	6%	10%	1%	****
20 t/m 29	26%	21%	22%	
30 t/m 39	22%	20%	22%	
40 t/m 49	26%	27%	26%	
50 t/m 59	13%	18%	21%	
60 en ouder	7%	4%	9%	
Etniciteit				
Nederlands	73%	78%	90%	****
Surinaams	9%	6%	4%	
Antilliaans	7%	2%	3%	
Turks	0%	1%	1%	
Marokkaans	2%	2%	1%	
overig niet-westers	4%	5%	2%	
overig westers	4%	5%	1%	
Middel				
harddrugs	18%	30%	25%	****
softdrugs	33%	23%	12%	****
alcohol	45%	43%	71%	****
Totaal				
	488	1 060	205	

¹⁷ Klinische verslavingszorg wordt in Flevoland uitsluitend door Meerkanten verzorgd. Het was niet mogelijk een onderscheid te maken tussen klanten die in 2007 alleen klinische zorg ontvingen en klanten die zowel klinisch als ambulant werden behandeld. Over het algemeen wordt klinische zorg echter voorafgegaan of gevolgd door een ambulant traject.

Er zijn grote verschillen tussen deze drie groepen verslaafden. Degenen die niet bij de verslavingszorg staan ingeschreven, zijn vaker vrouw en zijn vaker cannabisverslaafd. In de ambulante hulpverlening is relatief vaak sprake van harddrugverslaving. De klinische groep is gemiddeld ouder dan de andere twee groepen (42 versus 38 jaar), is veel vaker autochtoon Nederlands en is grotendeels alcoholverslaafd. Daarbij komen mensen die een klinische behandeling ondergaan, vergeleken met de ambulante groep, minder vaak op eigen initiatief en vaker via een verwijzing binnen de verslavingszorg bij de instelling terecht.

Harddrug-, softdrug, alcohol- en gokverslaafden

Van de 461 **harddrug**verslaafden in de registraties is driekwart man. De gemiddelde leeftijd is 38 jaar. Gegevens over etniciteit ontbreken bij 101 van de 461 harddrugverslaafden (22%), waardoor we geen betrouwbare uitspraken kunnen doen over afzonderlijke etnische groepen. Van 259 harddrugverslaafden is echter wel bekend dat zij autochtoon Nederlands zijn. Dit is 56% van de groep. Nederlanders vormen dus sowieso de meerderheid. Er zijn weinig harddrugverslaafden afkomstig van buiten de twee grootste gemeenten.

De 431 **softdrug**verslaafden zijn voor bijna tachtig procent van het mannelijke geslacht. Softdrugverslaving lijkt vooral een probleem te zijn van de jongere generatie: tweederde is jonger dan 30 jaar. De gemiddelde leeftijd is 27 jaar. Bijna driekwart is van Nederlandse afkomst. Daarnaast vormen Surinamers en Antillianen de grootste allochtone groepen. Ook softdrugverslaafden komen voornamelijk uit Almere en Lelystad.

Bij de 822 **alcohol**verslaafden is tweederde man. Het grootste deel is tussen de 40 en 60 jaar oud; zelden zijn de alcoholisten jonger dan twintig. De gemiddelde leeftijd is 44 jaar. Het overgrote deel is van Nederlandse afkomst, er zijn zeer weinig Turkse of Marokkaanse alcoholisten. Vergeleken met de hard- en softdrugverslaafden komen alcoholverslaafden iets vaker uit de kleinere gemeenten in Flevoland.

De groep **gok**verslaafden in de registratie is beperkt; het gaat om 51 unieke personen. De meesten zijn mannen. De gemiddelde leeftijd is 40 jaar. Driekwart is autochtoon Nederlands. Er zijn geen Antilliaanse of Marokkaanse gokverslaafden geregistreerd. Er zijn opvallend veel gokverslaafden afkomstig uit Dronten en de Noordoostpolder.

Tabel 4.2 Profiel verslaafden – naar middel

	harddrugs	softdrugs	alcohol	gokken	p
Geslacht					
man	76%	79%	67%	80%	****
vrouw	24%	21%	34%	20%	
Leeftijd					
jonger dan 20	3%	23%	2%	2%	****
20 t/m 29	23%	44%	14%	24%	
30 t/m 39	28%	18%	18%	20%	
40 t/m 49	29%	13%	31%	35%	
50 t/m 59	15%	3%	26%	12%	
60 en ouder	2%	1%	9%	8%	
Etniciteit					
Nederlands		72%	84%	73%	
Surinaams		9%	6%	9%	
Antilliaans		6%	3%	0%	
Turks		2%	0%	7%	
Marokkaans		3%	1%	0%	
overig niet-westers		4%	4%	7%	
overig westers		4%	3%	5%	
Nederlands		72%	84%	73%	****
Surinaams/Antilliaans/Turks/Marokkaans		20%	9%	16%	
overig allochtoon		8%	7%	11%	
Gemeente					
Almere	50%	56%	48%	43%	
Lelystad	32%	30%	26%	26%	
Dronten	5%	4%	8%	10%	
Noordoostpolder	9%	3%	11%	18%	
Urk	1%	0%	2%	0%	
Zeewolde	2%	4%	3%	4%	
Buiten Flevoland	1%	2%	2%	0%	
Almere	50%	56%	48%	43%	*
andere gemeente in Flevoland	50%	51%	51%	57%	
buiten Flevoland	1%	2%	2%	0%	
Totaal					
	461	431	822	51	

De softdrugverslaafden zijn dus het jongst. De meeste softdrugverslaafden zijn autochtoon Nederlands, maar vergeleken met de andere groepen zijn er iets meer allochtonen. De alcoholverslaafden zijn het oudst, relatief vaak vrouw en wat vaker afkomstig uit een kleinere gemeente. De gokverslaafden komen het vaakst van buiten Almere of Lelystad.¹⁸

¹⁸ Bij de statistische vergelijking tussen de verschillende groepen verslaafden, zijn 95 personen die tot twee of meer groepen behoren buiten beschouwing gelaten. Etniciteit en gemeente zijn voor de analyse teruggebracht tot drie categorieën.

De volgende tabellen bevatten de gegevens van de harddrug-, softdrug- en alcoholverslaafden per gemeente. De groep gokverslaafden is te klein om uit te splitsen naar gemeente.

Tabel 4.3 Overzicht profiel harddrugverslaafden

	ALM	LST	DRT	NOP	URK	ZWL	buiten Flevo	Totaal
Geslacht								
man	74%	79%	95%	77%	67%	80%	100%	76%
	157	107	19	27	4	8	3	349
vrouw	26%	21%	5%	23%	33%	20%		24%
	54	29	1	8	2	2		111
Leeftijd								
jonger dan 20	4%	2%	5%			20%		3%
	9	3	1			2		15
20 t/m 29	22%	19%	58%	26%	33%	70%		23%
	46	26	11	9	2	7		104
30 t/m 39	30%	29%	16%	23%	17%	10%	67%	28%
	63	39	3	8	1	1	2	128
40 t/m 49	27%	32%	21%	49%	50%		33%	29%
	56	44	4	17	3		1	135
50 t/m 59	16%	18%		3%				15%
	33	24		1				68
60 en ouder	4%							2%
	1,9							9
Totaal								
	46%	30%	4%	8%	1%	2%	1%	100%
	211	136	20	35	6	10	3	461

Er zijn enkele verschillen in het profiel van harddrugverslaafden tussen de gemeenten. Verhoudingsgewijs kent Dronten de meeste mannen en Urk de meeste vrouwen, maar het gaat hier om kleine aantallen. In Zeewolde (23 jaar) en Dronten (30 jaar) ligt de gemiddelde leeftijd van de harddrugverslaafden lager dan in de andere gemeenten (36 tot 39 jaar).

Tabel 4.4 Overzicht profiel softdrugverslaafden

	ALM	LST	DRT	NOP	URK	ZWL	buiten Flevo	Totaal
Geslacht								
man	81%	84%	77%	89%	100%	85%	100%	79%
	159	89	10	8	1	11	4	339
vrouw	19%	16%	23%	11%		15%		21%
	38	17	3	1		2		92
Leeftijd								
jonger dan 20	26%	30%	31%		100%	46%		23%
	52	32	4		1	6		97
20 t/m 29	41%	43%	54%	89%		46%	50%	44%
	80	46	7	8		6	2	191
30 t/m 39	16%	17%	15%			8%	25%	18%
	32	18	2			1	1	76
40 t/m 49	12%	9%					25%	13%
	23	10					1	54
50 t/m 59	4%			11%				3%
	8			1				11
60 en ouder	1%							1%
	2							2
Etniciteit								
Nederlands	66%	71%	100%	100%	100%	92%	75%	72%
	108	67	12	8	1	12	3	274
Surinaams	14%	3%						9%
	22	3						33
Antilliaans	5%	14%					25%	6%
	8	13					1	23
Turks	3%	3%						2%
	4	3						7
Marokkaans	3%	4%						3%
	5	4						12
overig westers	6%	1%						4%
	10	1						15
overig niet-westers	4%	3%				8%		4%
	6	3				1		15
Totaal								
	46%	25%	3%	2%	0%	3%	1%	100%
	197	106	13	9	1	13	4	431

In alle gemeenten in Flevoland zijn verreweg de meeste softdrugverslaafden man. De gemiddelde leeftijd varieert overal rond de 25 jaar. In de kleinere gemeenten vinden we nauwelijks allochtone softdrugverslaafden.

Tabel 4.5 Overzicht profiel alcoholverslaafden

	ALM	LST	DRT	NOP	URK	ZWL	buiten Flevo	Totaal
Geslacht								
man	70%	64%	61%	81%	71%	74%	100%	67%
	232	117	35	63	10	14	4	546
vrouw	30%	36%	39%	19%	29%	26%		34%
	99	67	22	15	4	5		275
Leeftijd								
jonger dan 20	1%	4%	5%	1%				2%
	3	7	3	1				15
20 t/m 29	18%	9%	7%	12%	29%	5%		14%
	59	16	4	9	4	1		117
30 t/m 39	19%	20%	14%	23%	36%	5%	50%	18%
	62	37	8	18	5	1	2	151
40 t/m 49	29%	28%	40%	32%	14%	53%		31%
	97	52	23	25	2	10		252
50 t/m 59	26%	26%	26%	21%	21%	26%	50%	26%
	86	47	15	16	3	5	2	209
60 en ouder	7%	14%	7%	12%		11%		9%
	24	25	4	9		2		77
Etniciteit								
Nederlands	80%	81%	98%	98%	100%	94%	100%	84%
	225	125	44	63	13	15	4	589
Surinaams	7%	7%						6%
	21	10						39
Antilliaans	4%	6%						3%
	11	7						18
Turks	0%	1%						0%
	1	1						2
Marokkaans	1%	1%						1%
	3	1						4
overig westers	5%	1%	2%					4%
	13	1	1					29
overig niet-westers	3%	7%		2%		6%		3%
	9	10		1		1		18
Totaal								
	40%	22%	7%	10%	2%	2%	1%	100%
	331	184	57	78	14	19	4	822

In Lelystad en Dronten zijn verhoudingsgewijs veel vrouwelijke alcoholverslaafden. Op Urk zijn de alcoholverslaafden het jongst (gemiddeld 37 jaar); in Zeewolde zijn ze het oudst (gemiddeld 47 jaar). Buiten de twee grotere gemeenten zijn vrijwel alle alcoholverslaafden autochtoon Nederlands. In Almere en Lelystad komen ook wel allochtone alcoholverslaafden voor.

Oudere verslaafden

Opvallend is dat in de groep **oudere verslaafden** van 55 jaar en ouder, waarvan er 222 geregistreerd zijn, relatief veel vrouwen voorkomen: iets meer dan een derde. Ruim één op de vijf is 65-plusser. De meeste oudere verslaafden zijn autochtoon Nederlands; vooral in de kleinere gemeenten. Vergeleken met de totale groep verslaafden bevinden zich onder de oudere verslaafden minder allochtonen.

De meeste oudere verslaafden zijn verslaafd aan alcohol (78%) en/of harddrugs (15%). Er zijn slechts 5 oudere softdrugverslaafden.

De oudere verslaafden hebben een relatief lang hulpverleningstraject: gemiddeld zijn zij al langer dan een jaar in behandeling bij de instelling waar ze zijn geregistreerd.

Tabel 4.6 **Overzicht oudere verslaafden**

	ALM	LST	DRT	NOP	URK	ZWL	buiten Flevo	Totaal
Geslacht								
man	63%	67%	82%	79%	50%	67%	67%	64%
	57	41	9	11	1	4	2	142
vrouw	37%	33%	18%	21%	50%	33%	33%	36%
	34	20	2	3	1	2	1	80
Leeftijd								
55 t/m 64	82%	84%	73%	57%	100%	83%	67%	78%
	75	51	8	8	2	5	2	173
65 en ouder	18%	16%	27%	43%		17%	33%	22%
	16	10	3	6		1	1	49
Etniciteit								
Nederlands	91%	83%	100%	100%	100%	67%	67%	89%
	63	45	9	10	2	4	2	161
Surinaams	1%	9%						3%
	1	5						6
Antilliaans		4%					33%	2%
		2					1	3
Turks								
Marokkaans								
overig westers	4%	4%						4%
	3	2						7
overig niet-westers	3%					33%		2%
	2					1		3
Totaal								
	48%	32%	6%	7%	1%	2%	1%	100%
	91	61	11	14	2	6	3	222

Jonge alcoholisten

In de registratie zijn 131 **jonge alcoholisten** onder de 30 jaar te vinden. Het zijn vooral twintigers; er zijn weinig tieners. Vergeleken met de totale groep alcoholverslaafden, zijn de jonge alcoholisten iets vaker man en iets vaker allochtoon. Vooral de groepen Surinamers en Antillianen zijn bij de jonge alcoholisten relatief groot. Deze vinden we uitsluitend in Almere en Lelystad.

Tabel 4.7 **Overzicht profiel jonge alcoholisten**

	ALM	LST	DRT	NOP	URK	ZWL	buiten Flevo	Totaal
Geslacht								
man	82%	87%	57%	90%	100%	100%	100%	76%
	51	20	4	9	4	1	1	100
vrouw	18%	13%	43%	10%				24%
	11	3	3	1				31
Leeftijd								
jonger dan 20	5%	30%	43%	10%				11%
	3	7	3	1				14
20 t/m 29	95%	70%	57%	90%	100%	100%	100%	89%
	59	16	4	9	4	1	1	117
Etniciteit								
Nederlands	66%	62%	86%	100%	100%		100%	74%
	38	13	6	9	3		1	89
Surinaams	17%	14%						12%
	10	3						15
Antilliaans	9%	14%						7%
	5	3						8
Turks	2%							1%
	1							1
Marokkaans		5%						1%
		1						1
overig westers	5%	5%	14%					3%
	3	1	1					4
overig niet-westers	2%	5%						3%
	1	1						3
Totaal								
	47%	18%	5%	8%	3%	1%	1%	100%
	62	23	7	10	4	1	1	131

Doorstroom en verwijzing

Volgens de registratiegegevens van de verslavingszorginstellingen Tactus en Meerkanten zijn de huisartsen de belangrijkste verwijzers. Ongeveer een derde van alle cliënten is door hen verwezen. Ongeveer één op de vijf heeft uit eigen initiatief de instellingen benaderd. Eén op de acht is binnen de verslavingszorg verwezen, vaak van de ene naar de andere voorziening binnen dezelfde instelling. Andere verwijzers zijn: instellingen voor gezondheidszorg (zoals ziekenhuizen), instellingen voor bijzondere zorg (zoals instellingen voor geestelijk gehandicapten), reclassering en scholen. Een klein deel is door personen uit hun directe omgeving verwezen. Bij één op de zeven cliënten is de verwijzer niet aangegeven.

Tabel 4.8 Verwijzers naar verslavingszorg

Delicten		
huisarts	505	30%
eigen initiatief	319	19%
verslavingszorg	208	12%
(geestelijke) gezondheidszorg	151	9%
reclassering	148	9%
andere instelling	49	3%
directe omgeving klant	41	2%
overig	36	2%
onbekend	230	14%

Naast de data analyses zijn interviews gehouden. Allereerst met medewerkers van de twee genoemde verslavingszorginstellingen: Tactus en Meerkanten. Daarnaast met medewerkers van drie instellingen met relatief veel verslaafde cliënten: De Mergaard, GGD Vangnet & Advies en de (verslavings)reclassering. Als 'tegenhanger' zijn medewerkers geïnterviewd van instellingen die – althans volgens de registratiegegevens – geen of weinig cliënten hebben die verslaafd zijn, maar waar dit wel verwacht zou worden: het Leger des Heils, Kwintes, Zorggroep Almere en IrisZorg. Omdat huisartsen belangrijke verwijzers zijn, is ook deze groep betrokken bij de verdieping.

De interviews zijn gehouden met de personen die de *intake* doen, personen die *behandelen* en – waar mogelijk en zinvol – personen die inzicht hebben in het *databestand*.

Verwijzingen naar verslavingshulpverlening

Door centralisering en schaalvergroting in de organisaties, lijkt het van buitenaf alsof het grote organisaties betreft. Tijdens het interviewen bleek echter dat alles juist kleinschalig is en dat de meeste medewerkers een goed overzicht hebben over wat

anderen binnen dezelfde organisatie en op dezelfde locatie tegenkomen. Het contact met andere instellingen *binnen* Flevoland is intensiever dan dat met de eigen instelling *buiten* Flevoland.

Voor alle verslavingshulpverlening is een verwijzing nodig, behalve als het crisisopvang betreft. In geval van crisis kan iemand opgenomen en behandeld worden, maar als deze persoon daarna doorstroomt naar de reguliere behandeling moet er wel een verwijsbriefje zijn. De meeste verwijzingen worden door de huisarts gedaan, ook als mensen uit eigen initiatief bij de hulpverlening aankloppen. (Hierdoor wordt het aantal aanmeldingen op eigen initiatief in de registratiesystemen dus eigenlijk onderschat.) Sommige instellingen hebben gestandaardiseerde verwijsbrieven, bijvoorbeeld op hun website, zodat de verwijzer alleen nog een aantal persoonsgegevens moet invullen.

De verslavingszorginstellingen krijgen hoofdzakelijk te maken met verslaving aan alcohol, drugs of (in veel mindere mate) gokken. Meestal behandelen ze geen andere verslavingen, zoals eetverslaving of internetverslaving. Hiervoor wordt, in de weinige gevallen waar men ermee te maken krijgt, verwezen naar andere instellingen. Combinaties van bijvoorbeeld alcohol- en drugverslaving komen ook voor; deze worden ook behandeld door de verslavingszorginstellingen.

Zoals gezegd zijn huisartsen veruit de belangrijkste verwijzers naar de verslavingshulpverlening. Dat is ook logisch, veel mensen gaan daar immers met klachten als eerste naartoe. Op de vraag of een bepaalde huisarts of een bepaald gezondheidscentrum vaker doorverwijst dan andere(n) wordt ontkennend gereageerd. De verwijzingen komen van allerlei verschillende huisartsen, die hun weg kennelijk goed weten te vinden naar de verslavingszorg. Verder noemen de instellingen elkaar als verwijzer: Tactus verwijst bijvoorbeeld voor klinische hulp naar Meerkanten. Door reorganisaties van de instellingen komen er wel steeds meer verschillende vormen van hulpverlening *binnen* een organisatie. Zo kan Tactus tegenwoordig ook een klinische behandeling doen. Maar omdat deze klinieken zich buiten Flevoland bevinden, verwijst Tactus nog steeds vaak door naar Meerkanten.

Sommige instellingen hanteren een contra-indicatie voor verslaving. Bij de meeste ligt het eraan hoe ernstig de verslaving is, wat voor soort verslaving het is en of het op de voorgrond staat. Gokken en softdrugs zijn nog wel eens twijfelgevallen.

“Geen harddrugs, alcohol, gokverslaving ook niet als het te heftig is. Softdrugs is niet direct een contra-indicatie, soms komen mensen binnen en dan ruiken ze naar wiet, en dan gaan we een gesprek met ze aan. En soms willen ze daar dan ook mee geholpen worden.” (*medewerker crisisopvang*)

Instellingen met contra-indicaties voor verslaving verwijzen wel naar de verslavingshulpverlening: juist als blijkt dat aangemelde personen verslaafd zijn, worden zij doorverwezen naar Tactus of Meerkanten. Bij het verwijzen geven de meeste instellingen geen voorkeur aan voor ambulante of klinische behandeling, al maken sommige dat onderscheid wel. Dat uit zich dan meestal in de keuze voor Tactus, dan wel Meerkanten. Sommige instellingen wijzen standaard door naar Meerkanten omdat die zowel ambulante als klinische hulpverlening biedt, terwijl andere meer een band met Tactus hebben en vertrouwen op diens deskundigheid. IrisZorg verwees vroeger ook wel door naar het begeleid wonen van Tactus, bij gebrek aan vergelijkbare projecten voor niet-verslaafden. Nu er meer vormen van begeleid wonen beschikbaar zijn, is dat niet meer nodig.

Als we vragen of er nog verwijzers zijn die de instellingen zelf missen, worden het Algemeen Maatschappelijk Werk (AMW), het Leger des Heils en Triade genoemd (maar elk door slechts één instelling).

Het gebrek aan verwijzingen vanuit het Leger des Heils bij Meerkanten, zoals die ook blijkt uit de registraties, kan verklaard worden door het feit dat Tactus eens per week bij het Leger des Heils een inloopspreekuur heeft. Daar komen de cliënten van het Leger des Heils heen als ze behoefte hebben aan hulp met hun verslaving. Door het Leger des Heils worden ze hierop gewezen. Via Tactus kunnen de cliënten dan weer bij Meerkanten terecht komen.

Omgekeerd heeft Tactus weinig verwijzingen van het AMW, terwijl Meerkanten die dan wel weer ziet. Zo hebben verschillende instellingen hun eigen (soms directe) lijn met de verslavingshulpverlening.

“Meerkanten verwijzen we niet zo vaak naar, die heeft meer te maken met opname. Een collega heeft twee, drie keer geprobeerd iemand op te laten nemen, dat is een keer gelukt.” (*behandelaar AMW*)

Een buitenbeentje in de verslavingshulpverlening is de verslavingsreclassering. Die werkt alleen in opdracht van het Ministerie van Justitie. Iemand kan op verschillende

manieren met hen in contact komen: via de politie, via een penitentiaire inrichting of via de rechter. Vervolgens is behandeling verplicht: als iemand niet voldoet aan de voorwaarden, kan hij of zij alsnog in detentie komen. De verslavingsreclassering heeft een coördinerende taak en is dus vaak verwijzer, die daarnaast in de gaten houdt hoe alles loopt. De reclassering heeft vaak behoefte aan instellingen die op korte termijn hulp bieden. Dat is nog wel eens een probleem, maar niet op het gebied van verslavingshulp.

Verwijzingen door verslavingshulpverlening

Op de vraag waar verslavingshulpverlening zelf naar verwijst, krijgen we een heel scala aan andere instellingen te horen, met uiteenlopende doelgroepen en problematiek. De schuldhulpverlening wordt door verschillende hulpverleners genoemd, en psychologen of psychiaters, bijvoorbeeld bij De Meregaard, maar ook vrijevestigde behandelaars. Bij problemen met de huisvesting wordt regelmatig naar Kwintes doorverwezen.

Een behandelaar wijst erop dat er maar een paar klinieken in Nederland zijn die jongeren met verslavingsproblematiek behandelen en daar wordt dus ook naar doorverwezen.

Een deel van de verwijzingen loopt parallel met de eigen behandeling; zo worden verslaafden met een psychisch probleem soms tegelijkertijd behandeld door De Meregaard. IrisZorg had jarenlang een goede relatie met Tactus, waardoor de methadoncliënten van Tactus, tegen de contra-indicatie in, daar wel terecht konden. Na wat vervelende ervaringen beginnen ze daar niet meer aan. Hierdoor worden ook de doorverwijzingen vanuit Tactus wat minder.

Tactus en Meerkanten zijn een samenwerkingsverband begonnen, dat zich onder andere richt op dubbele diagnose patiënten, dat wil zeggen mensen die verslaafd zijn en psychiatrische problematiek hebben. De Meregaard heeft ook een overleg met Tactus en Meerkanten, waardoor verwijzingen over en weer via het overleg tot stand komen. Daarnaast wordt er ook al tijdens de behandeling doorverwezen naar de Zwolsche Poort (bij autisme), de Waag (bij agressieproblematiek) en naar algemene ziekenhuizen (bij zwangere cliënten).

Zowel Tactus als Meerkanten verwijzen regelmatig door naar andere instellingen. Zo vertelt het AMW dat zij vaak het beginpunt maar ook het eindpunt van een verslavingstraject zijn. Ook wordt er tegelijkertijd behandeld. Dan wordt er vaak bepaald wie de leidende en wie de volgende partij is.

Enkele behandelaars, binnen en buiten de verslavingshulpverlening, wijzen erop dat Flevoland een jonge provincie is, die langzaam gegroeid is. Hierdoor kennen hulpverleners elkaar grotendeels en weten ze elkaar daarom goed te vinden. Zo vertelt iemand van Tactus dat zelfs scholen naar hen doorverwijzen.

Toe- of afname?

Over het algemeen wordt gesproken van een toename in het aantal verwijzingen naar de verslavingszorg, al spreken sommigen van stabilisering. Een hulpverlener ziet geen verschil in absolute aantallen, maar spreekt wel van een relatieve afname doordat het aantal meldingen in verband met financiële problematiek is gestegen. Sommige medewerkers die een toename in aanmeldingen zien, schrijven dit toe aan betere signalering. Anderen spreken van een echte toename, bijvoorbeeld door verstedelijking.

Ook wordt er wel gesproken van een specifieke toename, met name in het aantal softdrugverslaafden. Daarbij moeten we in het midden laten of het hier gaat om een feitelijke toename in de omvang van problematiek, dan wel vooral om veranderende opvattingen over softdrugs binnen de (drug)hulpverlening. Iemand van Tactus valt het op dat verstandelijk gehandicapten vaker doorverwezen worden voor verslaving. Als mogelijke verklaring noemt zij de toenemende eigen verantwoordelijkheid van de cliënt, naast een betere signalering. Doordat er in Flevoland steeds meer vangnetten zijn, waarbij verschillende disciplines de rangen sluiten, wordt verslaving in de omgeving van kinderen eerder opgemerkt.

“Softdrugs is steviger opgeld gaan doen. We kunnen ons de jaren zeventig mentaliteit niet meer veroorloven.” (coördinator geestelijke gezondheidszorg)

“We krijgen steeds meer cliënten binnen met een verstandelijke handicap. Dus ik denk eigenlijk dat de verslaving wel toeneemt bij deze groep. De doelgroep woonde eerst veel meer beschermd, nu worden ze veel meer vrijgelaten. Ze komen daardoor die middelen ook veel meer tegen.” (behandelaar verslavingszorg)

“Er zijn nu in Almere allerlei vangnetten rondom kinderen, daardoor wordt het vaker gesignaleerd. Je hebt het consultatiebureau, dan de kinderarts, en als die iets zien dan moeten ze dat melden. Dan zeggen ze tegen ons: let eens op dat en dat gezin.” (behandelaar AMW)

Zelfhulpgroepen

Alle hulpverleners zijn op de hoogte van het bestaan van zelfhulpgroepen, maar niet allemaal weten ze dat die er ook in Flevoland zijn. De AA (Anonieme Alcoholisten) is veruit de bekendste. Daarnaast worden ook de AGOG (Anonieme Gokkers Omgeving Gokkers) en de NA (Narcotics Anonymous, Anonieme Verslaafden) genoemd. De laatste is echter niet actief in Flevoland. Tactus biedt een zelfhulpgroep voor ouders en partners van verslaafden en een zelfhulpgroep voor kinderen van verslaafden (InTact). Deze groepen zijn vooral bekend binnen de verslavingshulpverlening zelf. De landelijke zelfhulpgroepen voor familie, vrienden en kinderen van alcoholisten (Al-Anon, Alateen) worden niet genoemd door de hulpverleners. Ook voor deze organisatie geldt echter dat in Flevoland geen groepen actief zijn.

De verslavingszorg verwijst af en toe naar zelfhulpgroepen, vaak na beëindiging van de behandeling. Dit wordt dan gedaan ter ondersteuning van onthouding, regelmatig op verzoek van de cliënt zelf. Het inzetten van zelfhulpgroepen tijdens de behandeling werkt volgens verschillende behandelaars juist averechts; zij menen dat tijdens die kwetsbare periode alle aandacht voor de behandeling zelf nodig is.

Geen van de geïnterviewde hulpverleners heeft direct contact met de zelfhulpgroepen, met uitzondering van medewerkers van Tactus. Maar zelfs zij kunnen er niet zo heel veel over vertellen. Over het algemeen geldt dat de behandelaar de cliënt erop attendeert dat er zelfhulpgroepen bestaan en welke dat zijn, eventueel contactgegevens geeft en later nog eens navraagt of het gelukt is daar terecht te komen. Daarnaast geven enkele instellingen aan dat de samenwerking met de zelfhulpgroepen wel wat intensiever zou mogen zijn.

“Ik verwijs wel eens naar de AA, maar ik heb daar niet echt zicht op, nee. Wat daar verder gebeurt, is voor mij een schemerig gebied” (behandelaar AMW)

“Ik heb er niet vaak contact mee, als ik er contact mee heb is het eerder toevallsafhankelijk dan structureel.”(behandelaar verslavingszorg)

Bijna iedereen merkt op dat de AA en soortelijke groepen zeker niet voor iedereen geschikt zijn. Zo zou de werkwijze lang niet bij iedereen aanslaan, of geven cliënten uit zichzelf al aan dat ze niet ook nog de problemen van anderen erbij kunnen hebben. Voor de cliënten van het Leger des Heils geldt dat nog het sterkst; zelfhulpgroepen zijn door de complexe problematiek van deze cliënten niet zo geschikt voor hen.

Ondanks dat veel behandelaren een beperking zien in de toepasbaarheid van zelfhulpgroepen, raden ze het geen van allen af. De wens van de cliënt staat voorop, en als deze er behoefte aan heeft, is het prima.

“Ze hebben een bepaalde aanpak die niet bij iedereen zal werken, een visie die niet bij iedereen zal aanslaan.” (*verslavingsreclassering*)

Niemand denkt dat er een tekort aan zelfhulpgroepen voor verslaafden zelf is, maar wel wordt een tekort aan groepen voor de ouders en andere gezins- of familieleden gesignaleerd. Kennelijk is niet iedereen ervan op de hoogte dat Tactus al zulke zelfhulpgroepen heeft.

“Maar er is wel een tekort aan familiegroepen. Ouders bellen vaak wat ze moeten doen, de do’s en don’ts willen ze weten, hoe ga je om met verslaafden. Het ontbreekt ze vaak aan kennis.” (*behandelaar verslavingszorg*)

Knelpunten

Het belangrijkste knelpunt in de verslavingszorg is dat er geen opvang is voor mensen die niet (geheel) willen stoppen met gebruiken. Een huisarts laakt vooral de lakse houding van de verslavingshulpverlening bij een slechte motivatie van verslaafden. Deze groep geeft wel overlast, maar kan eigenlijk nergens terecht. Het Leger des Heils heeft wel dagopvang maar die wordt kennelijk als niet toereikend ervaren. Flevoland heeft bovendien geen gebruikersruimten.

“Ik mis een plek waar mensen kunnen zitten en niks hoeven, onderdak. Dan kunnen ze wat stabiliseren, een dag- en nachtritme krijgen, eventueel wat methadon krijgen.” (*coördinator Leger des Heils*)

Een behandelaar spreekt van ‘het zwarte gat’: na een crisisopvang komen mensen weer thuis en er is dan niet aansluitend een behandeling. Hierbij zou de verslavingshulpverlening een actievere rol moeten spelen. Een ander probleem dat genoemd wordt, hangt hier deels mee samen: de woonopvang en de verslavingshulpverlening zouden intensiever moeten gaan samenwerken. Deze twee vormen van hulp zouden vaker gecombineerd moeten worden.

“Je hebt ook zoiets, dat noemen ze het zwarte gat. Dan zijn ze verwezen naar de kliniek om af te kicken, en dan komen ze thuis na de opname en hebben ze weer moeite met nazorg. Dan krijgen we bijvoorbeeld binnen drie maanden weer meldingen binnen van de politie over iemand.” (*medewerker crisisopvang*)

De toename in het aantal aanmeldingen van verslaafde verstandelijk gehandicapten leidt ook tot een probleem, want er is geen behandeling specifiek gericht op deze doelgroep. Ook jongeren hebben niet hun eigen verslavingskliniek in Flevoland, waardoor een behandelaar zich genoodzaakt ziet jongeren naar Den Haag door te verwijzen.

“Wat we nu doen is veel gebaseerd op inzicht, maar iemand met een IQ van 60 moet je niet vragen om inzicht. Dat is iets wat ook landelijk tekort schiet.” (*behandelaar verslavingszorg*)

Een andere behandelaar heeft het over een tekort aan intensieve behandeling. Volgens hem zou de klinische opname te kort duren voor bepaalde groepen, die juist behoefte zouden hebben aan langlopende intensieve behandeling.

De verslavingshulpverlening heeft in toenemende mate te maken met regels, die het werk bemoeilijken. Justitie wil steeds meer inzicht en inspraak hebben in de werkzaamheden.

Registratie

Tijdens de interviews is ook gesproken over de registratie. Voor een aantal instellingen geldt dat zij niet helder kunnen registreren dat er sprake is van verslaving, of dat zij maar één probleem kunnen registreren, terwijl verslaving wel regelmatig op de achtergrond meespeelt. Dit leidt tot een *onderschatting* van het aantal verslaafden binnen de hulpverlening die zich niet specifiek op verslaving richt. Daarnaast meldt een instelling dat doorverwijzingen hier niet tijdens, maar pas aan het eind van de behandeling geregistreerd kunnen worden. Hierdoor komen heel veel verwijzingen naar de verslavingszorg niet in het systeem te staan.

“We registreren wel waar iemand aan het eind heengaat, maar niet of we ze tijdens het traject nog doorverwijzen. Tactus wordt heel vaak ingeschakeld. Het gebeurt relatief veel tijdens het traject en het is niet uit ons registratiebestand te halen.” (*coördinator Le-ger des Heils*)

Conclusie

Concluderend geven we antwoord op de onderzoeksvragen.

- *Verschillen de profielen tussen verslaafden in ambulante en klinische behandeling? Kun je op basis van deze verschillen juist wel of niet een doorstroom verwachten van de ene naar de andere vorm?*

Cliënten in de klinische verslavingszorg zijn vaker van autochtoon Nederlandse afkomst en zijn ouder dan de geregistreerde verslaafden die alleen ambulante hulp krijgen. Binnen de klinische populatie komt vooral alcoholverslaving vaak voor, terwijl bij de verslaafden in de ambulante hulpverlening relatief vaak sprake is van harddrugverslaving.

Door dit verschil in middelen is een grotere doorstroom van ambulant naar klinisch niet direct te verwachten. Anderzijds is het verschil in leeftijd wel aanleiding om op de langere termijn doorstroom te verwachten. Mogelijk groeit de problematiek met de leeftijd, waardoor cliënten die nu alleen ambulante hulpverlening krijgen in de toekomst klinische hulp behoeven.

Naast de ambulante en klinische groep, bestaat er ook een groep verslaafden die niet geregistreerd staat bij de verslavingszorg. Dit zijn relatief vaak vrouwen en cannabisverslaafden.

- *Zijn er belangrijke verschillen of overeenkomsten in profiel te constateren tussen de alcoholist, drugsverslaafde en gokker per gemeente in Flevoland.*

De alcoholist is van alle groepen verslaafden het oudst. De softdrugverslaafden zijn relatief vaak jong en allochtoon. Het overgrote deel van alle verslaafden staat in Almere en Lelystad geregistreerd. Hard- en softdruggebruikers vinden we nauwelijks buiten deze twee gemeenten, maar alcohol- en gokverslaving komen er wel voor. Wat betreft geslacht en leeftijd komt er geen constant beeld naar voren uit de vergelijking tussen gemeenten. Verslaafden uit etnische minderheidsgroepen zijn vooral in Almere en Lelystad te vinden.

- *Wat is het profiel van de softdruggebruiker?*

Het overgrote deel van de softdrugverslaafden bestaat uit mannen onder de dertig jaar, inclusief jongeren van beneden de 20 jaar. De meesten zijn autochtoon Neder-

lands, maar vergeleken met de andere verslaafden zitten er relatief veel allochtonen bij. Meer dan de helft komt uit Almere.

- *Wat is het profiel van de jonge alcoholist?*

De jonge alcoholisten zijn twintigers die vergeleken met de totale groep alcoholisten vaker man en vaker allochtoon zijn. Jeugdige alcoholisten (tieners) worden nauwelijks aangetroffen bij de hulpverlening.

- *Wat is het profiel van de groep oudere verslaafden (vanaf 55 jaar) en hun recidive?*

Het gaat bij de oudere verslaafden vrijwel uitsluitend om alcohol- of harddrugverslaafden. Verhoudingsgewijs zitten opvallend veel vrouwen in deze leeftijdsgroep. De overgrote meerderheid van de oudere verslaafden is van autochtone Nederlandse afkomst. Over het algemeen zijn de oudere verslaafden al langere tijd in behandeling bij de instantie waar ze staan geregistreerd.

- *Zijn er overeenkomsten of verschillen tussen deze profielen? Op welke kenmerken?*

Afgezien van de reeds genoemde verschillen, is de belangrijkste overeenkomst dat alle groepen voornamelijk bestaan uit autochtoon Nederlandse mannen uit Almere of Lelystad.

- *Wie zijn de belangrijkste verwijzers naar vormen van verslavingszorg (ambulant en klinisch)?*

Voor zowel ambulante hulpverlening als klinische hulpverlening geldt dat huisartsen met stip op nummer 1 staan. Op de tweede plaats komen in de registratie mensen die op eigen initiatief binnenkomen – en dat is vrijwel zeker een onderschatting, want zij zijn vaak verplicht om met een verwijsbrief te komen. De verslavingszorg zelf staat op de derde plaats; er wordt relatief vaak binnen de eigen instelling doorverwezen van de ene naar de andere afdeling.

- *Naar wie wordt door de verslavingszorg verwezen na afloop van de behandeling?*

Er is niet één bepaalde instelling of vorm van hulpverlening waar de verslavingshulpverlening zelf regelmatig naar doorverwijst. Het zijn heel uiteenlopende instellingen, maar het woord schuldhelpverlening valt meer dan eens.

- *Hoe vaak wordt doorverwezen naar zelfhulpgroepen in het vervolg of wat is hun bekendheid onder verwijzers? En hoe vaak al tijdens de behandeling die nog duurt?*

Er wordt niet zo vaak doorverwezen naar zelfhulpgroepen; bovendien is er eigenlijk vrijwel nooit direct contact tussen de verwijzers en de zelfhulpgroepen. Wel kennen alle verwijzers zelfhulpgroepen en allemaal verwijzen ze er eens in de zoveel tijd naar, vooral op verzoek van de cliënten. Tijdens de behandeling wordt bijna nooit verwezen, omdat de opvatting domineert dat dit niet bevorderlijk is voor het lopende behandeltraject.

- *Is er een tekort aan (soorten) zelfhulpgroepen?*

Dit is niet bekend, maar verwijzers gaan er vanuit dat hiervan geen sprake is omdat zij nooit van cliënten terughoren dat zij er niet terecht konden. Wel wordt er gesproken van een tekort aan zelfhulpgroepen voor het sociale netwerk van de verslaafden, maar tegelijkertijd blijkt dat niet iedereen ervan op de hoogte is dat in Flevoland zulke groepen al bestaan.

- *Hanteren instellingen en instanties contra-indicaties voor verslaving? Indien ja waaruit bestaan deze?*

Lang niet alle instellingen en instanties hanteren contra-indicaties voor verslaving in de strikte zin. Het hangt af van het soort verslaving en de aard en ernst van de problematiek. Het komt veel voor dat zij bij verslaving eerst doorverwijzen naar verslavingshulpverlening, of hiermee tegelijkertijd een behandeling uitvoeren. Daarnaast wordt soms geklaagd dat Flevoland onvoldoende te bieden heeft voor gebruikers die niet willen stoppen.

5 TRENDS

Op basis van registratiegegevens alleen zijn nog geen betrouwbare uitspraken te doen over trends in de omvang van kwetsbare groepen in Flevoland. Immers, wanneer de kwantiteit en kwaliteit van de aangeleverde gegevens toeneemt, zullen de aantallen groeien. De Flevomonitor is een monitor in ontwikkeling. Er zit groei in het aantal deelnemende instanties, de selectie van gegevens breidt uit, en bovendien neemt bij de instanties de aandacht voor de registratie toe. Vanwege dit zogeheten *'registratie-effect'* zijn grotere aantallen dus te verwachten. Ten opzichte van de eerste Flevomonitor (2005) is het aantal verslaafden en dak- en thuislozen die worden aangetroffen in de aangeleverde gegevens zelfs verdubbeld. Het aantal slachtoffers van huiselijk geweld steeg met 27%.

Tabel 5.1 Geregistreerde aantallen 2005 - 2007

	2005	2006	2007
Aantallen			
verslaafden	873	1 356	1 753
dak- en thuislozen	821	1 016	1 644
slachtoffers van huiselijk geweld	1 520	1 818	1 927

De verschillen in samenstelling van de databestanden van 2005, 2006 en 2007 maakt het niet alleen lastig om aantallen te vergelijken, ook het profiel van de kwetsbare groepen is niet goed vergelijkbaar. Selectieve groepen ontbreken in bepaalde jaargangen. Voor 2005 missen de registraties van Kwintes, Meerkanten, Tikvah en De Waag en zijn registraties van Leger des Heils en Tactus incompleet.¹⁹ Voor 2006 missen de registraties van MEE IJsselover, Tikvah en De Waag en is de registratie van Zorggroep Almere incompleet.²⁰ Voor 2007 mist de registratie van Reclassering en is de registratie van MEE IJsselover incompleet.²⁰

¹⁹ In de aangeleverde gegevens van het Leger des Heils ontbreken de afdelingen Intensieve Gezinsopvang, Nos pa Nos, Room4U, Un Kas Kaloroso en de postadressen. In de aangeleverde gegevens van Tactus ontbreken de nieuwe instromers.

²⁰ Actuele klanten ontbreken. Selectie van gegevens van klanten waarbij hulpverleningstraject is afgerond (uitstromers).

Instelling	2005	2006	2007
BlijfGroep (Bl)	✓	✓	✓
MEE IJsseloever (IJs)	✓		~
IrisZorg (Ir)	✓	✓	✓
Kwintes (Kw)		✓	✓
Leger des Heils (Le)	~	✓	✓
Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland (Ma)	✓	✓	✓
Meerkanten (Me)		✓	✓
Openbaar Ministerie (Op)	✓	✓	✓
Politie (Po)	✓	✓	✓
Reclassering	✓	✓	
Rehoboth (Re)	✓	✓	✓
De Meregwaard (Sy) (Symfora groep)	✓	✓	✓
Tactus (Ta)	~	✓	✓
Tikvah (Ti)			✓
Vangnet & Advies GGD (Va)	✓	✓	✓
De Waag (Wa)			✓
Zorggroep Almere (Za)	✓	~	✓
Zorggroep Oude en Nieuwe Land (Zo)	✓	✓	✓

Om alledrie de jaren te vergelijken, kunnen alleen vergelijkbare databestanden worden gebruikt en dat zou een beperkt aantal zijn. We maken daarom een vergelijking tussen 2006 en 2007 en gebruiken daarvoor de registratiegegevens van:

- BlijfGroep
- IrisZorg
- Kwintes
- Leger des Heils
- Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland
- Meerkanten
- Openbaar Ministerie
- Politie
- Rehoboth
- De Meregwaard
- Tactus
- Vangnet & Advies GGD
- Zorggroep Oude en Nieuwe Land

Deze bestanden bevatten gegevens van **3 941** unieke personen uit 2006 (98% van het totaalbestand) en **4 699** unieke personen uit 2007 (96% van het totaalbestand). Dit zijn deels dezelfde personen: 1 010 personen (12%) komen in de registraties van beide jaren voor. Dit aantal moet gezien worden als de minimale overlap tussen 2006 en 2007. Door een afwijkende versleuteling kan koppeling op individueel niveau tussen beide jaren niet volledig plaatsvinden.²¹ Het grootste deel van deze overlap bestaat overigens uit personen die zowel in 2006 als in 2007 bij dezelfde instantie waren ingeschreven. Voor zover bekend hadden 125 personen (2% van de in totaal 7 630 unieke personen in beide jaren) contact met verschillende instanties in 2006 en 2007, waarvan in ongeveer de helft van de gevallen één van die instanties de politie betrof. Van doorstroom tussen hulpverleningsinstanties lijkt dus op basis van deze gegevens weinig sprake.

De 1 010 'blijvers' die zowel in 2006 als 2007 in de registraties terug te vinden zijn, zijn vooral verslaafden: 826 personen waren in 2006 en/of 2007 geregistreerd als verslaafd; 213 waren geregistreerd als dak- en thuisloos; en 218 waren geregistreerd als slachtoffer van huiselijk geweld.

In de volgende paragrafen kijken we naar veranderingen in het profiel van verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld tussen 2006 en 2007. Voor zover die dus in deze selectie van instellingen terug te vinden zijn. Ten behoeve van statistische vergelijking zijn etniciteit en gemeente teruggebracht tot drie categorieën.

²¹ Dit komt onder andere tot uiting in het feit dat er onder de unieke personen van 2007 bijna tweehonderd vóór 2007 ingestroomd bij de instelling. Deze zouden dus in de registratie van 2006 terug te vinden moeten zijn. Bij meer dan vierhonderd van deze personen is dat niet het geval.

Verslaafden

Ook binnen de selectie van instanties is een fikse stijging in het aantal geregistreerde verslaafden te zien: van **1 324** in 2006 naar **1 702** in 2007 (een toename van 29%). Opvallende toenames in aantallen zijn vooral te vinden bij Kwintes (van 0 naar 114), Leger des Heils (van 23 naar 177), De Meregwaard (van 116 naar 355) en Tactus (van 744 naar 853). Het eerste geval is duidelijk een registratie-effect; in 2006 werd verslaving niet geregistreerd. Het Leger des Heils is in 2007 een samenwerkingsverband met Tactus gestart, waardoor er misschien meer verslaafden binnenkomen. De groei van het aantal verslaafden in de registratie van De Meregwaard kan mogelijk verklaard worden door een wijziging in het registratie- en diagnosesysteem, waardoor de registratie tevens extra aandacht heeft gekregen. De stijging van het aantal geregistreerde verslaafden bij Tactus is waarschijnlijk het gevolg van een uitbreiding van het behandelaanbod.

Het profiel van de verslaafden is wat betreft geslacht niet veranderd. De leeftijd is wel licht gedaald: van gemiddeld 40 jaar naar gemiddeld 39 jaar. De etniciteitsverdeling is iets verschoven, maar laat geen substantiële wijzigingen zien. De belangrijkste verandering in het profiel van de verslaafden is het middel. Er is een duidelijke toename in het aantal cannabisverslaafden; zowel relatief als absoluut (van 230 naar 431 personen).

Van de 1 324 verslaafden in de registratie van 2006, zijn er 772 (58%) tevens terug te vinden in de registratie van 2007. Het grootste deel van de verslaafden hoort dus tot de 'blijvers'. Gezien het chronische karakter van verslaving en de vaak langdurige behandeling ervan is dat te verwachten.

Tabel 5.2 Trends profiel verslaafden

	2006	2007	<i>p</i>
Geslacht			
man	71%	71%	<i>n.s.</i>
vrouw	29%	29%	
Leeftijd			
jonger dan 20	7%	7%	*
20 t/m 29	18%	23%	
30 t/m 39	22%	21%	
40 t/m 49	28%	26%	
50 t/m 59	19%	17%	
60 en ouder	6%	6%	
Etniciteit			
Nederlands	75%	78%	
Surinaams	5%	6%	
Antilliaans	3%	4%	
Turks	1%	1%	
Marokkaans	3%	2%	
overig niet-westers	6%	5%	
overig westers	7%	5%	
Nederlands	75%	78%	*
Surinaams/Antilliaans/Turks/Marokkaans	12%	13%	
overig allochtoon	13%	9%	
Gemeente			
Almere	52%	50%	
Lelystad	28%	29%	
Dronten	8%	6%	
Noordoostpolder	7%	9%	
Urk	1%	2%	
Zeewolde	3%	3%	
Buiten Flevoland	2%	2%	
Almere	52%	50%	<i>n.s.</i>
andere gemeente in Flevoland	47%	49%	
buiten Flevoland	2%	2%	
Middel			
harddrugs	29%	27%	<i>n.s.</i>
softdrugs	17%	25%	****
alcohol	49%	48%	<i>n.s.</i>
Totaal			
aantal in selectie van registraties	1 324	1 702	

Dak- en thuislozen

Bij de dak- en thuislozen vinden we eveneens een toename in het aantal geregistreerde gevallen: van **1 017** in 2006 naar **1 620** in 2007 (een toename van 59%). Het grootste deel van deze schijnbare groei is te verklaren door een wijziging in de aangeleverde gegevens van Kwintes. In 2006 ontbrak informatie over dakloosheid en was niet bekend van welke afdeling personen afkomstig waren, waardoor dak- en thuislozen hierin niet te identificeren waren. Het aantal dak- en thuislozen bij Kwintes lijkt daardoor te zijn toegenomen van 0 in 2006 naar 398 in 2007, maar dit is typisch een registratie-effect. Ook in de registratie van Leger des Heils, De Meregwaard, Tactus en Vangnet & Advies zijn in 2007 echter beduidend meer dak- en thuislozen terug te vinden dan in 2006.

Het profiel van de dak- en thuislozen is wat betreft geslacht, leeftijd en etniciteit onveranderd. Het aandeel dak- en thuislozen van buiten de provinciegrens lijkt te dalen.

Van de 1 017 dak- en thuislozen in de registratie van 2006, zijn er slechts 72 (7%) tevens terug te vinden in de registratie van 2007. Net als verslaving heeft ook dak- en thuisloosheid vaak een chronisch karakter en duurt hulpverlening en begeleiding vaak enkele jaren. Het aandeel 'blijvers' is dus veel kleiner dan verwacht mag worden. Hier speelt waarschijnlijk vooral het eerder genoemde technische probleem met de versleuteling een rol, waardoor de koppeling tussen beide jaren niet volledig heeft plaats kunnen vinden.

Tabel 5.3 Trends profiel dak- en thuislozen

	2006	2007	<i>p</i>
Geslacht			
man	63%	62%	<i>n.s.</i>
vrouw	37%	38%	
Leeftijd			
jonger dan 20	16%	14%	<i>n.s.</i>
20 t/m 29	32%	31%	
30 t/m 39	20%	21%	
40 t/m 49	18%	21%	
50 t/m 59	9%	9%	
60 en ouder	3%	4%	
Etniciteit			
Nederlands	59%	60%	
Surinaams	13%	13%	
Antilliaans	10%	10%	
Turks	2%	1%	
Marokkaans	3%	2%	
overig niet-westers	10%	8%	
overig westers	4%	5%	
Nederlands	59%	60%	<i>n.s.</i>
Surinaams/Antilliaans/Turks/Marokkaans	27%	26%	
overig allochtoon	14%	14%	
Gemeente			
Almere	53%	52%	
Lelystad	21%	22%	
Dronten	1%	3%	
Noordoostpolder	2%	7%	
Urk	0%	0%	
Zeewolde	1%	2%	
Buiten Flevoland	21%	12%	
Almere	53%	53%	****
andere gemeente in Flevoland	26%	34%	
buiten Flevoland	21%	12%	
Totaal			
aantal in selectie van registraties	1 017	1 620	

Slachtoffers huiselijk geweld

Het aantal geregistreerde slachtoffers van huiselijk geweld bij de geselecteerde instanties is licht gestegen van **1 752** naar **1 817** (een toename van 4%). Een verbeterde registratie is waarschijnlijk een belangrijke verklaring. Bij het Leger des Heils werd bijvoorbeeld in 2006 geen huiselijk geweld geregistreerd; in 2007 vinden we hier 47 slachtoffers van huiselijk geweld terug in de registratie. Bij De Mergaard steeg het aantal geregistreerde slachtoffers van huiselijk geweld van 67 naar 135, bij de Politie daalde het aantal daarentegen van 1 423 naar 1 354.

Het profiel van de slachtoffers van huiselijk geweld is niet veranderd tussen 2006 en 2007.

Van de 1 752 slachtoffers van huiselijk geweld in de registratie van 2006, zijn er 191 (11%) tevens terug te vinden in de registratie van 2007. In veel gevallen waren deze personen in beide jaren als slachtoffer betrokken bij een melding of aangifte van huiselijk geweld bij de politie.

Tabel 5.4 Trends profiel slachtoffers huiselijk geweld

	2006	2007	<i>p</i>
Geslacht			
man	22%	20%	<i>n.s.</i>
vrouw	78%	80%	
Leeftijd			
jonger dan 20	14%	14%	<i>n.s.</i>
20 t/m 29	26%	26%	
30 t/m 39	28%	29%	
40 t/m 49	22%	21%	
50 t/m 59	7%	8%	
60 en ouder	3%	2%	
Etniciteit			
Nederlands	69%	67%	
Surinaams	11%	10%	
Antilliaans	2%	3%	
Turks	2%	3%	
Marokkaans	4%	4%	
overig niet-westers	8%	8%	
overig westers	4%	6%	
Nederlands	69%	67%	<i>n.s.</i>
Surinaams/Antilliaans/Turks/Marokkaans	19%	19%	
overig allochtoon	12%	13%	
Gemeente			
Almere	56%	56%	
Lelystad	22%	21%	
Dronten	6%	5%	
Noordoostpolder	7%	9%	
Urk	1%	2%	
Zeewolde	3%	2%	
Buiten Flevoland	5%	6%	
Almere	56%	56%	<i>n.s.</i>
andere gemeente in Flevoland	39%	39%	
buiten Flevoland	5%	6%	
Totaal			
aantal in selectie van registraties	1 752	1 817	

Conclusie

Wanneer we puur naar de verzamelde registratiegegevens kijken die de afgelopen drie jaar in de Flevomonitor zijn verzameld, dan heeft Flevoland er tussen 2005 en 2007 bijna 900 verslaafden, ruim 800 dak- en thuislozen en 400 slachtoffers van huiselijk geweld bij gekregen. Dit zijn natuurlijk geen werkelijke toenames, maar vooral een registratie-effect, veroorzaakt door uitbreiding van het aantal deelnemende instanties (kwantiteit) en verbeterde vastlegging van gegevens (kwaliteit).

Los van de omvang is het profiel van de groep verslaafden wel veranderd. Tussen 2006 en 2007 zien we een toename in cannabisafhankelijkheid en (wellicht daarmee samenhangend) een daling in de gemiddelde leeftijd van de verslaafden. Dak- en thuislozen komen vaker uit Flevoland zelf. Het profiel van slachtoffers van huiselijk geweld is niet veranderd.

6 (VERDACHTE) PLEGERS VAN HUISELIJK GEWELD

De Flevomonitor focust op verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld. In de aangeleverde registraties zijn echter ook gegevens terug te vinden van personen die worden verdacht van of zijn veroordeeld voor het plegen van huiselijk geweld.

Het Openbaar Ministerie en De Waag maakten uit hun cliëntenbestand een selectie van vervolgte of veroordeelde plegers van huiselijk geweld. De Politie selecteerde personen die betrokken waren bij incidenten met de projectcode huiselijk geweld. Personen die in de politieregistratie de rol 'verdachte' hebben gekregen, worden als (verdachte) plegers beschouwd. De Blijfgroep betreft ook plegers van huiselijk geweld in de hulpverlening. Ook bij die instantie zijn dus enkele (verdachte) plegers terug te vinden. De overige deelnemende instanties registreren geen plegers van huiselijk geweld.

In totaal bevatten de aangeleverde registraties 1 575 records van **1 003 unieke (verdachte) plegers van huiselijk geweld**.

Daar waar de slachtoffers van huiselijk geweld grotendeels, maar niet uitsluitend, vrouwen zijn, is bij de (verdachte) plegers het omgekeerde het geval. Bijna negen op de tien zijn mannen. Het zijn vooral twintigers, dertigers en veertigers; de gemiddelde leeftijd is 34 jaar. Zes op de tien zijn autochtone Nederlanders. Surinamers vormen met 15% de grootste allochtone groep. Qua leeftijd en etniciteit zijn ze daarmee vergelijkbaar met de slachtoffers van huiselijk geweld.

Almere scoort ook bij de (verdachte) plegers van huiselijk geweld het hoogst, gevolgd door Lelystad. De kleinere gemeenten laten veel kleinere aantallen zien; ook wanneer het afgezet wordt tegen het inwonertal. Net als bij de verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld, scoort Lelystad ten opzichte van Almere relatief hoog. Hoewel Lelystad nog niet de helft van het aantal inwoners heeft, is het aantal (verdachte) plegers van huiselijk geweld per 1 000 inwoners niet heel veel kleiner.

Tabel 6.1 Overzicht (verdachte) plegers van huiselijk geweld

	ALM	LST	DRT	NOP	URK	ZWL	buiten Flevo	Totaal
Geslacht								
man	87	88	96	91	4	90	91	88
	506	174	44	50	100	19	73	884
vrouw	14	12	4	9		10	9	12
	79	24	2	5		2	7	119
Leeftijd								
jonger dan 20	16%	9%	20%	13%	25%	38%	3%	14
	93	18	9	7	1	8	2	141
20 t/m 29	29%	29%	17%	26%			24%	27
	168	28	8	14			19	269
30 t/m 39	27%	26%	30%	22%	25%	38%	38%	28
	156	52	14	12	1	8	30	276
40 t/m 49	20%	21%	22%	18%	50%	5%	30%	21
	118	42	10	10	2	1	24	209
50 t/m 59	6%	12%	7%	18%		14%	5%	8
	36	24	3	10		3	4	83
60 en ouder	2%	2%	4%	4%		5%	1%	2
	10	4	2	2		1	1	21
Etniciteit								
Nederlands	53%	66%	67%	76%	100%	71%	54%	58
	302	127	30	41	4	15	40	561
Surinaams	20%	11%		4%		5%	10%	15
	112	21		2		1	7	143
Antilliaans	7%	9%	7%	6%			5%	7
	37	18	3	3			4	66
Turks	3%	2%	7%	4%			7%	3
	14	3	3	2			5	28
Marokkaans	4%	3%	13%	2%			1%	4
	24	5	6	1			1	38
overig westers	4%	4%		2%		14%	12%	5
	22	8		1		3	9	44
overig niet-westers	10%	6%	7%	7%		10%	11%	9
	57	11	3	4		2	8	85
Totaal								
	59%	20%	5%	6%	0%	2%	8%	100%
	585	198	46	55	4	21	80	1 003
Per 1 000 inwoners								
	3,2	2,7	1,2	1,2	0,2	1,1	0,2	

Van de 1 003 (verdachte) plegers is een deel – 135 personen (13%) – verslaafd, dak- en thuisloos en/of slachtoffer van huiselijk geweld en behoort dus tevens tot de groep die in de voorgaande hoofdstukken is besproken. Verslaving komt van de drie thema's het vaakst voor onder (verdachte) plegers: 8% staat tevens geregistreerd als verslaafd. Eén op de twintig (5%) is ook als slachtoffer van huiselijk geweld geregistreerd. Dak- en thuisloosheid komt minder vaak voor. Er is dus relatief weinig overlap tussen dak- en thuisloosheid en zowel plegers als slachtoffers van huiselijk geweld. Dit wordt waarschijnlijk verklaard doordat dak- en thuislozen grotendeels

alleenstaand zijn. Huiselijk geweld vindt niet noodzakelijkerwijs in een huis plaats, maar betrokkenen behoren wel tot de 'huiselijke kring'.

De overige 868 personen zijn uitsluitend geregistreerd als (verdachte) pleger van huiselijk geweld en vallen dus buiten de primaire focus van deze monitor.

Tabel 6.2 Overlap met thema's

Problematiek		
verslaving	76	8%
dak- en thuisloosheid	34	3%
slachtoffer van huiselijk geweld	46	5%

Incidenten

De Politie registreerde in 2007 in totaal 686 unieke verdachten betrokken bij 842 meldingen en aangiftes van huiselijk geweld. Bij de helft van de incidenten van huiselijk geweld met een verdachte was er sprake van eenvoudige mishandeling. Bij een kwart werd iemand verdacht van bedreiging.

Bij de slachtoffers van huiselijk geweld betrof een groot deel van de incidenten (huiselijke) ruzie en twist zonder gevolgen (zie hoofdstuk 3). Blijkbaar wordt bij deze delicten vaak geen verdachte geregistreerd.

Tabel 6.3 Delicten bij incidenten huiselijk geweld

Delicten		
(huiselijke) twist zonder gevolgen	22	3%
bedreiging	227	27%
eenvoudige mishandeling	439	52%
zware mishandeling	73	9%
gijzeling/ontvoering	9	1%
doodslag/moord	19	2%
zedenmisdrijf ²²	11	1%
overig ²³	42	5%

Zaken

Het Openbaar Ministerie registreerde in 2007 in totaal 188 unieke verdachten betrokken bij 195 zaken met betrekking tot huiselijk geweld. In vier van de tien zaken is de verdachte gedagvaard, maar is nog geen eindvonnis geveld. In drie van de tien za-

²² Aanranding, verkrachting, seksueel misbruik, incest, overige zedendelicten.

²³ Belediging, chantage/afpersing, huisvredebreuk, openlijke geweldpleging, overige misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid, overige mishandeling.

ken is de verdachte schuldig bevonden en bestraft. De meeste andere zaken zijn afgehandeld door middel van een transactie (schikking) of geseponeerd.

Tabel 6.4 Afhandeling zaken huiselijk geweld

Afhandeling		
dagvaarding	78	40%
transactie	26	13%
strafoplegging	58	30%
(on)voorwaardelijk sepot	25	13%
geen vervolging ²⁴	5	3%
overdracht/voegen	3	2%

Van de 1 003 (verdachte) plegers van huiselijk geweld komen er 287 voor in de registraties van meerdere instellingen (212 tweemaal, 57 driemaal, en 18 viermaal of vaker). De **overlap tussen instanties** bedraagt daarmee 29%. Verreweg de grootste overlap is te vinden tussen Politie en Openbaar Ministerie: 154 bij de politie geregistreerde verdachten uit 2007 kwamen datzelfde jaar ook voor huiselijk geweld in de boeken van het Openbaar Ministerie. Daarnaast werden 48 bij de politie geregistreerde verdachten uit 2007 datzelfde jaar behandeld bij De Waag. De (verdachte) plegers van huiselijk geweld die bij de BlijfGroep bekend zijn, komen daarentegen niet in de politieregistratie voor. Andere vindplaatsen van (verdachte) plegers van huiselijk geweld zijn voornamelijk verslavingszorginstellingen. Gezien de eerder geconstateerde overlap met het thema verslaving en de reclassering die uit de verdiepende studie als belangrijke verwijzer naar de verslavingshulpverlening naar voren kwam, is dat weinig verrassend. Overigens is tweederde van de verdachten in de politieregistratie (nog) niet bekend bij andere instanties in deze Flevomonitor.

²⁴ Vrijspraak, ontslag van rechtsvervolging, of schuldverklaring zonder strafoplegging.

Tabel 6.5 Overlap tussen instanties – (verdachte) plegers van huiselijk geweld

	Bl	Ijs	Ir	Kw	Le	Ma	Me	Op	Po	Re	Sy	Ta	Ti	Va	Wa	Za	Zo
Bl	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ijs	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0
Ir	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Kw	0	0	0	0	0	0	0	2	3	0	1	0	0	1	2	0	0
Le	0	0	0	0	0	0	1	8	19	0	1	7	0	3	6	1	0
Ma	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Me	0	0	0	0	1	0	0	10	25	0	3	13	0	4	9	1	0
Op	0	0	1	2	8	0	10	154	154	0	6	10	0	7	21	7	0
Po	0	1	1	3	19	0	25	154	0	13	13	29	0	12	48	17	0
Re	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sy	0	0	0	1	1	0	3	6	13	0	4	4	0	2	7	2	0
Ta	0	0	0	0	7	0	13	10	29	0	4	0	0	3	31	2	0
Ti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Va	0	0	0	1	3	0	4	7	12	0	2	3	0	3	0	0	0
Wa	0	1	0	2	6	0	9	21	48	0	7	31	0	3	6	0	0
Za	0	0	0	0	1	0	1	7	17	0	2	2	0	0	6	0	0
Zo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(Verdachte) plegers huiselijk geweld geregistreerd bij instantie																	
	39	2	1	6	24	0	32	188	686	0	20	58	0	15	294	22	0
Bekend bij andere instantie(s)																	
	0%	100%	100%	100%	100%	0%	100%	85%	34%	0%	100%	100%	0%	100%	33%	100%	0%
	0	2	1	6	24	0	32	159	236	0	20	58	0	15	96	22	0

Bl	BlijfGroep	Ti	Tikvah
Ijs	MEE IJsselover	Va	Vangnet & Advies
Ir	IrisZorg	Wa	De Waag
Kw	Kwintes	Za	Zorggroep Almere
Le	Leger des Heils	Zo	Zorggroep Oude en Nieuwe Land
Ma	Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland		
	Meerkanten		
	Openbaar Ministerie		
	Politie		
	Rehoboth		
	De Mergaard (Symfona groep)		
	Tactus		

7 OVERZICHT PER INSTELLING

BlijfGroep

Geslacht		
man	39	14%
vrouw	249	86%
Leeftijd		
jonger dan 20	11	4%
20 t/m 29	80	28%
30 t/m 39	106	37%
40 t/m 49	57	20%
50 t/m 59	28	10%
60 en ouder	5	2%
Etniciteit		
Nederlands	117	44%
Surinaams	51	19%
Antilliaans	4	2%
Turks	22	8%
Marokkaans	23	9%
overig niet-westers	39	15%
overig westers	11	5%
Gemeente		
Almere	170	63%
Lelystad	54	20%
Dronten	9	3%
Noordoostpolder	0	0%
Urk	1	0%
Zeewolde	1	0%
Buiten Flevoland	35	13%
Opleiding		
laag		~
midden		~
hoog		~
Inkomen		
geen	67	27%
loondienst	108	44%
uitkering	60	25%
anders	10	4%
Woonsituatie		
ouderlijk huis		~
zelfstandig		~
opvang en begeleiding		~
Institutioneel		~
dak- en thuisloos		~
Samenstelling huishouden		
met ouder(s)/verzorger(s)		~
alleenstaand zonder kind(eren)		~
alleenstaand met kind(eren)		~
met partner zonder kind(eren)		~
met partner en kind(eren)		~
anders		~

De BlijfGroep (voorheen Vrouwenopvang) biedt via het Steunpunt Huiselijk Geweld ambulante begeleiding aan vrouwen (soms ook mannen) die te maken hebben met relationeel geweld. Ook hun partners kunnen hierbij worden betrokken. Daarnaast zijn er noodbedden en begeleid woonprojecten voor vrouwen en eventuele kinderen die wegens thuisgeweld opvang nodig hebben.

De BlijfGroep leverde een databestand met **288 unieke personen**, waarvan er 24 meerdere keren voorkomen in het bestand. De meeste overlap is er tussen Steunpunt en Begeleid Wonen of Begeleide Terugkeer.

Alle slachtoffers van huiselijk geweld bij de BlijfGroep zijn vrouwen; de (verdachte) plegers zijn mannen. De meesten zijn twintigers en dertigers. De gemiddelde leeftijd van de totale groep is 36 jaar. Het grootste deel is allochtoon. Surinamers vormen de grootste allochtone groep. Bijna tweederde is afkomstig uit Almere. Ruim een kwart heeft geen eigen inkomen; daarentegen hebben ruim vier op de tien wel een betaalde baan.

Gegevens met betrekking tot woonsituatie en samenstelling huishouden ontbreken of zijn incompleet.

De in 2007 afgeronde hulpverleningstrajecten duurden tussen de 0 en de 616 dagen. Het gemiddelde is 97 dagen (ruim 3 maanden).

Geregisteerde problematiek		
verslaafd	0	0%
<i>alcohol</i>	0	0%
<i>harddrugs</i>	0	0%
<i>softdrugs</i>	0	0%
dak- en thuisloos	0	0%
<i>feitelijk</i>	0	0%
<i>residentieel</i>	0	0%
<i>dreigend</i>	0	0%
<i>zwerfjongere</i>	0	0%
slachtoffer huiselijk geweld	249	86%
pleger huiselijk geweld	39	14%
schulden	4	1%

Verslaving en dak- en thuisloosheid wordt bij de BlijfGroep wel geregistreerd, maar komt bij geen van de klanten in het bestand voor. Alle personen zijn betrokken bij huiselijk geweld: 249 als slachtoffer en 39 als (verdachte) pleger, die samen met hun partner een begeleidingstraject volgen. Tot slot zijn bij 4 personen schulden geregistreerd.

MEE IJsseloever

Geslacht		
man	27	63%
vrouw	16	37%
Leeftijd		
jonger dan 20	32	73%
20 t/m 29	6	14%
30 t/m 39	2	5%
40 t/m 49	2	5%
50 t/m 59	1	2%
60 en ouder	1	2%
Etniciteit		
Nederlands		~
Surinaams		~
Antilliaans		~
Turks		~
Marokkaans		~
overig niet-westers		~
overig westers		~
Gemeente		
Almere	16	36%
Lelystad	14	32%
Dronten	7	16%
Noordoostpolder	7	16%
Urk	0	0%
Zeewolde	0	0%
Buiten Flevoland	0	0%
Opleiding		
laag		~
midden		~
hoog		~
Inkomen		
geen		~
loondienst		~
uitkering		~
anders		~
Woonsituatie		
ouderlijk huis		~
zelfstandig		~
opvang en begeleiding		~
Institutioneel		~
dak- en thuisloos		~
Samenstelling huishouden		
met ouder(s)/verzorger(s)		~
alleenstaand zonder kind(eren)		~
alleenstaand met kind(eren)		~
met partner zonder kind(eren)		~
met partner en kind(eren)		~
anders		~

MEE IJsseloever biedt informatie, advies en ondersteuning aan mensen met een beperking of chronische ziekte. Deze instantie leverde gegevens van personen waarbij in 2007 een 'crisisituatie' was aangemerkt.

MEE IJsseloever leverde een databestand met **44 unieke personen**, waarvan er 2 tweemaal voorkomen in het bestand. Deze personen stroomden in 2007 uit en zijn datzelfde jaar weer ingestroomd. NB: er zijn alleen records geleverd van afgeronde hulpverleningstrajecten. De nog lopende trajecten zijn (vanwege een missende einddatum) bij de selectieprocedure buitengesloten.

Tweederde van de personen in de registratie is man. Er zijn opvallend veel kinderen; de jongste is 5 jaar. De gemiddelde leeftijd is 20 jaar. Alle personen zijn afkomstig uit de vier grootste gemeenten in Flevoland: tweederde uit Almere en Lelystad, eenderde uit de Noordoostpolder en Dronten.

Gegevens met betrekking tot etniciteit, bron van inkomsten, woonsituatie en samenstelling huishouden ontbreken of zijn incompleet.

De in 2007 afgeronde hulpverleningstrajecten duurden tussen de 0 en de 119 dagen. Het gemiddelde is 24 dagen (ruim 3 weken).

Geregisteerde problematiek		
verslaafd	0	0%
<i>alcohol</i>	0	0%
<i>harddrugs</i>	0	0%
<i>softdrugs</i>	0	0%
dak- en thuisloos	0	0%
<i>feitelijk</i>	0	0%
<i>residentieel</i>	0	0%
<i>dreigend</i>	0	0%
<i>zwerfjongere</i>	0	0%
slachtoffer huiselijk geweld	0	0%
pleger huiselijk geweld	0	0%
schulden	0	0%

Verslaving, dak- en thuisloosheid, slachtofferschap van huiselijk geweld, noch schulden worden bij MEE IJsseloever geregistreerd.

IrisZorg

Geslacht		
man	51	44%
vrouw	65	56%
Leeftijd		
jonger dan 20	4	3%
20 t/m 29	42	36%
30 t/m 39	32	28%
40 t/m 49	22	19%
50 t/m 59	12	10%
60 en ouder	4	3%
Etniciteit		
Nederlands	86	74%
Surinaams	11	10%
Antilliaans	5	4%
Turks	3	3%
Marokkaans	1	1%
overig niet-westers	2	2%
overig westers	8	7%
Gemeente		
Almere	10	9%
Lelystad	40	35%
Dronten	2	2%
Noordoostpolder	1	1%
Urk	0	0%
Zeewolde	1	1%
Buiten Flevoland	61	53%
Opleiding		
laag	65	66%
midden	30	30%
hoog	4	4%
Inkomen		
geen	34	29%
loondienst	12	10%
uitkering	70	60%
anders	0	0%
Woonsituatie		
ouderlijk huis		~
zelfstandig		~
opvang en begeleiding		~
Institutioneel		~
dak- en thuisloos		~
Samenstelling huishouden		
met ouder(s)/verzorger(s)	0	0%
alleenstaand zonder kind(eren)	65	56%
alleenstaand met kind(eren)	35	30%
met partner zonder kind(eren)	14	12%
met partner en kind(eren)	2	2%
anders	0	0%

IrisZorg (voorheen Arcuris) is een instelling voor verslavingszorg en maatschappelijke opvang in Gelderland, Overijssel en Flevoland. Deze heeft gegevens geleverd over de algemene 24-uurs crisisopvang voor dak- en thuislozen en begeleid (zelfstandig) wonen in Lelystad.

IrisZorg leverde een databestand met **116 unieke personen**, waarvan er 8 tweemaal voorkomen in het bestand. Deze personen werden tweemaal opgenomen in de crisisopvang (3), of stroomden door van de crisisopvang naar begeleid wonen (4), of van begeleid wonen naar begeleid zelfstandig wonen (1).

Iets meer dan de helft van de personen in de registratie is vrouw. De leeftijd varieert van 16 tot 74 jaar, met een gemiddelde van 35 jaar. De helft van de klanten van IrisZorg komt van buiten de provincie. Waarschijnlijk vanwege het supra-regionale karakter van de instelling. Klanten die wel uit Flevoland komen, komen vaak uit Lelystad (waar IrisZorg een vestiging heeft). Tweederde heeft een laag opleidingsniveau en zes op de tien leeft van een uitkering. De meesten zijn alleenstaand, of alleenstaande ouder.

Gegevens met betrekking tot woonsituatie ontbreken of zijn incompleet.

De in 2007 afgeronde hulpverleningstrajecten duurden tussen de 1 en de 531 dagen. Het gemiddelde is 47 dagen (ruim 1½ maand).

Geregisteerde problematiek		
verslaafd	18	16%
<i>alcohol</i>	4	3%
<i>harddrugs</i>	12	10%
<i>softdrugs</i>	0	0%
dak- en thuisloos	116	100%
<i>feitelijk</i>	0	0%
<i>residentieel</i>	86	74%
<i>dreigend</i>	0	0%
<i>zwerfjongere</i>	30	26%
slachtoffer huiselijk geweld	32	28%
pleger huiselijk geweld	0	0%
schulden	83	72%

Bij één op de zes personen in het bestand van IrisZorg is verslaving geregistreerd, vaak harddrugs. Vanwege de aard van de instelling, worden alle geregisteerde klanten ofwel als residentieel dakloos (≥ 25 jaar), ofwel als zwerfjongere (< 25 jaar) aangemerkt. Ruim een kwart staat geregistreerd als slachtoffer van huiselijk geweld. Bijna driekwart heeft schulden.

Kwintes

Geslacht		
man		~
vrouw		~
Leeftijd		
jonger dan 20		~
20 t/m 29		~
30 t/m 39		~
40 t/m 49		~
50 t/m 59		~
60 en ouder		~
Etniciteit		
Nederlands		~
Surinaams		~
Antilliaans		~
Turks		~
Marokkaans		~
overig niet-westers		~
overig westers		~
Gemeente		
Almere	367	46%
Lelystad	219	27%
Dronten	67	8%
Noordoostpolder	122	15%
Urk	7	1%
Zeewolde	17	2%
Buiten Flevoland	8	1%
Opleiding		
laag		~
midden		~
hoog		~
Inkomen		
geen		~
loondienst		~
uitkering		~
anders		~
Woonsituatie		
ouderlijk huis		~
zelfstandig		~
opvang en begeleiding		~
Institutioneel		~
dak- en thuisloos		~
Samenstelling huishouden		
met ouder(s)/verzorger(s)		~
alleenstaand zonder kind(eren)		~
alleenstaand met kind(eren)		~
met partner zonder kind(eren)		~
met partner en kind(eren)		~
anders		~

Kwintes biedt informatie, advies, begeleiding, beschermd wonen, dagbesteding en bemoeizorg aan mensen met psychische problemen die moeite hebben zelfstandig te leven. Het werkgebied omvat heel Flevoland en delen van Utrecht en Zuid-Holland. De geleverde gegevens zijn afkomstig van beschermd wonen, woonbegeleiding, zwerfjongeren en het dagactiviteitencentrum in Flevoland.

Kwintes leverde een databestand met **785 unieke personen**, waarvan er 12 tweemaal voorkomen in het bestand. Deze personen werden binnen een jaar tweemaal ingeschreven bij dezelfde voorziening.

Gegevens met betrekking tot geslacht en leeftijd zijn niet afzonderlijk geleverd.²⁵ Bijna alle personen in de registratie komen uit de provincie Flevoland. Iets minder dan de helft komt uit Almere en een kwart uit Lelystad.

Gegevens met betrekking tot etniciteit, opleiding, bron van inkomsten, woonsituatie en samenstelling huishouden ontbreken of zijn incompleet.

²⁵ Geslacht en leeftijd zijn wel gebruikt voor de versleuteling van de data.

De in 2007 afgeronde hulpverleningstrajecten duurden tussen de 0 en de 3809 dagen. Het gemiddelde is 447 dagen (ruim 1 jaar en 2 maanden).

Geregisteerde problematiek		
verslaafd	0	0%
<i>alcohol</i>	0	0%
<i>harddrugs</i>	0	0%
<i>softdrugs</i>	0	0%
dak- en thuisloos	385	49%
<i>feitelijk</i>	0	0%
<i>residentieel</i>	206	26%
<i>dreigend</i>	173	22%
<i>zwerfjongere</i>	6	1%
slachtoffer huiselijk geweld	0	0%
pleger huiselijk geweld	0	0%
schulden	0	0%

Bij gebrek aan informatie over de leeftijd, zijn alle klanten van de afdeling beschermd wonen in eerste instantie als residentieel dakloos aangemerkt.²⁶ Klanten van de afdeling zwerfjongeren zijn als zwerfjongere aangemerkt. Klanten van de afdeling woonbegeleiding die bemoeizorg ontvangen zijn als dreigend dakloze aangemerkt. In totaal is bijna de helft van de geregistreerde personen dak- en thuisloos. Verslaving, huiselijk geweld en schulden worden bij Kwintes niet geregistreerd.

²⁶ Wanneer na koppeling met de overige databestanden bleek dat de persoon jonger dan 25 jaar was, is de categorie gewijzigd in zwerfjongere.

Kwintes is voor deze monitor tot de maatschappelijke opvang gerekend. Alle klanten van Kwintes beschermd wonen (inclusief Fasehuis) zijn daarmee als residentieel dakloos aangemerkt.

Leger des Heils

Geslacht		
man	637	63%
vrouw	374	37%
Leeftijd		
jonger dan 20	166	16%
20 t/m 29	323	32%
30 t/m 39	196	19%
40 t/m 49	205	20%
50 t/m 59	85	8%
60 en ouder	36	4%
Etniciteit		
Nederlands	550	57%
Surinaams	139	15%
Antilliaans	102	11%
Turks	8	1%
Marokkaans	23	2%
overig niet-westers	47	5%
overig westers	91	10%
Gemeente		
Almere	535	57%
Lelystad	182	20%
Dronten	10	1%
Noordoostpolder	28	3%
Urk	2	0%
Zeewolde	14	2%
Buiten Flevoland	128	14%
Opleiding		
laag		~
midden		~
hoog		~
Inkomen		
geen		~
loondienst		~
uitkering		~
anders		~
Woonsituatie		
ouderlijk huis		~
zelfstandig		~
opvang en begeleiding		~
Institutioneel		~
dak- en thuisloos		~
Samenstelling huishouden		
met ouder(s)/verzorger(s)	0	0%
alleenstaand zonder kind(eren)	417	43%
alleenstaand met kind(eren)	354	37%
met partner zonder kind(eren)	81	8%
met partner en kind(eren)	118	12%
anders	0	0%

Het Leger des Heils is een landelijke instelling voor maatschappelijke opvang. In Flevoland zijn verschillende afdelingen actief die opvang en woonbegeleiding bieden: Begeleid Wonen Almere, Enkeltje Zelfstandig Lelystad en Zeewolde (jongeren 15-25 jaar), Intensieve Gezinsopvang (multiprobleem gezinnen), Mobiel Preventieteam en Mobiel Schoonmaakteam (bemoeizorg), Nachtopvang Lelystad, Noodopvang Perspectief (24-uurs), Nos Pa Nos (Antilliaanse jongeren), Room4U (jongeren), Un Kas Kaluroso (Antilliaanse jongeren en tienermoeders) en Zij aan Zij Lelystad (tienermoeders). Daarnaast verzorgt het Leger des Heils postadressen.

Het Leger des Heils leverde van deze afdelingen databestanden die tezamen **1 011 unieke personen** bevatten, waarvan er 194 meermaals voorkomen in het bestand. Meestal zijn deze personen in 2007 bij meerdere afdeling van het Leger des Heils geregistreerd. Veel overlap is er tussen Postadressen en Nacht- of Noodopvang (68). Daarnaast is er veel overlap tussen Mobiel Preventieteam en Begeleid Wonen (37).

Een derde van de klanten van het Leger des Heils is vrouw. Vrijwel alle leeftijden zijn vertegenwoordigd; de gemiddelde

leeftijd is 33 jaar. Ruim de helft van de klanten is afkomstig uit Almere, een vijfde uit Lelystad en een zevende van buiten de provincie. Verreweg de meeste klanten zijn

alleenstaand of alleenstaande ouders met kind(eren). Eén op de vijf leeft met partner en eventuele kinderen.

Gegevens met betrekking tot opleiding, bron van inkomsten en woonsituatie ontbreken of zijn incompleet.

De in 2007 afgeronde hulpverleningstrajecten duurden tussen de 0 en de 1404 dagen. Het gemiddelde is 198 dagen (ruim ½ jaar).

Geregisteerde problematiek		
verslaafd	103	10%
<i>alcohol</i>	33	3%
<i>harddrugs</i>	23	2%
<i>softdrugs</i>	60	6%
dak- en thuisloos	1 011	100%
<i>feitelijk</i>	330	33%
<i>residentieel</i>	213	21%
<i>dreigend</i>	263	26%
<i>zwerfjongere</i>	347	34%
slachtoffer huiselijk geweld	20	2%
pleger huiselijk geweld	0	0%
schulden	396	39%

Bij één op de tien personen in het bestand van het Leger des Heils is verslaving geregistreerd. Softdrugs komt daarbij vaker voor dan harddrugs.

Klanten van Nachtopvang zijn als feitelijk dakloos (≥ 25 jaar) of zwerfjongere (< 25 jaar) aangemerkt. Dit geldt ook voor klanten van Postadressen, Mobiel Preventieteam en Mobiel Schoonmaakteam, die geen

huisvesting hebben.²⁷ Klanten van alle afdelingen die woonbegeleiding bieden zijn als residentieel dakloos (≥ 25 jaar) of zwerfjongere (< 25 jaar) aangemerkt. Dit geldt ook voor klanten van Noodopvang die geen huisvesting hebben. Klanten van de Noodopvang, Postadressen, Mobiel Preventieteam en Mobiel Schoonmaakteam, die wel huisvesting hebben, zijn als dreigend dakloos aangemerkt. Wanneer klanten binnen een jaar zowel bij Nachtopvang als Begeleid Wonen zijn geregistreerd, vallen zij binnen twee categorieën. Uiteindelijk zijn alle klanten van het Leger des Heils dak- en thuisloos.

Twintig klanten zijn geregistreerd als slachtoffer van huiselijk geweld. Bij vier op de tien zijn schulden geregistreerd.

²⁷ Alle klanten van Mobiel Preventieteam en Mobiel Schoonmaakteam beschikken over huisvesting en behoren daarmee tot de groep dreigend daklozen.

Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland

Geslacht		
man	4	19%
vrouw	17	81%
Leeftijd		
jonger dan 20	5	24%
20 t/m 29	2	10%
30 t/m 39	8	38%
40 t/m 49	2	10%
50 t/m 59	3	14%
60 en ouder	1	5%
Etniciteit		
Nederlands	16	76%
Surinaams	1	5%
Antilliaans	0	0%
Turks	0	0%
Marokkaans	0	0%
overig niet-westers	1	5%
overig westers	2	10%
Gemeente		
Almere	0	0%
Lelystad	13	62%
Dronten	3	14%
Noordoostpolder	0	0%
Urk	0	0%
Zeewolde	5	24%
Buiten Flevoland	0	0%
Opleiding		
laag		~
midden		~
hoog		~
Inkomen		
geen		~
loondienst		~
uitkering		~
anders		~
Woonsituatie		
ouderlijk huis		~
zelfstandig		~
opvang en begeleiding		~
Institutioneel		~
dak- en thuisloos		~
Samenstelling huishouden		
met ouder(s)/verzorger(s)	1	6%
alleenstaand zonder kind(eren)	4	24%
alleenstaand met kind(eren)	2	12%
met partner zonder kind(eren)	10	59%
met partner en kind(eren)	0	0%
anders	0	0%

Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland is een instelling voor algemeen maatschappelijk werk in de gemeenten Lelystad, Dronten en Zeewolde. Per jaar bezoeken duizenden mensen de sociaal raadslieden van het maatschappelijk werk. De instelling heeft gegevens aangeleverd van klanten waarbij huiselijk geweld was geregistreerd.

Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland leverde een bestand met **21 unieke personen**. Er zijn geen dubbeltellingen.

De meerderheid is vrouw en autochtoon Nederlands. De gemiddelde leeftijd is 34 jaar. De klanten zijn afkomstig uit de gemeenten waar de instantie actief is: Lelystad, Dronten en Zeewolde. De meeste klanten zijn getrouwd of wonen samen, maar er zijn ook alleenstaande slachtoffers van huiselijk geweld.

Gegevens met betrekking tot opleiding, bron van inkomsten en woonsituatie ontbreken of zijn incompleet.

De in 2007 afgeronde hulpverleningstrajecten duurden tussen de 29 en de 307 dagen. Het gemiddelde is 109 dagen (ruim 3 maanden).

Geregisteerde problematiek		
verslaafd	0	0%
<i>alcohol</i>	0	0%
<i>harddrugs</i>	0	0%
<i>softdrugs</i>	0	0%
dak- en thuisloos	0	0%
<i>feitelijk</i>	0	0%
<i>residentieel</i>	0	0%
<i>dreigend</i>	0	0%
<i>zwerfjongere</i>	0	0%
slachtoffer huiselijk geweld	21	100%
pleger huiselijk geweld	0	0%
schulden	0	0%

Vanwege de selectie door de instelling zijn alle personen in het bestand slachtoffer van huiselijk geweld. Verslaving, dak- en thuisloosheid en schulden worden door Maatschappelijke Dienstverlening Flevoland niet geregistreerd.

Meerkanten

Geslacht		
man		~
vrouw		~
Leeftijd		
jonger dan 20	11	2%
20 t/m 29	131	23%
30 t/m 39	124	22%
40 t/m 49	148	26%
50 t/m 59	110	26%
60 en ouder	37	7%
Etniciteit		
Nederlands	484	96%
Surinaams	4	1%
Antilliaans	3	1%
Turks	2	0%
Marokkaans	1	0%
overig niet-westers	2	0%
overig westers	7	1%
Gemeente		
Almere	258	46%
Lelystad	170	30%
Dronten	45	8%
Noordoostpolder	51	9%
Urk	14	3%
Zeewolde	20	4%
Buiten Flevoland	3	1%
Opleiding		
laag		~
midden		~
hoog		~
Inkomen		
geen		~
loondienst		~
uitkering		~
anders		~
Woonsituatie		
ouderlijk huis		~
zelfstandig		~
opvang en begeleiding		~
Institutioneel		~
dak- en thuisloos		~
Samenstelling huishouden		
met ouder(s)/verzorger(s)		~
alleenstaand zonder kind(eren)		~
alleenstaand met kind(eren)		~
met partner zonder kind(eren)		~
met partner en kind(eren)		~
anders		~

Meerkanten is een instelling voor geestelijke gezondheidszorg (ggz) op de Veluwe en in Flevoland. Zij biedt behandeling en begeleiding aan personen met psychische en psychiatrische problemen (Meerzicht) en verslavingsproblematiek (Centrum Verslavingszorg Flevoland).

Meerkanten leverde een databestand met **559 unieke personen** met verslavingsproblematiek die in 2007 in Flevoland in behandeling waren (afdeling volwassenen), waarvan er 19 twee of drie maal voorkomen. Deze personen zijn 2007 uitgestroomd en datzelfde jaar weer ingestroomd.

Gegevens met betrekking tot geslacht zijn niet afzonderlijk geleverd.²⁸ De geregistreerde klanten zijn relatief vaak van middelbare leeftijd; de gemiddelde leeftijd is 41 jaar. Vrijwel alle klanten zijn autochtoon Nederlands en ze zijn vrijwel allemaal afkomstig uit de provincie. De helft komt uit Almere en een derde uit Lelystad.

Gegevens met betrekking tot opleiding, bron van inkomsten, woonsituatie en samenstelling huishouden ontbreken of zijn incompleet.

²⁸ Geslacht is wel gebruikt voor de versleuteling van de data.

De in 2007 afgeronde hulpverleningstrajecten duurden tussen de 2 en de 2145 dagen. Het gemiddelde is 445 dagen (ruim 1 jaar en 2 maanden).

Geregisteerde problematiek		
verslaafd	559	100%
<i>alcohol</i>	344	61%
<i>harddrugs</i>	115	21%
<i>softdrugs</i>	86	15%
dak- en thuisloos	0	0%
<i>feitelijk</i>	0	0%
<i>residentieel</i>	0	0%
<i>dreigend</i>	0	0%
<i>zwerfjongere</i>	0	0%
slachtoffer huiselijk geweld	0	0%
pleger huiselijk geweld	0	0%
schulden	162	29%

Vanwege de selectie door de instelling zijn alle personen in het bestand verslaafd. In meer dan de helft van de gevallen gaat het om alcoholverslaving, een vijfde is verslaafd aan harddrugs en een zesde aan softdrugs. Bij één op de drie geregisteerde klanten zijn schulden geregistreerd. Dak- en thuisloosheid en huiselijk geweld worden door Meerkanten niet geregistreerd.

Openbaar Ministerie

Geslacht		
man	177	94%%
vrouw	11	6%
Leeftijd		
jonger dan 20	10	5%
20 t/m 29	55	29%
30 t/m 39	60	32%
40 t/m 49	41	22%
50 t/m 59	16	9%
60 en ouder	6	3%
Etniciteit		
Nederlands	108	57%
Surinaams	26	14%
Antilliaans	16	9%
Turks	9	5%
Marokkaans	5	3%
overig niet-westers	14	7%
overig westers	10	5%
Gemeente		
Almere	87	51%
Lelystad	39	23%
Dronten	5	3%
Noordoostpolder	9	5%
Urk	2	1%
Zeewolde	5	3%
Buiten Flevoland	25	15%
Opleiding		
laag		~
midden		~
hoog		~
Inkomen		
geen		~
loondienst		~
uitkering		~
anders		~
Woonsituatie		
ouderlijk huis		~
zelfstandig		~
opvang en begeleiding		~
Institutioneel		~
dak- en thuisloos		~
Samenstelling huishouden		
met ouder(s)/verzorger(s)		~
alleenstaand zonder kind(eren)		~
alleenstaand met kind(eren)		~
met partner zonder kind(eren)		~
met partner en kind(eren)		~
anders		~

Het Openbaar Ministerie zorgt ervoor dat strafbare feiten worden opgespoord, vervolgd en voor een strafrechter gebracht.

Het Openbaar Ministerie leverde een databestand met **188 unieke personen** die verdachte waren in zaken van huiselijk geweld, waarvan er 7 bij twee zaken waren betrokken.

Het merendeel van de (verdachte) plegers van huiselijk geweld in de registratie van het Openbaar Ministerie is man, hoewel er ook enkele vrouwen zijn. Het zijn twintigers, dertigers en veertigers; de gemiddelde leeftijd is 36 jaar. Iets meer dan de helft is autochtoon Nederlands. Van de allochtone groepen, is die van de Surinamers het grootst. De helft komt uit Almere, een kwart uit Lelystad, en een zesde van buiten de provincie.

Gegevens met betrekking tot opleiding, bron van inkomsten, woonsituatie en samenstelling huishouden ontbreken of zijn incompleet.

Geregisteerde problematiek		
verslaafd	0	0%
<i>alcohol</i>	0	0%
<i>harddrugs</i>	0	0%
<i>softdrugs</i>	0	0%
dak- en thuisloos	0	0%
<i>feitelijk</i>	0	0%
<i>residentieel</i>	0	0%
<i>dreigend</i>	0	0%
<i>zwerfjongere</i>	0	0%
slachtoffer huiselijk geweld	0	0%
pleger huiselijk geweld	188	100%
schulden	0	0%

Vanwege de selectie door de instelling zijn alle personen in het bestand (verdachte) plegers van huiselijk geweld. Verdere problematiek (verslaving, dak- en thuisloosheid, slachtofferschap van huiselijk geweld en schulden) wordt door het Openbaar Ministerie niet geregistreerd.

Politie

Geslacht		
man	909	46%
vrouw	1 085	54%
Leeftijd		
jonger dan 20	283	14%
20 t/m 29	530	27%
30 t/m 39	534	27%
40 t/m 49	425	21%
50 t/m 59	168	8%
60 en ouder	50	3%
Etniciteit		
Nederlands	1 339	67%
Surinaams	216	11%
Antilliaans	93	5%
Turks	32	2%
Marokkaans	64	3%
overig niet-westers	153	8%
overig westers	94	5%
Gemeente		
Almere	1 137	57%
Lelystad	429	22%
Dronten	110	6%
Noordoostpolder	170	9%
Urk	26	1%
Zeewolde	44	2%
Buiten Flevoland	75	4%
Opleiding		
laag		~
midden		~
hoog		~
Inkomen		
geen		~
loondienst		~
uitkering		~
anders		~
Woonsituatie		
ouderlijk huis		~
zelfstandig		~
opvang en begeleiding		~
Institutioneel		~
dak- en thuisloos		~
Samenstelling huishouden		
met ouder(s)/verzorger(s)		~
alleenstaand zonder kind(eren)		~
alleenstaand met kind(eren)		~
met partner zonder kind(eren)		~
met partner en kind(eren)		~
anders		~

De Politie Flevoland leverde een databestand van meldingen of aangiften waarbij de verbalisant de projectcode huiselijk geweld heeft toegewezen. De meldingen zijn in de provincie Flevoland gedaan; de incidenten kunnen ook buiten de provincie hebben plaatsgevonden. Incidenten die in Flevoland plaatsvonden, maar waarvan buiten de provincie melding is gemaakt, vallen onder een ander politiecorps en vallen daarmee buiten de selectie.

De Politie Flevoland leverde een databestand met **1 995 unieke personen** die betrokken waren bij incidenten van huiselijk geweld, waarvan 259 bij twee of meer incidenten waren betrokken.

Een kleine meerderheid is vrouw. De leeftijd varieert van 1 tot 89; de gemiddelde leeftijd is 34 jaar. Het grootste deel is autochtoon Nederlands, op afstand gevolgd door Surinamers. De gemeente in de tabel hiernaast betreft de pleeggemeente. De incidenten hebben in heel de provincie plaatsgevonden. Ruim de helft vond plaats in Almere en ruim een vijfde in Lelystad.

Gegevens met betrekking tot opleiding, bron van inkomsten, woonsituatie en samenstelling huishouden ontbreken of zijn incompleet.

Geregisteerde problematiek		
verslaafd	0	0%
<i>alcohol</i>	0	0%
<i>harddrugs</i>	0	0%
<i>softdrugs</i>	0	0%
dak- en thuisloos	0	0%
<i>feitelijk</i>	0	0%
<i>residentieel</i>	0	0%
<i>dreigend</i>	0	0%
<i>zwerfjongere</i>	0	0%
slachtoffer huiselijk geweld	1 354	68%
pleger huiselijk geweld	686	34%
schulden	0	0%

De geregisteerde personen zijn aangeduid als melder, aangever, benadeelde, slachtoffer, of verdachte. Dubbelrollen zijn mogelijk. Alle personen die als melder, aangever, benadeelde en/of slachtoffer staan geregistreerd zijn aangemerkt als slachtoffer van huiselijk geweld. Tot de (verdachte) plegers worden de personen gerekend die als verdachte (eventueel in combinatie met

melder of aangever) staan geregistreerd. Ruim tweederde van de geregisteerde personen is slachtoffer en ruim eenderde is (verdachte) pleger van huiselijk geweld. Er is een kleine overlap tussen beide groepen.

De Politie registreert geen verslaving, dak- en thuisloosheid, of schulden.

Rehoboth

Geslacht		
man	18	75%
vrouw	6	25%
Leeftijd		
jonger dan 20	0	0%
20 t/m 29	6	25%
30 t/m 39	7	29%
40 t/m 49	5	21%
50 t/m 59	4	17%
60 en ouder	2	8%
Etniciteit		
Nederlands	20	87%
Surinaams	1	4%
Antilliaans	0	0%
Turks	0	0%
Marokkaans	0	0%
overig niet-westers	0	0%
overig westers	2	9%
Gemeente		
Almere	2	8%
Lelystad	3	13%
Dronten	0	0%
Noordoostpolder	10	42%
Urk	0	0%
Zeewolde	0	0%
Buiten Flevoland	9	38%
Opleiding		
laag	17	85%
midden	2	10%
hoog	1	5%
Inkomen		
geen	2	8%
loondienst	7	29%
uitkering	13	54%
anders	2	8%
Woonsituatie		
ouderlijk huis	0	0%
zelfstandig	0	0%
opvang en begeleiding	24	100%
Institutioneel	0	0%
dak- en thuisloos	0	0%
Samenstelling huishouden		
met ouder(s)/verzorger(s)		~
alleenstaand zonder kind(eren)		~
alleenstaand met kind(eren)		~
met partner zonder kind(eren)		~
met partner en kind(eren)		~
anders		~

Stichting Rehoboth is een instelling voor maatschappelijke opvang in Emmeloord. Wij hebben de registratie ontvangen van het sociaal pension, dat onderdak biedt aan dak- en thuislozen vanaf 18 jaar.

Rehoboth leverde een databestand met **24 unieke personen**. Er zijn geen dubbeltellingen.

Driekwart van de klanten van Rehoboth is man. Alle klanten zijn volwassen; de gemiddelde leeftijd is 40 jaar. De meeste zijn autochtoon Nederlands en afkomstig uit Emmeloord (gemeente Noordoostpolder), waar het sociaal pension gevestigd is, of van buiten Flevoland. Het opleidingsniveau is over het algemeen laag. Ruim de helft leeft van een uitkering. Vanwege de aard van de instelling wonen alle klanten in de opvang.

Gegevens met betrekking tot samenstelling huishouden ontbreken of zijn incompleet.

De in 2007 afgeronde hulpverleningstrajecten duurden tussen de 29 en de 1877 dagen. Het gemiddelde is 572 dagen (ruim 1½ jaar).

Geregisteerde problematiek		
verslaafd	9	38%
<i>alcohol</i>	6	25%
<i>harddrugs</i>	1	4%
<i>softdrugs</i>	2	8%
dak- en thuisloos	24	100%
<i>feitelijk</i>	0	0%
<i>residentieel</i>	24	100%
<i>dreigend</i>	0	0%
<i>zwerfjongere</i>	0	0%
slachtoffer huiselijk geweld	6	25%
pleger huiselijk geweld	1	4%
schulden	17	71%

Bijna vier op de tien klanten van Rehoboth staan geregistreerd als zijnde verslaafd. Alcoholverslaving komt het vaakst voor. Alle klanten zijn aangemerkt als residentieel dakloos. Een kwart is slachtoffer van huiselijk geweld en één staat tevens als dader geregistreerd. Bijna driekwart heeft schulden.

De Meregaard

Geslacht		
man	445	43%
vrouw	596	57%
Leeftijd		
jonger dan 20	27	3%
20 t/m 29	259	25%
30 t/m 39	286	28%
40 t/m 49	280	27%
50 t/m 59	133	13%
60 en ouder	56	5%
Etniciteit		
Nederlands	674	72%
Surinaams	81	9%
Antilliaans	21	2%
Turks	12	2%
Marokkaans	23	3%
overig niet-westers	64	7%
overig westers	57	6%
Gemeente		
Almere		~
Lelystad		~
Dronten		~
Noordoostpolder		~
Urk		~
Zeewolde		~
Buiten Flevoland		~
Opleiding		
laag		~
midden		~
hoog		~
Inkomen		
geen		~
loondienst		~
uitkering		~
anders		~
Woonsituatie		
ouderlijk huis	176	19%
zelfstandig	697	77%
opvang en begeleiding	16	2%
Institutioneel	0	0%
dak- en thuisloos	16	2%
Samenstelling huishouden		
met ouder(s)/verzorger(s)		~
alleenstaand zonder kind(eren)		~
alleenstaand met kind(eren)		~
met partner zonder kind(eren)		~
met partner en kind(eren)		~
anders		~

De Meregaard (onderdeel van de Symfora groep) is een instelling voor geestelijke gezondheidszorg (ggz) in Almere. Ze bieden ambulante behandeling, klinische opname en deeltijdbehandeling. De Meregaard maakte uit haar cliëntregistratie een selectie van klanten in de volwassenen en ouderen psychiatrie, die volgens hun registratie verslaafd, dakloos, of slachtoffer van huishoudelijk geweld waren, of schulden hadden.

De Meregaard leverde een databestand met **1 041 unieke personen**. Er zijn geen dubbeltellingen.²⁹

Iets meer dan de helft van de geregistreerde personen is vrouw. Alle klanten zijn meerderjarig (18-90 jaar) en de gemiddelde leeftijd is 39 jaar. Ruim driekwart woont zelfstandig en circa een vijfde woont nog bij ouders thuis.

Gegevens met betrekking tot woonplaats, opleiding, bron van inkomsten en samenstelling huishouden ontbreken of zijn incompleet.

Door het ontbreken van de instroomdatum, is de duur van de hulpverleningstrajecten onbekend.

²⁹ In het registratiesysteem van De Meregaard wordt bij hernieuwde instroom het oorspronkelijke elektronische patiëntendossier heropend.

Geregistreerde problematiek		
verslaafd	338	33%
<i>alcohol</i>	181	17%
<i>harddrugs</i>	63	6%
<i>softdrugs</i>	128	12%
dak- en thuisloos	47	5%
<i>feitelijk</i>	29	3%
<i>residentieel</i>	8	1%
<i>dreigend</i>	0	0%
<i>zwerfjongere</i>	11	1%
slachtoffer huiselijk geweld	109	11%
pleger huiselijk geweld	0	0%
schulden	568	55%

Eén op de drie klanten in de geleverde registratie is verslaafd. In ongeveer de helft van de gevallen betreft het alcoholverslaving en ruim een derde betreft cannabisverslaving. Dak- en thuisloosheid (op basis van woonsituatie en DSM-IV diagnose) is geregistreerd bij één op de twintig klanten. Een tiende is slachtoffer van huiselijk geweld. Er is niet geselecteerd op het plegen

van huiselijk geweld en deze informatie komt ook niet in de geleverde data voor. Meer dan de helft heeft schulden.

Tactus

Geslacht		
man	817	77%
vrouw	241	23%
Leeftijd		
jonger dan 20	130	12%
20 t/m 29	243	23%
30 t/m 39	207	20%
40 t/m 49	267	25%
50 t/m 59	173	16%
60 en ouder	38	4%
Etniciteit		
Nederlands	499	74%
Surinaams	46	7%
Antilliaans	22	3%
Turks	10	2%
Marokkaans	15	2%
overig niet-westers	43	6%
overig westers	38	6%
Gemeente		
Almere	549	52%
Lelystad	317	30%
Dronten	55	5%
Noordoostpolder	89	8%
Urk	10	1%
Zeewolde	28	3%
Buiten Flevoland	10	1%
Opleiding		
laag		~
midden		~
hoog		~
Inkomen		
geen		~
loondienst		~
uitkering		~
anders		~
Woonsituatie		
ouderlijk huis		~
zelfstandig		~
opvang en begeleiding		~
Institutioneel		~
dak- en thuisloos		~
Samenstelling huishouden		
met ouder(s)/verzorger(s)	176	22%
alleenstaand zonder kind(eren)	224	28%
alleenstaand met kind(eren)	48	6%
met partner zonder kind(eren)	125	15%
met partner en kind(eren)	170	21%
anders	72	9%

Tactus (voorheen Consultatiebureau voor Alcohol en Drugs (CAD)) is een instelling voor verslavingszorg in Oost-Nederland en Flevoland. In Flevoland biedt Tactus ambulante verslavingszorg aan mensen met alcohol-, drugs- en gokproblemen, of andere vormen van verslaving.

Tactus leverde een databestand met **1 058 unieke personen**, waarvan er 48 twee of drie maal voorkomen in het bestand. Deze personen zijn in 2007 uitgestroomd en datzelfde jaar opnieuw ingestroomd.

Een kwart van de geregistreerde klanten is vrouw. De leeftijd varieert van 13 tot 78 jaar; gemiddeld 37 jaar. De helft is afkomstig uit Almere en een derde uit Lelystad. Ruim een derde is getrouwd of woont samen, al dan niet met kinderen, ruim een kwart is alleenstaand en ruim een vijfde woont nog bij ouders of verzorgers.

Gegevens met betrekking tot opleiding, bron van inkomsten, en woonsituatie ontbreken of zijn incompleet.

De in 2007 afgeronde hulpverleningstrajecten duurden tussen de 1 en de 2048 dagen. Het gemiddelde is 213 dagen (ongeveer 7 maanden).

Geregisteerde problematiek		
verslaafd	791	75%
<i>alcohol</i>	278	26%
<i>harddrugs</i>	282	27%
<i>softdrugs</i>	182	17%
dak- en thuisloos	52	5%
<i>feitelijk</i>	14	1%
<i>residentieel</i>	17	2%
<i>dreigend</i>	0	0%
<i>zwerfjongere</i>	21	2%
slachtoffer huiselijk geweld	0	0%
pleger huiselijk geweld	0	0%
schulden	0	0%

Hoewel Tactus een instelling voor verslavingszorg is, is bij een kwart van de klanten in het databestand géén verslaving geregistreerd. Daar waar dat wel het geval is, betreft het even vaak alcohol- als harddrugverslaving. Dak- en thuisloosheid (op basis van woonsituatie) is bij één op de twintig klanten geregistreerd. Ongeveer de helft daarvan is zwerfjongere. Huiselijk

geweld en schulden worden bij Tactus niet geregistreerd.

Tikvah

Geslacht		
man	14	44%
vrouw	18	56%
Leeftijd		
jonger dan 20	6	19%
20 t/m 29	17	53%
30 t/m 39	7	22%
40 t/m 49	2	6%
50 t/m 59	0	0%
60 en ouder	0	0%
Etniciteit		
Nederlands	24	75%
Surinaams	3	9%
Antilliaans	1	3%
Turks	0	0%
Marokkaans	2	6%
overig niet-westers	1	3%
overig westers	1	3%
Gemeente		
Almere	1	3%
Lelystad	31	97%
Dronten	0	0%
Noordoostpolder	0	0%
Urk	0	0%
Zeewolde	0	0%
Buiten Flevoland	0	0%
Opleiding		
laag		~
midden		~
hoog		~
Inkomen		
geen		~
loondienst		~
uitkering		~
anders		~
Woonsituatie		
ouderlijk huis		~
zelfstandig		~
opvang en begeleiding		~
Institutioneel		~
dak- en thuisloos		~
Samenstelling huishouden		
met ouder(s)/verzorger(s)		~
alleenstaand zonder kind(eren)		~
alleenstaand met kind(eren)		~
met partner zonder kind(eren)		~
met partner en kind(eren)		~
anders		~

Tikvah biedt ambulante hulpverlening en woonbegeleiding aan jongeren en jongvolwassenen vanaf 18 jaar, die om verschillende redenen nog niet in staat zijn om zelfstandig te kunnen wonen.

Tikvah leverde een databestand met **32 unieke personen**. Er zijn geen dubbeltellingen.

Er zijn iets meer vrouwen dan mannen. De meeste zijn twintigers; de gemiddelde leeftijd is 26 jaar. Driekwart is autochtoon Nederlands. Op één na zijn alle klanten afkomstig uit Lelystad (waar Tikvah is gevestigd).

Gegevens met betrekking tot opleiding, bron van inkomsten, woonsituatie, en samenstelling huishouden ontbreken of zijn incompleet.

De in 2007 afgeronde hulpverleningstrajecten duurden tussen de 40 en de 1414 dagen. Het gemiddelde is 532 dagen (ongeveer 1½ jaar).

Geregisteerde problematiek		
verslaafd	0	0%
<i>alcohol</i>	0	0%
<i>harddrugs</i>	0	0%
<i>softdrugs</i>	0	0%
dak- en thuisloos	32	100%
<i>feitelijk</i>	0	0%
<i>residentieel</i>	6	19%
<i>dreigend</i>	12	38%
<i>zwerfjongere</i>	14	44%
slachtoffer huiselijk geweld	0	0%
pleger huiselijk geweld	0	0%
schulden	0	0%

Klanten van Tikvah woonbegeleiding zijn als residentieel dakloos (≥ 25 jaar), of zwerfjongere (< 25 jaar) aangemerkt. Klanten die ambulante hulpverlening ontvangen zijn als dreigend dakloze aangemerkt. Alle klanten in de registratie van Tikvah zijn daarmee dak- en thuisloos.

Verslaving, huiselijk geweld en schulden worden niet geregistreerd.

Vangnet & Advies

Geslacht		
man	312	50%
vrouw	309	50%
Leeftijd		
jonger dan 20	8	1%
20 t/m 29	91	16%
30 t/m 39	129	23%
40 t/m 49	128	22%
50 t/m 59	87	15%
60 en ouder	129	23%
Etniciteit		
Nederlands		~
Surinaams		~
Antilliaans		~
Turks		~
Marokkaans		~
overig niet-westers		~
overig westers		~
Gemeente		
Almere	325	50%
Lelystad	153	24%
Dronten	64	10%
Noordoostpolder	78	12%
Urk	3	1%
Zeewolde	23	4%
Buiten Flevoland	0	0%
Opleiding		
laag		~
midden		~
hoog		~
Inkomen		
geen		~
loondienst		~
uitkering		~
anders		~
Woonsituatie		
ouderlijk huis	17	3%
zelfstandig	487	85%
opvang en begeleiding	0	0%
Institutioneel	0	0%
dak- en thuisloos	67	12%
Samenstelling huishouden		
met ouder(s)/verzorger(s)	21	3%
alleenstaand zonder kind(eren)	305	50%
alleenstaand met kind(eren)	141	23%
met partner zonder kind(eren)	53	9%
met partner en kind(eren)	95	15%
anders	0	0%

Bij Vangnet & Advies (GGD) kunnen politie, huisarts, wooncorporatie, maatschappelijk werk, of andere professionals melding maken van personen of gezinnen die volledig vastlopen.

Vangnet & Advies leverde een databestand met **646 unieke personen**. Er zijn geen dubbeltellingen.

Het aantal mannen en vrouwen is vrijwel gelijk. De gemiddelde leeftijd ligt relatief hoog op 47 jaar. Bijna een kwart is zestig-plus. De helft van de klanten van Vangnet & Advies komt uit Almere en een kwart uit Lelystad. Klanten van buiten de provincie komen niet voor. De meesten zijn zelfstandig wonende alleenstaanden of eenoudergezinnen.

Gegevens met betrekking tot etniciteit, opleiding en bron van inkomsten ontbreken of zijn incompleet.

De in 2007 afgeronde hulpverleningstrajecten duurden tussen de 0 en de 315 dagen. Het gemiddelde is 79 dagen (ongeveer 2½ maand).

Geregisteerde problematiek		
verslaafd	82	13%
<i>alcohol</i>	67	10%
<i>harddrugs</i>	24	4%
<i>softdrugs</i>	0	0%
dak- en thuisloos	67	10%
<i>feitelijk</i>	55	9%
<i>residentieel</i>	0	0%
<i>dreigend</i>	0	0%
<i>zwerfjongere</i>	12	2%
slachtoffer huiselijk geweld	16	3%
pleger huiselijk geweld	0	0%
schulden	291	45%

Circa één op de acht staat bij Vangnet & Advies geregistreerd als verslaafd. In de meeste gevallen gaat het om alcoholverslaving. Personen die volgens de registratiegegevens zonder vaste woon- of verblijfplaats waren, zijn als feitelijk dakloos (≥ 25 jaar) of zwerfjongere (< 25 jaar) aange-merkt. Dat is bij één op de tien het geval. Zestien personen staan geregistreerd als

slachtoffer van huiselijk geweld. Bijna de helft heeft schulden.

De Waag

Geslacht		
man	254	86%
vrouw	40	14%
Leeftijd		
jonger dan 20	71	24%
20 t/m 29	74	25%
30 t/m 39	70	24%
40 t/m 49	64	22%
50 t/m 59	13	4%
60 en ouder	2	1%
Etniciteit		
Nederlands	158	61%
Surinaams	43	17%
Antilliaans	17	7%
Turks	6	2%
Marokkaans	9	4%
overig niet-westers	8	3%
overig westers	17	7%
Gemeente		
Almere	177	62%
Lelystad	47	16%
Dronten	12	4%
Noordoostpolder	10	4%
Urk	0	0%
Zeewolde	6	2%
Buiten Flevoland	36	13%
Opleiding		
laag	192	76%
midden	50	20%
hoog	11	4%
Inkomen		
geen		~
loondienst		~
uitkering		~
anders		~
Woonsituatie		
ouderlijk huis		~
zelfstandig		~
opvang en begeleiding		~
Institutioneel		~
dak- en thuisloos		~
Samenstelling huishouden		
met ouder(s)/verzorger(s)	79	28%
alleenstaand zonder kind(eren)	56	20%
alleenstaand met kind(eren)	11	4%
met partner zonder kind(eren)	40	14%
met partner en kind(eren)	87	31%
anders	11	4%

De Waag biedt poliklinische forensische psychiatrische hulpverlening aan personen die met politie en justitie in aanraking zijn gekomen.

De Waag leverde een databestand met **294 unieke personen**, die wegens het plegen van huiselijk geweld in behandeling waren in 2007. Er zijn geen dubbeltellingen.

Het gaat vooral om mannen, maar toch is ongeveer één op de zeven vrouw. Vrijwel alle klanten zijn onder de vijftig jaar en een kwart is jonger dan twintig. De gemiddelde leeftijd is 31 jaar. Ruim een derde is allochtoon, waarvan de helft Surinaams. Het opleidingsniveau is over het algemeen laag. De relatief jonge leeftijd vertaalt zich in ruim een kwart die nog bij ouders/verzorgers woont. Bijna de helft woont met partner, al dan niet met kinderen.

Gegevens met betrekking tot bron van inkomsten en woonsituatie ontbreken of zijn incompleet.

De in 2007 afgeronde hulpverleningstrajecten duurden tussen de 0 en de 315 dagen. Het gemiddelde is 79 dagen (ongeveer 2½ maand).

Geregisteerde problematiek		
verslaafd	0	0%
<i>alcohol</i>	0	0%
<i>harddrugs</i>	0	0%
<i>softdrugs</i>	0	0%
dak- en thuisloos	0	0%
<i>feitelijk</i>	0	0%
<i>residentieel</i>	0	0%
<i>dreigend</i>	0	0%
<i>zwerfjongere</i>	0	0%
slachtoffer huiselijk geweld	0	0%
pleger huiselijk geweld	294	100%
schulden	0	0%

Vanwege de selectie van de instelling zijn alle personen in het registratiebestand van de Waag (verdachte) pleger van huiselijk geweld. Verslaving, dak- en thuisloosheid en schulden worden niet geregistreerd.

Zorggroep Almere

Geslacht		
man	730	24%
vrouw	2 316	75%
Leeftijd		
jonger dan 20	379	12%
20 t/m 29	508	17%
30 t/m 39	801	26%
40 t/m 49	827	27%
50 t/m 59	375	12%
60 en ouder	196	6%
Etniciteit		
Nederlands		~
Surinaams		~
Antilliaans		~
Turks		~
Marokkaans		~
overig niet-westers		~
overig westers		~
Gemeente		
Almere	3052	99%
Lelystad	1	0%
Dronten		
Noordoostpolder		
Urk		
Zeewolde		
Buiten Flevoland	18	1%
Opleiding		
laag		~
midden		~
hoog		~
Inkomen		
geen	41	2%
loondienst	1163	46%
uitkering	844	34%
anders	467	19%
Woonsituatie		
ouderlijk huis		~
zelfstandig		~
opvang en begeleiding		~
Institutioneel		~
dak- en thuisloos		~
Samenstelling huishouden		
met ouder(s)/verzorger(s)	193	7%
alleenstaand zonder kind(eren)	365	14%
alleenstaand met kind(eren)	575	22%
met partner zonder kind(eren)	290	11%
met partner en kind(eren)	969	37%
anders	265	10%

Zorggroep Almere is een overkoepelende organisatie van eerstelijns gezondheidszorg en ouderenzorg in Almere. Alleen gegevens van de discipline Algemeen Maatschappelijk Werk zijn opgenomen in deze monitor.

Zorggroep Almere leverde een databestand met **3 086 unieke personen**, waarvan er 160 twee of drie maal voorkwamen in het bestand. Deze personen stroomden in 2007 uit en zijn datzelfde jaar opnieuw ingestroomd.

Driekwart van de klanten is vrouw. Zowel jonge kinderen als ouden van dagen komen voor, maar het zwaartepunt ligt toch bij dertigers en veertigers. De gemiddelde leeftijd is 38 jaar. Een enkeling uitgezonderd, zijn alle klanten afkomstig uit Almere. Bijna de helft heeft een betaalde baan, een derde heeft een uitkering, en de meeste overigen leven van het inkomen van een ander. De meesten leven met partner en/of kinderen; alleenstaanden komen relatief weinig voor.

Gegevens met betrekking tot etniciteit, opleiding en woonsituatie ontbreken of zijn incompleet.

De in 2007 afgeronde hulpverleningstrajecten duurden tussen de 0 en de 1709 dagen. Het gemiddelde is 123 dagen (ongeveer 4 maanden).

Geregisteerde problematiek		
verslaafd	68	2%
<i>alcohol</i>	0	0%
<i>harddrugs</i>	0	0%
<i>softdrugs</i>	0	0%
dak- en thuisloos	0	0%
<i>feitelijk</i>	0	0%
<i>residentieel</i>	0	0%
<i>dreigend</i>	0	0%
<i>zwerfjongere</i>	0	0%
slachtoffer huiselijk geweld	135	4%
pleger huiselijk geweld	0	0%
schulden	358	12%

Verslaving is geregistreerd bij een paar procent van de klanten; het middel is daarbij niet gespecificeerd. Slachtofferschap van huiselijk geweld komt vaker voor in de registratie. Eén op de acht klanten van Zorggroep Almere heeft schulden. Dak- en thuisloosheid en daderschap van huiselijk geweld wordt niet specifiek geregistreerd.

Zorggroep Oude en Nieuwe Land

Geslacht		
man	5	36%
vrouw	9	64%
Leeftijd		
jonger dan 20	2	15%
20 t/m 29	3	23%
30 t/m 39	5	39%
40 t/m 49	2	15%
50 t/m 59	0	0%
60 en ouder	1	8%
Etniciteit		
Nederlands	8	57%
Surinaams	2	14%
Antilliaans	0	0%
Turks	0	0%
Marokkaans	0	0%
overig niet-westers	2	14%
overig westers	2	14%
Gemeente		
Almere	0	0%
Lelystad	0	0%
Dronten	0	0%
Noordoostpolder	12	86%
Urk	2	14%
Zeewolde	0	0%
Buiten Flevoland	0	0%
Opleiding		
laag		~
midden		~
hoog		~
Inkomen		
geen	2	14%
loondienst	5	36%
uitkering	7	50%
anders	0	0%
Woonsituatie		
ouderlijk huis	1	7%
zelfstandig	11	79%
opvang en begeleiding	0	0%
institutioneel	2	14%
dak- en thuisloos	0	0%
Samenstelling huishouden		
met ouder(s)/verzorger(s)	1	7%
alleenstaand zonder kind(eren)	1	7%
alleenstaand met kind(eren)	3	21%
met partner zonder kind(eren)	1	7%
met partner en kind(eren)	6	43%
anders	2	14%

Zorggroep Oude en Nieuwe Land is een organisatie in de Noordoostpolder en Urk. Naast onder andere mantelzorgondersteuning en huishulp, maakt ook het Algemeen Maatschappelijk Werk deel uit van deze organisatie.

Zorggroep Oude en Nieuwe Land leverde een databestand met **14 unieke personen**, waarbij sprake was van huiselijk geweld. Er zijn geen dubbeltellingen.

Er zijn twee keer zoveel vrouwen als mannen. Afgezien van een enkele zestigplusser, is iedereen onder de vijftig jaar. De gemiddelde leeftijd is 34 jaar. Alle klanten zijn afkomstig uit de vestigingsplaatsen van de instelling: Noordoostpolder en Urk. De helft leeft van een uitkering. Ruim driekwart woont zelfstandig; vaak met partner en/of kinderen.

Gegevens met betrekking tot opleiding ontbreken of zijn incompleet.

De in 2007 afgeronde hulpverleningstrajecten duurden tussen de 101 en de 757 dagen. Het gemiddelde is 350 dagen (bijna een jaar).

Geregistreerde problematiek		
verslaafd	0	0%
<i>alcohol</i>	0	0%
<i>harddrugs</i>	0	0%
<i>softdrugs</i>	0	0%
dak- en thuisloos	0	0%
<i>feitelijk</i>	0	0%
<i>residentieel</i>	0	0%
<i>dreigend</i>	0	0%
<i>zwerfjongere</i>	0	0%
slachtoffer huiselijk geweld	14	100%
pleger huiselijk geweld	0	0%
schulden	0	0%

Vanwege de selectie door de instelling zijn alle personen in het bestand slachtoffer van huiselijk geweld. Verslaving, dak- en thuisloosheid, ouderschap van huiselijk geweld, noch schulden worden verder geregistreerd.

Woningcorporaties

De woningcorporaties hebben gegevens aangeleverd over huurachterstanden. Deze hebben geen betrekking over heel 2007, maar geven de stand van zaken op een bepaald moment weer (bijv. 1 januari 2008). Drie van de vier corporaties leverden daarnaast informatie over het inschakelen van incassobureaus en huisuitzettingen over heel 2007.

Tabel 6.1 **Overzicht huurachterstanden en huisuitzettingen**

	De Alliantie	Centrada	Goede Stede	Ymere	Totaal
Huurachterstanden					
minder dan 1 maand		608			608
1-2 maanden	54	195	515		764
2-3 maanden	49	108	189		346
3-4 maanden	37	44	92		173
4-5 maanden	20	32	67		119
5 of meer maanden	23	49	300		372
Totaal	183	1 036	1 163	1 038	3 420
Deurwaarder					
deurwaarder ingeschakeld	143	257	480	692	1 092
gerealiseerde huisuitzettingen	69	49	38	70	188

De Alliantie

De Alliantie beheert ongeveer 6 600 huurwoningen in Almere. Bij 183 adressen was sprake van een huurachterstand van ten minste een maand. In 2007 is 143 maal een deurwaarder ingeschakeld en hebben 69 huisuitzettingen plaatsgevonden.

Centrada

Centrada beheert meer dan 8 900 huurwoningen in Lelystad. Bij 428 adressen was sprake van een huurachterstand van ten minste een maand. Daarnaast hadden 608 huurders een achterstand van minder dan een maandhuur. In 2007 is 257 keer een deurwaarder ingeschakeld. Er waren 166 huisuitzettingen gepland, waarvan er 49 (30%) daadwerkelijk zijn uitgevoerd.

Goede Stede

Goede Stede beheert ruim 7 100 huurwoningen in Almere. Bij 1 163 adressen was sprake van een huurachterstand van ten minste een maand. In 2007 is 480 maal een deurwaarder ingeschakeld en hebben 38 huisuitzettingen plaatsgevonden.

Ymere

Ymere bezit ruim 7 000 huurwoningen in Almere, maar is ook buiten Flevoland actief. Bij 1 038 adressen was sprake van een huurachterstand van gemiddeld 3,5 maandhuren. In 2007 is 692 maal een deurwaarder ingeschakeld en hebben 70 huisuitzettingen plaatsgevonden.

Eerder verschenen in de Bonger Reeks (www.rozenbergps.com)

Wiet Wijs

2004

Marije Wouters & Dirk J Korf

Hoe vaker jongeren spijbelen, hoe groter de kans is dat zij (vaak en veel) blowen. Het project Wiet Wijs richt zich op jongeren tussen de 12 en 18 jaar die (tijdelijk) uitvallen in het reguliere voortgezet onderwijs, of na schooltijd een opvangproject volgen. In dit rapport brengen de auteurs verslag uit van een onderzoek naar het cannabisgebruik bij deze jongeren.

ISBN 90 5170 996 X

€ 5,00

Cannabis zonder coffeeshop

2004

Dirk J Korf, Marije Wouters, Ton Nabben & Patrick van Ginkel

Niet-gedoopte cannabisverkoop in tien Nederlandse gemeenten. In Nederland wordt de verkoop van cannabis aan gebruikers onder bepaalde voorwaarden gedoopt in zogenaamde coffeeshops. Coffeeshops zijn echter niet de enige locaties in het land waar consumenten cannabis aanschaffen.

ISBN 90 5170 977 3

€ 10,00

Tippelen na de zone

2005

Dirk J Korf, Erika van Vliet, Jaap Knotter & Marije Wouters

Straatprostitutie en verborgen prostitutie in Amsterdam. Dit rapport doet verslag van een onderzoek naar prostitutie in Amsterdam na het sluiten van de tippelzone aan de Theemsweg in december 2003.

ISBN 90 5170 075 X

€ 9,90

Gif, geweld & geld

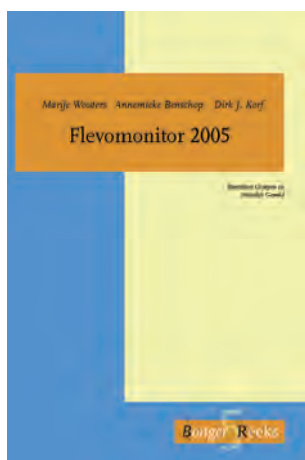
2006

Jaap Knotter, Marije Wouters & Dirk J Korf

Een exploratief onderzoek naar productafpersing in Nederland. In deze publicatie staat het delict productafpersing centraal. Naast een overzicht van de aard en omvang van het delict in Nederland wordt er ingezoomd op de slachtoffers van productafpersers en de daders.

ISBN 90 5170 698 7

€ 6,00

Flevomonitor 2005

2006

Marije Wouters, Annemieke Benschop & Dirk J Korf

In deze eerste jaargang van de Flevomonitor worden cijfers gepresenteerd over verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld die in 2005 contact hadden met de hulpverleningsinstaties in de provincie Flevoland.

ISBN 90 5170 938 2

€ 7,50

Stapelen en doorpakken

2007

Karin Wesselink, Dirk J Korf & Smail Ettalhaoui

De schrijvers van dit boekje interviewen Marokkaanse studenten, om hen zelf te laten vertellen over hun gezins- en thuissituatie, basisschool, voortgezet onderwijs, omgeving, studiekeuze, studieverloop, leefwereld, problemen met politie en justitie en toekomstverwachtingen. Waarom verlaten sommige Marokkaanse jongeren voortijdig de schoolbanken en studeren anderen juist door?

ISBN 978 90 3610 069 4

€ 11,50

Harde aanpak, hete zomer

2007

Marije Wouters, Dirk J Korf & Bas Kroeske

Een onderzoek naar de ontmanteling van hennepkwekerijen in Nederland. Welk beleid wordt gevoerd en welke actoren zijn daarbij betrokken? En wat is de beschikbaarheid en kwaliteit van informatie over ontmantelingen en geconfisqueerde aantallen hennepplanten?

ISBN 978 90 5170 556 0

€ 12,50

Flevomonitor 2006

2007

Annemieke Benschop, Susan Place, Marije Wouters & Dirk J Korf

Naast cijfers over verslaafden, dak- en thuislozen en slachtoffers van huiselijk geweld bij de hulpverleningsinstanties in de provincie Flevoland in 2006, bevat deze rapportage ook een verdiepende studie naar dak- en thuislozen.

ISBN 978 90 5170 857 8

€ 8,50

Straffen, vrouwen en moraal

2008

Een selectie uit het werk van prof. Dr. Elisabeth Lissenberg

Uitgegeven ter gelegenheid van haar afscheid als hoogleraar criminologie aan de Universiteit van Amsterdam op vrijdag 15 februari 2008.

ISBN 978 90 5170 772 4

